

15441

T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH BÖLÜMÜ

DÜNDEN BUGÜNE TALAS

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Kemal GÖDE

Tezi Hazırlayan
Hasan ÖZSOY

KAYSERİ 1991

T. C.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

Bu Yüksek Lisans Tezi Yrd.Doç.Dr.Kemal GÖDE'nin yönetiminde hazırlanmıştır.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
KISALTMALAR	iv
ÖNSÖZ	v
GİRİŞ : COĞRAFİ DURUMU	
1. Konumu ve Yeryüzü Şekilleri	1
2. İklimi ve Bitki Örtüsü	3
3. İçme ve Sulama Suyu	6
I.BÖLÜM: TARİHİ DURUMU	
1. Türklerin Hakimiyetinden Önce Talas	11
2. Selçuklular Devrinde Talas	12
3. Osmanlılar Zamanında Talas	16
4. Cumhuriyet Döneminde Talas	27
II.BÖLÜM: KÜLTÜR DURUMU	
1. Okullar ve Eğitim	46
2. Tarihi Eserler ve Camiler	59
3. Gelenek Görenek ve Âdetler	64
4. Şair ve Evliyalar	69
III.BÖLÜM: EKONOMİK VE SOSYAL DURUM	
1. Ekonomik Faaliyetler	81
2. Sağlık,Ulaşım ve Haberleşme	83
3. Sosyal İlişkiler	86
SONUÇ	88
BİBLİYOGRAFYA	90
DÜNDEN BUGÜNE TALAS'A AİT RESİMLER	93
TALAS HARİTASI	103

KISALTMALAR

<i>a.g.e.</i>	: <i>Adı geen eser</i>
<i>a.g.m.</i>	: <i>Adı geen makale</i>
<i>a.g.g.</i>	: <i>Adı geen gazete</i>
<i>Bkz.</i>	: <i>Bakınız</i>
<i>C</i>	: <i>Cilt</i>
<i>H</i>	: <i>Hicri yıl</i>
<i>Haz</i>	: <i>Hazırlayan</i>
<i>m</i>	: <i>Metre</i>
<i>M</i>	: <i>Miladi yıl</i>
<i>km</i>	: <i>Kilometre</i>
<i>Nşr</i>	: <i>Neşreden</i>
<i>Nu</i>	: <i>Numara</i>
<i>s</i>	: <i>Sayfa</i>
<i>S</i>	: <i>Sayı</i>
<i>yy</i>	: <i>Yüzyıl</i>
<i>Y</i>	: <i>Yıl</i>

ÖNSÖZ

Talas çok eski bir yerleşim merkezi olmasına rağmen, Talas ile ilgili bilgiler ve belgeler oldukça azdır. Bugüne kadar bu konu ile ilgili akademik bir çalışma da yapılmamıştır.

Yüksek Lisans Tezi olarak Yrd.Doç.Dr.Kemal Göde "Dünden Bugüne Talas" isimli konuyu Talas'da doğmuş, büyümüş ve Talas'ı tanıyan biri olarak bildiği şahsıma verdiğinde, yeterli bilgi ve belge bulamama endişesiyle tereddüt ettim. Ancak tez danışmanımın yaşayan tarihi yazmamız gerektiğini belirtmesi ve bu konuda ısrarlı olması üzerine çalışmalara başladım.

Tez danışmanımın tavsiyesi üzerine üç yoldan kaynak kitap, belge ve bilgiler toplamaya çalıştım. Birincisi yazılı kaynak ve tetkiklerden, ikincisi kamu kurum ve kuruluşlarındaki belgelerden, üçüncüsü ise yaşayanların Talas ile ilgili bilgilerinden yararlanarak bu üç temel kaynak bilgiyi bir sistem içinde birleştirmeye çalıştım. Bu arada Talaslı olmamın bu konuda bana sağladığı bütün avantajlardan faydalandım. Bu cümleden olarak Talas ile ilgili, kütüphanelerden kaynak kitap ve yazılı eser taraması yaptım. Kayseri hakkında yazılmış pek çok eser toplayıp bunların içinden Talas ile ilgili olan bölümleri çıkardım. Talas Belediyesi ile Kaymakamlık birimleri, beklemediğim bir ilgi ve anlayışla Talas ile ilgili olarak ellerinde ve dairelerinde bulunan bütün bilgi ve belgeleri vermek lütfunda bulundular. Talaslı olup, Talas hakkında en çok bilgi ve belgeye sahip olan Vakıflar Bölge Müdürü Mehmet Çayırdağ ile Üniversitemiz Türkçe Okutmanı Mustafa Parlak'ın bilgi, belge, fikir ve yol göstermelerinden istifade ettim. Başta babam olmak üzere Talaslı yaşlıların bilgi ve görgülerinden faydalandım. Çocukluk arkadaşım Talas Demir Kalaç İlkokulu Müdürü Ahmet Karaaslan Talas ile ilgili yabancı kaynakları bulmamda ve onları Türkçeye çevirmede büyük katkılar sağladı.

Mükemmeli yaptık iddiasında değilim. Ancak Talas ile ilgili bildiğim ve bulabildiğim bilgileri bir sistem içinde yazmaya çalıştım. Talas'ın coğrafyası, tarihi, kültürü, ekonomik ve sosyal durumu hakkında vermeye çalıştığım bu özet bilgilerle Talaslılara, bu konu ile uğraşacak olanlara ve diğer okuyucularımıza yararlı olabilirim kendimi mutlu sayacağım.

Bu çalışmamızda değerli fikirlerini, tavsiyelerini, yardımlarını ve kaynak temininde emeğini esirgemeyen tez danışmanım Yrd.Doç.Dr.Kemal Göde'ye, her fırsatta beni teşvik eden, bu tezin hazırlanıp tamamlanmasında büyük rol oynayan Prof.Dr.Ahmet Uğur'a, Yüksek Lisans Tezi'nin hazırlanması konusunda teknik bilgiler veren Yrd.Doç.Dr.Mustafa Keskin'e, Talas Kaymakamlığı ve Belediye yetkililerine, yardımcı olan bütün arkadaşlarıma ve tezimi hazırlarken kitap ve makalelerinden yararlandığım değerli ilim adamlarına teşekkürü bir borç bilirim.

Hasan ÖZSOY

Kayseri 1991

GİRİŞ

COĞRAFİ DURUMU

1. Konumu ve Yeryüzü Şekilleri

Talas, Kayseri'nin güneydoğusunda, Kayseri-Tomarza yolunun 6.km'si üzerinde engebeli bir arazi üzerinde kurulmuştur(1). Yeryüzü şekilleri bakımından iki bölüme ayrılır. Birinci bölüm; düz bir ova üzerinde kurulan aşağı Talas'dır. Buranın deniz seviyesinden yüksekliği yaklaşık olarak 1250 m'dir. Bu bölge Ali dağının eteklerinden başlayarak kuzey ve kuzeybatıya doğru, Kayseri sınırlarına kadar uzanır. Son zamanlara kadar ziraat yapılan ve boş olan bu bölümün Talas-Kayseri yolu üzeri ve civarı kooperatif evleriyle dolmuştur. İkinci bölüm; yukarı Talas; aşağı düz bölgeden yaklaşık 150 m yükseklikte belirgin kayalık bir kitle ile ayrılır. Deniz seviyesinden yüksekliği yaklaşık olarak 1390 m'dir (2). Yukarı Talas, daha çok Kayserili zenginlerin yaşadığı güzel evle-

(1) Türkiye Ansiklopedisi, Talas, C 5, s 264; Meydan Larousse, Talas, C 11, s 858.

(2) Kayseri İl Bayı Adli Bayman'ın Başkanlığı Altında Yapılan "Köy Gezileri Tetkik Notları", Seri 5, Kayseri 1938, s 53.

rin ve villâların bulunduğu bir mesire yeridir(Resim 1). Yukarı Talas'ın doğusu ve kuzeyi parçalanmış sırt ve yamaçlardan oluşur. Bu sırt ve yamaçlar Derevenk, Çömlekçi, Sakşak, Delikkaya, Herami gibi bağlık ve bahçelik bölgeleri oluşturur.

Talas'ın en yüksek bölgesi Ali Dağı'dır(Resim 2,3). Bu dağ Kayseri'nin 5 km güneydoğusundadır. Ali Dağı ufkî üç tepeden ibaret, üç tarafı açık olup, yalnız doğu tarafı yüksek boyun ve tepelere birleşmiştir(3).

Ali Dağı yaklaşık iki milyon yıl kadar önce Erciyes Dağı'nın püsküren volkanik maddelerinin yığılmalarıyla oluşmuştur. Deniz seviyesinden yüksekliği 2000 m'dir. Üç tepesi bulunan Ali Dağı'nın kuzeyinde Talas bulunmaktadır(4).

Zamanımızdan iki milyon yıl kadar önce, Erciyes Dağı faaliyete başlamış, bu kez bu yüksek dağın yamaçlarından ve eteklerinden ayrı ayrı birtakım bacalardan püskürtmeler olmuş, böylece bu dönemde Lifos Dağı, Karasivri, Beşparmak, Ali Dağı ve Yılanlı dağları yığılarak meydana gelmişlerdir(5).

Anlaşılacağı üzere Kayseri'nin çevresindeki diğer dağ ve tepeler gibi Ali Dağı da Erciyes Dağı'nın püskürtmelerinden yığılarak meydana gelmiştir.

(3) Ahmet Nazif Efendi, *Mirat-i Kayseriyye veya Kayseri Tarihi*, Prof. Dr. Mehmet Palamut-oğlu tarafından yeni harflerle çevrilmiştir. Kayseri Özel İdare Müdürlüğü ve Kayseri Belediyesi Birliği Yayınları-2, Erciyes Üniv. Fen-Ed. Fakültesi 1987, s 6.

(4) Roman Oberhummer Und Heinrich Zimmerer, *Durch Syrien Und Kleinosten*, Berlin 1899, s 333.

(5) *Kayseri İl Yıllığı* 1973, s 14.

2. İklim ve Bitki Örtüsü

Talas'ta Kayseri gibi bozkır (kara) iklimi özellikleri görülmektedir. Yazları sıcak ve kurak, kışları ise soğuk ve kar yağışlı geçer. Kayseri'ye nazaran daha yüksekte olması sebebiyle, yazın daha serindir. Yağmur daha çok ilkbahar ve sonbahar mevsimlerinde yağar. En az yağış olan aylar Temmuz ve Ağustos aylarıdır. Kayseri'ye nazaran Talas'ta rüzgarlar daha fazla eser. Bilhassa ilkbahar ve sonbaharda Talas'ta kuvvetli rüzgarlar görülür. Bu rüzgarlar zaman zaman maddî hasarlara da yol açarlar. Rüzgarlar genellikle güneyden kuzeye doğru eserler. Şiddetli rüzgarlar ise doğudan ve güneybatıdan eserler. Ali Dağı Kayserili ve Talaslının kış ölçüsüdür. Ali Dağı'na kar yağdığı vakit kışın geldiği anlaşılır ve ona göre tedbirler alınır(6).

Talas, özellikle Yukarı Talas bağ ve bahçelerle kaplıdır. Kayseri'ye göre yüksek oluşu sebebiyle yazları daha serindir. Üstelik havası da temiz ve güzeldir. Bu sebeple Talas, Kayseri'nin en önemli mesire yerlerinden birisidir(7). Talas'ın bu özelliği eski yıllara dayanmaktadır. 1936 yılında Kayseri Valisi'nin Talas'a yaptığı geziyi konu alan ve Talas'ın o günkü durumunu anlatan "Köy Gezileri Tetkik Notları Talas" isimli inceleme ve etüt kitapçığında Talas'ın o günkü sayfiye ve mesire durumu şöyle anlatılmaktadır: "Talas vilayet merkezine bağlı bir nahiye merkezidir. Kayseri'nin şarkında şirin bir kasabadır. Havası gayet güzel, mevki ferahlı, Kayserililerin en mutena sayfiye yeridir. Kayserililer umumiyetle yaz mevsimini, senenin bilhassa dört-beş ayını Talas, Hisarcık, Billur Bağları, Hacılar Önü, İncik, Mahrumlar,

(6) "Köy Gezileri Tetkik Notları", s 54.

(7) Muhsin İlyas Subaşı, *Dünden Bugüne Kayseri*, Kayseri 1986, s 150.

Yılanlı, Eğribucak, Gesi, Kıranardı, Endürlük gibi sayfiye yerlerinde, bağlık bahçelik yerlerde geçirmektedirler. Bu bağ ve bahçelerin ortasında veya kenarında yazlık ikametlerine mahsus köşklere otururlar. Bağlarında pek çok çeşit üzüm, bahçelerinde muhtelif cinsten meyvalar, çiçekler bulunmakta, çeşitli sebzeler yetiştirilmektedir. Fakir, zengin bütün aileler, bilhassa zenginler mutlak surette sayfiyeye çıkarlar. Sayfiyeye herhangi bir sebeple çıkmayanlar büyük bir ızdırap duyarlar ve kendileri için bu durumu hiç te hayırlı saymazlar. Sayfiyeye çıkılmazsa o seneyi muhakkak hastalıkla geçireceklerine inanırlar. Bunun içindir ki, Kayserililerin çoğunda, herkesin kendi hal ve derecesine göre böyle muhtelif şekillerde sayfiyeye çıkmak düşüncesi ve alışkanlığı vardır. Günlük işleri, güçleri, ödevleri Kayseri'de olanlar sabah akşam bu sayfiyelere muhtelif vasıtalarla taşınırlar. Otomobil, otobüs, bisiklet, at, kısarak, merkep gibi vasıtalarla, bir kısmı da yaya olarak gidip gelmektedirler. Sayfiyelerin yolları kısmen şose ve kısmen ham yollardan ibaret olup, bilhassa şoseler eski olduğu cihetle çok tozlu- dur. Yaz mevsiminde günlük gidip-gelme beş kilometreden tutunuz da otuz kilometreye kadar çıkanlar vardır. Sabah ve akşamları bu sayfiye yolları, geleni, gideni oldukça kalabalık caddeleri andırmaktadır. Geliş-gidiş toz deryası halinde veya kara bir bulut içinde yapılmaktadır. Bilhassa otomobil ve otobüslerin hızlı hareketlerinden fıskıran, kalkan tozlar gelip gidenlere çok ızdırap vermektedir. Yurттаşların ızdırabını göz önüne alan Kayseri Belediyesi, bu yaz bu sayfiye yollarının geçidi çok olanlarında sabah ve akşam muayyen zamanlarda birer buçuk saat içinde bu yollardan makineli vesaiti nakliyenin geçmesini yasak etmiş ve bu suretle halkın selamete ve rahatca gidip gelmelerini temin et-

miştir. Kayserililerin sayfiyelerine gösterdikleri büyük alâka ve sevgiyi nazarı dikkate alan Vilâyet yüzlerce sayfiyenin bulunduğu Talas ve Hisarcık yollarını önümüzdeki mevsimde yaptırmayı temin etmiş ve hattâ Hisarcık yolunun inşasına başlandığı gibi Talas yolunun da inşasına ilkbaharda başlanacaktır. Talas'ın merkeze mesafesi altı kilometredir. Mamafih bu mesafe Kayseri'den kasaba kenarına kadar olan uzaklıktır. Talas'ın asıl sayfiyelerinin bulunduğu tepelerin uzaklığı oniki kilometredir. Talas'ta şu an en meşhur sayfiyesi olan zevat şunlardır: Çalikoğlu Rifak, Avukat Sait, Avukat Azmi, Avukat Zeki, Avukat Nafiz, Savlavımız Hilmi Kalaç, Doktor Halit, İbrahim ve Feyzioğlu Osman, Çarşıbaşı Ali, Molulu Arif."(8)

Anlaşılabacağı üzere Talas 50-60 yıl öncesinde olduğu gibi daha önceki yıllarda, hattâ kuruluş yıllarında tabiat güzelliği ve konumu dolayısıyla her zaman sayfiye yeri olma özelliğini korumuştur. Bugün bilhassa Yukarı Talas tam bir sayfiye yeridir. Birbirinden güzel villalar yapılmıştır. Bu villalarda her türlü konfor olduğu gibi bahçeleri çok güzel düzenlenmiştir. Çeşitli güller ve çiçekler buralara ayrı bir hava vermektedir. Bu bahçelerde pek çok çeşit meyve ağaçları bulunmaktadır. Çoğunda bulunan su depoları sayesinde bu çiçek ve meyve ağaçları sulanmaktadır. Bu bahçelerde güzelliğin ve zerafetin her türlüünü görmek mümkündür. Son yıllarda villâ yapımı Ali Dağı'nın eteklerine doğru kaymıştır. Bu bölgelerden bilhassa geceleri Kayseri çok güzel görünmektedir.

---

(8) "Köy Gezileri Tetkik Notları", s 53-54.

Talas'ın Kayseri'ye doğru uzanan düz bölgelerinde ziraat yapılmakta, buğday ve arpa yetiştirilmektedir. 15-20 yıl öncesine kadar bu verimli arazide çok güzel karpuz, kavun, salatalık, domates yetiştirilirdi. Ancak hızlı kooperatifleşme ve bu alanların Erciyes Üniversitesi tarafından kamulaştırılmış olması bu bölgedeki zirai çalışmalarını ortadan kaldırmıştır. Talas'ın merkezi ve Yukarı Talas bahçelerle kaplıdır. Son yapılan kooperatifler hariç her evin mutlaka bir bahçesi bulunmaktadır. Bu bahçelerde kayısı, elma, armut, erik, şeftali, kiraz dut, ceviz gibi pek çok çeşitli meyvelerle her türlü çiçek çeşidi yetiştirilir. Ayrıca domates, biber, patlıcan, fasulye, marul, nane, maydanoz gibi sebzeler yetiştirilmektedir. Talas'ın çevresindeki Derevenk, Çömlekçi, Şakşak, Delikkaya, Herami, Yenibağlar gibi tepeler üzüm bağları ile kaplıdır. Önceleri çok bakımlı ve verimli olan bu bağlara rağbet azalmış, bakım yeterli olmayınca da verim azalmıştır. Ali Dağı'nın etekleri bağ ve bahçelerle kaplıdır(Resim 4). Yüksek kısımları ise çıplaktır. Keven denilen yastık biçiminde dikenli bitkilerle kaplıdır. Bu kevenler kuruyunca yakacak olarak kullanılır. Ali Dağı'nın ağaçlandırılması için yıllarca uğraşılmış, ancak toprak yapısı yüzünden pek başarılı olunamamıştır. Ancak dağın güneydoğu cephesinde meşe cinsinden fundalıklar vardır. Talas ve çevresinde ormanlık alan mevcut değildir.

3. İçme ve Sulama Suyu

Talas şu anda içme suyu meselesini halletmiş bir yerleşim birimidir. Uzun yıllar içme suyunun yeterli olmaması sebebiyle Talas halkı büyük sıkıntılar çekmiştir. Önceki yıllar boyunca içme suyu hem yetersiz kalmış, hem de insan sağlığı için elverişsiz ortamlardan halka

ulaşmıştır. Kayseri valisinin 1936'da yaptığı gezide tutulan notlarda Talas'ın içme suyu ile ilgili olarak şu bilgiler verilmektedir:

"Talas kasabasının bu günkü su durumu çok kötüdür. Kasaba içinde ne kaynak ve ne de kuyu suyu yoktur. Halk umumiyetle sarnıçlarda biriktirilen ve doldurulan kasabanın içinden geçen dere sularını içmektedir. Zincidere köyünün bir buçuk iki kilometre üstünden çıkan ve bu köyün 400 m yakınından geçtikten sonra Reşadiye köyünün içinden geçen kap kacak hatta çamaşırların yıkandığı, insanların ve hayvanların içinde dolaştığı bu su Talas'a gelir, sarnıçlara doldurulur, bu suretle durultularak Talas halkı tarafından içilir. Vilâyet içindeki en pis sulardan birisini bu su teşkil etmektedir. Aynı su ile halk bahçe, bağ ve tarhalarını sulamaktadır. Bu su Zincidere, Reşadiye ve Talas arasında müşterek kullanılır. Haftanın Pazartesi, Salı, Çarşamba, Perşembe ve Cuma öğleye kadar olmak üzere Talas kasabası ve geriye kalan iki buçuk gününde de Reşadiye ve Zincidere köyleri istifade etmektedir. Bu taksim keyfiyeti 1911 tarihli mahkeme ilâmı ile kesinleşmiştir. Talas'ın içinde umuma ait olmak üzere on tane sarnıç olduğu gibi, her evin de ayrıca hususi sarnıçları vardır.

Yaz mevsiminde su sıkıntısı çoğalıp, bilhassa bahçe sahiplerinin şikayetleri artar ve su yüzünden kavgalar çıkar. Talas'ın suyu içilmeğe katiyyen uygun olmayan gayri femni ve gayri sıhhî bir sudur. Yaz mevsiminde Kayserililerin pek çokları Talas'a sayfiyelerine çıkmakta ve bu suları içmekte ve kullanmaktadırlar. Mikrop yatağı olan bu sulardan ve sarnıçlardan Talas halkının büyük zararlar görmediği ve hastalıklar baş göstermediği nazarı dikkate alınır; halkın bu salara alıştığı ve mik-

roplara karşı bağımsızlık kazandığı anlaşılmaktadır. Sayfiyelere çıkan bir kısım halk Kıranardı suyunu sakalar marifeti ile getirerek içmektedirler. Nüfusu otuz binden üç bin küsur nüfusa düştüğüne göre, bilhassa beş bin küsur liralık belediye bütçesi ile on kilometrelik mesafeden fenni su tesisatının asla yapılamayacağı muhakkaktır. Belediye bu günkü hali ile 60-70 bin lira sarfederek bu tesisatı yapmağa imkânı olamayacağı gibi, Talas da fenni, sıhhi sudan mahrum kalmağa mahkum bulunmaktadır. Talas'ın bu günkü suyu en pis ve gayri sıhhi sulardan olduğuna göre, zararı ve kirlenmeyi azaltabilmek üzere suyun mumbağından itibaren Talas'ın kenarına kadar çimentolu ve kapalı yerlerden geçirmek ve kasaba içindeki tesisatı da demir boru ile yapmak ve Reşadiye köyü içinden içme suyunu geçirmiyerek, bu köye ayrıca bir su kolu vermek suretiyle kirlenmeden kurtararak Talas suyunun ıslahı cihetine gidilmesi vilâyetçe uygun görülmüştür. Belediyenin su tesisatı için geçmiş senelerden tasarrufla temin edilmiş 10 080 lirası olup, ayrıca belediyeler bankasından da yardım suretiyle 10-15 bin lira kadar para tedarik etmesi mümkün olacaktır. Yapılacak su tesisatının projeleri hazırlanmış olup, bir taraftan keşifnameleri yaptırılmaktadır. Çok yakın bir zaman içinde Talas halkının ve bilhassa yaz mevsiminde sayfiyeye çıkan Kayserililerin bu su afetinden kurtulacağı tahmin edilmektedir."(9).

Anlaşılabacağı üzere 1930'lu ve 1940'lı yıllarda Talas'ın en önemli ve çözümü en zor olan problemi su problemidir. Bütün belediye başkanları bu problemin çözülmesi için çaba harcamışlardır. 1930'lu yıllarda çözümü bilinen ancak maddî kaynak yetersizliği sebebi ile çözülemeyen sağlıklı su problemi 1950'lerden sonra yavaş yavaş çözülmeye başlamış-

(9) "Köy Gezileri Tetkik Notları", s 69-70.

tır. 1950'lerden 1962 yılına kadar düşünölen proje gerçekleştirilmiş, Zincidere'den itibaren açıktan akan su kapalı kanallara aktarılmış, Talas içinde elik sıhhi borular döşenerek su evlere ulaştırılmıştır. Hal- kın kendi evine su tesisatı dşemekte zorluk çekeceği inanc ile mahal- lelerin uygun yerlerine çeşmeler yaptırılmıştır. Ayrıca Zincidere'deki suyun bir kısmı beton su kanalları yaptırılarak bahçe sulama suyu ola- rak Talas'a kazandırılmıştır. Bu özüm 1974'lere kadar Talas'ın içme suyu ve sulama suyu ihtiyacını gidermiştir. Ancak 1975'lerden sonraki hızlı kooperatifleşme ve nüfus artışı ile yine su sıkıntısı baş göster- miş, şebeke suyu kafi gelmemiştir. Yeni yerleşim merkezleri ve mahalle- lerin kurulmasıyla, bahçeli villâ sayılarının hızla artmasıyla içme su- yu kafi gelmemiş ve mahallelere haftanın belirli günlerinde sıra ile su verilmeye başlamıştır. 1980'li yıllardan itibaren artık su sıkıntısı had safhaya ulaşmış, günlerce hatta haftalarca su akmayan ev ve mahal- leler meydana gelmiştir. Bu durum üzerine Belediye bütün gücünü bu problemi halletmeye harcamış ve yeni su kaynakları araştırmışlardır. Eski su şebekesinin kapasitesini artırma çalışmaları sonuç vermeyince, Aşağı Talas'ın uygun yerlerinde su çıkarmak için sondaj çalışmaları ya- pılmış ve bu çalışmaların olumlu sonuçlanması üzerine 2 adet artezyen kuyusu açılarak yüksek yerlere su depoları yapılmış ve yeni su tesisat- ları döşenmiştir. 1990'lı yıllara gelindiğinde Talas'ın su problemi ö- zölmüş ve her eve her zaman su verilebilir duruma gelinmiştir. Ancak Zincidere ve Reşadiye'den Talas'a gelen sulama suyu, o köylerin ihtiya- cının artmasıyla önce azalmış, sonra da tamamen kesilme noktasına gel- miştir. Bahar aylarında az miktarda sulama suyu gelmekte, Onunla da Yu- karı Talas'daki bahçeler sulunmakta, su depoları doldurulmaktadır. Ön-

celeri zirai alanların sulanmasında önemli rol oynayan Talas-Kayseri sınırını meydana getiren çay, ancak bahar aylarında akmakta olup, sulanan tarım alanlarının Üniversitesi tarafından istimlak edilmesi ve kooperatifleşme sebebiyle ortadan kalkmasıyla boş yere akar duruma gelmiştir. Zaten çayın suyu da iyice azalmış olup, ancak bahar aylarında karlar eriyince veya çok yağmur yağınca akar olmuştur. Diğer zamanlar kurudur.

I. BÖLÜM

TARİHİ DURUMU

1. Türklerin Hakimiyetinden Önce Talas

Talas'ın çok eski bir yerleşim merkezi olduğu kesin olarak bilinmekle birlikte, ilk kuruluşu hakkında kesin bir tarih verilememektedir. Elimizdeki mevcut kaynaklara göre bugünkü Talas'ın Türkler tarafından kurulduğu kesindir. Ancak bugün Talas'ın 1 km kadar doğusunda Derevenk denilen bölgede bulunan mağaralar içerisindeki resim, şekil ve yazılardan anlaşılacağı üzere birçok kilise ve manastırların miladın ilk yüzyıllarında yapıldığı ve bu bölgenin bir hristiyan yerleşim merkezi olduğu anlaşılmaktadır.

19.yüzyılın sonlarına doğru Anadolu'yu gezen ve bir seyahatname yazan Alman ilim adamlarından Roman Oberhummer ve Heinrich Zimmerer Talas'ın miladi III.yy'da kurulmuş ve hristiyan yerleşim merkezi olduğunu

eserlerinde belirtmişlerse de(10), bu görüşü ilmi bir belgeye dayandırmamışlardır. Büyük bir ihtimalle Derevenk denilen bölgeyi görerek böyle bir kanaate sahip olmuş olabilirler ki; bugünkü Talas'ın bununla bir ilgisi bulunmamaktadır.

2. Selçuklular Devrinde Talas

Bugünkü Talas'ın kurulması Selçuklular döneminde Anadolu'nun Türkleşmesi-İslâmlaşması hareketi ile beraber olmuştur. Talas, Kayseri'nin Türkler tarafından fethi ile aynı zamanda kurulmuş olmalıdır. Zira bu görüşü destekleyen elimizde pek çok kaynak bilgi bulunmaktadır. Bu bilgilerin en başında da Talas'ın kendi ismi gelmektedir. Şimdi bu isim üzerinde duralım.

Talas hem kelime yapısı, hem de manası açısından Türkçe bir kelimedir. Kelime manası olarak "temiz ve güzel havası olan kırlar, ağaçları bol, dinlenmeye elverişli yeşil alanlar" anlamında kullanılmıştır. Bazı Türk boyları ise bu kelimeyi "temiz ve kutsal yer" anlamında kullanmışlardır. Büyük Türk bilgini Kaşgarlı Mahmud, Divan-ı Lügat-ı Türk isimli eserinde Talas kelimesinden iki manada bahsetmiştir. Talas: "At yarışında, top oyununda meydanın sonuna çekilen ip". Talas: "Bir şehirdir. Talas ikidir; birine Uluğ Talas denir, ikincisi islâm sınırında bulunur, Kiçi Talas denir(11).

Görüldüğü üzere Talas daha Türkler Anadolu'ya gelmeden önce Asya'da Türkler arasında hem yerleşim merkezi olarak, hem de kelime olarak kullanılmaktadır.

(10) Oberhammer Und Zimmerer, a.g.e., s 131-132.

(11) Kaşgarlı Mahmud, Divan-ı Lügat-it Türk, Çev.Besim Atalay, Türk Dil Kurumu Yayınları, Nu 521, Ankara, C 1, s 336.

Selçuklular devrinde Talas'ın kuruluşu, Selçuklular devrinde Kayseri'den ve Anadolu'nun Türkleşmesi ve islâmlaşmasından ayrı düşünülemez. Bu konuda "Tarih İçinde Kayseri" isimli eseri yazan Yrd. Doç.Dr.Kemal Göde şöyle demektedir(12): "Kayseri'nin Türkler tarafından fethi hakkında değişik görüşler vardır. Batı tarihçileri, Kayseri'nin Büyük Selçuklu Sultanı Tuğrul Bey'in yeğeni Alpaslan tarafından fethedildiğini yazarlarken; Doğu tarihçileri Danişmendliler tarafından fethedildiğini zikretmişlerdir. Prof.Dr.Mehmet Altay Köymen hocamız, Anadolu'nun bir Türk vatani olma yolunda Türkleşmesi ve islâmlaşmasının Oğuz,Türkmen akınları, muntazam imparatorluk ordularının yaptıkları fetihler ve Anadolu'da kurulan mahalli vasal devletlerin giriştikleri fetihler ile gerçekleşmiş olduğunu ifade ettikten sonra, Kayseri'nin Afşin tarafından fethedildiğini yazar. Prof.Dr.Osman Turan hocamız ise Orta Anadolu'ya yayılan Türkler 1067'de Kızılırmak vadisini takip ederek Kayseri'yi fethettiler" demektedir. Kemal Göde, bu bilgiler için Mehmet Altay Köymen'in Selçuklu Devri Türk Tarihi isimli eseri ile Osman Turan Hoca'nın Selçuklular Zamanında Türkiye isimli eserlerini kaynak olarak gösterir.

Anadolu'yu bir Türk-İslâm yurdu haline getirmek ve bir daha geri dönmek üzere Asya'dan Anadolu'ya akın akın gelen büyük Türk kabilelerini düzen içinde Anadolu'ya yerleştiren büyük Selçuklu Devleti Anadolu'yu tam bir Türk-İslâm yurdu haline getirmişlerdir. İşte Anadolu'yu Türk yurdu yapmak için akın akın gelen bu Türkmenlerden bir kısmı da Kayseri ve yöresinde bu görevi üstlenerek yeni yerleşim merkezleri kur-

---

(12) Kemal Göde, *Tarih İçinde Kayseri*, Kayseri 1991,Erciyes Üniversitesi Yayınları, No 12,s 5-6.

muşlardır. Bu yeni kurdukları yerleşim merkezlerine ya boylarının isimlerini vermişler, ya geldikleri yerleşim merkezlerinin isimlerini vermişler, ya da kendilerince kutsal saydıkları isimleri vermişlerdir. Çevre köylerden Salur, Yazır, Kızık, Yüreğil, Pusatlı, Döğer, Gümeç bunlardan bazılarıdır. İşte Talas'ı kuran Türkmenler de Asya'da hem kelime olarak, hem de yerleşim merkezi olarak bildikleri "Talas" kelimesini yerleştikleri yeni mekana vermişlerdir. Büyük bir ihtimalle Talas'ı kuran dedelerimiz Asya'daki Talas şehri ve nehri civarından gelmişlerdir veya tabiatı, temizliği, yeşilliği ve havasına uygunluğu ile bu ismi vermişlerdir. Asya'da Belh ile Merv şehirleri arasındaki Talas'tan bahseden Kaşgarlı Mahmud, Uluğ Talas ile Kiçi Talas olmak üzere iki bölümden söz etmektedir. Bugünkü Talas'ta Tablakaya, Han ve Harman mahallelerinden oluşan büyük (Uluğ) Talas ile Kiçi Köy (Kiçi Talas)'tan oluşmaktadır. 'Kiçi' bilindiği üzere Türkçede 'küçük' anlamına kullanılmaktadır. Bugünkü Talas derken yeni hızla kurulan mahalleler dikkate alınmamıştır. Zira bugünkü mahalle sayısı hızla artmaktadır.

Görüleceği üzere Talas Avrupalıların dediği gibi III.yy'da kurulmuş bir hristiyan şehri değil, XI.yy'da kurulmuş bir Türk yerleşim merkezidir. Selçuklular zamanında kurulduktan sonra yeni gelen Türkmenlerle Talas 400-500 hanelik büyük bir yerleşim merkezi haline gelmiştir. Selçuklu ülkesinin bütün diğer şehirleri gibi Kayseri ve dolayısıyla Talas önemli merkezler haline gelmiş, refah seviyesi yükselmiştir.

Kayseri 1220 yılında Sultan olan I.Alâeddin Keykubad zamanında altın devrini yaşamış; Konya'dan sonra devlete başkentlik yaptığı için "Dârü'l-Milk" ve seferlere buradan çıkıldığı için de "Dârü'l-Feth" ün-

vanlarını almış ve mutluluğun zirvesine ulaşmıştır. Kayseri surları Moğol tehlikesine karşı I.Alâeddin Keykubad tarafından tamir edilmiştir (13). 1243 tarihli Köseadağ yenilgisinden sonra Sivas'ı yağmalayan Moğollar, 1244'te Kayseri'ye gelmişlerdir. Ahilerin de askerlerle beraber savunduğu Kayseri, Hacik oğlu Hüsam isimli Ermeninin ihaneti yüzünden düşmüş; yakılmış, yıkılmış ve pek çok insan öldürülmüş ve esir alınarak götürülmüşlerdir(14).

Pek tabidir ki Kayseri'ye 7 km uzaklıktaki Talas'ta Kayseri'ye paralel olarak Selçuklular, özellikle I.Alâeddin Keykubad zamanında gelişmiş ve refah yükselmiş, Moğol istilasında da Kayseri gibi yakılıp yıkılarak felâketlere maruz kalmıştır.

Türkiye Tarihi için millî bir felâket sayılan Moğol istilasından sonra Anadolu'da bir iç kargaşa yaşanmış ve Kayseri'de bu dönemde pek çok olaya sahne olmuştur. Moğollar tarafından yakılıp yıkılan Kayseri'ye 1277 yılında Türk Memluklu Sultanı Baybars da gelmiş ve Selçuklu tahtına oturarak; adına sikke kestirmiş ve Ulu Cami'de hutbe okutmuştur (15). Kayseri bir süre İlhanlıların Anadolu Umumi Valilerine idare merkezliği yapmıştır. Sonra sıra ile Kayseri'ye Eratnalılar, Kadı Burhanettin Ahmed ve Dulkadirîliler hakim olmuştur. Talas da Kayseri'ye tabi olarak bu dönemleri iyi ve kötü yönleri ile geçirmiştir.

---

(13) Halid Edhem, *Kayseri Şehri*, Haz.Kemal Göde,Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 524,1000 Temel Eser Dizisi 93,Ankara 1982.

(14) Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 1971,s 237-239.

(15) Kemal Göde, "Mısır-Suriye Türk Memluklu Sultanı Baybars'ın Anadolu Seferi", *Kayseri Erciyes Dergisi*,Aralık 1988,S 84,s 21,28.

3. Osmanlı Zamanında Talas

1398'de Kadı Burhaneddin Ahmed'in öldürülmesi üzerine toplanan devlet ricali Akkoyunlulardan çekindikleri için Osmanlılara geçmeyi daha uygun bulmuşlar. Yıldırım Bayazıd'a müracaat ederek Kayseri ve civarını ona teslim etmişlerdir. Böylece Kayseri ve Talas ilk defa Osmanlılara geçmiş oldu(16).

1402 Ankara Savaşı'ndan sonra Kayseri ve Talas'a Karamanoğlu Mehmed Bey hakim oldu. Sonra bir süre Dulkadiroğulları'nın eline geçen Kayseri ve civarı tekrar Karamanoğulları'na geçti. Fatih zamanında Karamanoğulları devletine son verilince Kayseri de ikinci defa Osmanlılara geçti.

Böylece ikinci defa ve artık kati olarak Osmanlılar eline geçen Kayseri de "Vilâyet-i Karaman Liva-yı Kayseriye ve İçil" olarak ilk tahrir ve kanunname yapılmıştır. Fatih'in yerine geçen oğlu II.Bayazıd, Akşemseddin'in müridi ve Kayseri'deki halifesi, Fatih'e eser takdim eden Şeyh Tennuri'nin Kayseri'deki türbesini yaptırmıştır. II.Bayazıd döneminde 1500 yılında Kayseri'nin ikinci tahriri ve kanunnamesi yapılmıştır(17). Bu tahrir ve kanunnamelerde Kayseri'ye bağlı bir yerleşim merkezi olan Talas da yer almış olmalıdır.

XV.yy'ın sonları ile XVI.yy'ın başlarında İran'da hüküm süren İran Safevi devleti hükümdarlarından Şah İsmail ve Şah Abbas dönemlerinde bu hükümdarların tazyikleri ile Anadolu pek çok sosyal çalkantılara sahne

(16) İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, Ankara 1961,C 1,s 160.

(17) Mehmet Çayırdag, "XV.Asırda Kayseri", Kayseri Belediyesi ve Özel İdare Birliği Yayınları, No 3, I.Kayseri Kültür ve Sanat Haftası Konuşmaları ve Tebliğleri, Kayseri 1987,s 22.

olmuştur. Bunlardan biri de Doğu Anadolu ve Kafkasya'da bulunan Ermenilerin Anadolu'ya doğru göç olayıdır. Osmanlıların ülkelerinde sağladığı huzur ve güven ortamından dolayı Ermeniler bu dönemde kabileler halinde Anadolu'ya gelmişlerdir. Bunlardan 80 hane kadarı Talas'a gelerek yerleşmişlerdir.

Talas'daki Türklerin Ermenilere gösterdikleri yardım ve konukseverlikleri sayesinde Talas'ın en güzel havadar yerlerinde kendilerine evler ve mahalleler meydana getirmişlerdir. Osmanlı ülkesindeki dini hoşgörüden istifade ederek Talas'ta da kiliseler ve ibadet yerleri inşa etmişlerdir. Genelde ticaret ve sanatla uğraşmışlar, zengin olmuşlardır. Talas'ın asıl kurucusu ve sahibi olan Türkler ise ziraat ve hayvancılıkla uğraşmışlardır. Uzun süren savaşlarla Talas'ta Türkler sayıca hem çoğalamamışlar, hem de erkeklerin savaştan çoğu zaman şehit olup dönmemeleri sebebiyle toprağı işleyecek, evi geçindirecek erkek olmadığından fakirleşmişlerdir. Bunun sonucu olarak da tarlalarını, bahçelerini Ermenilere satmak durumunda kalmışlardır.

Ticaret ve sanatla uğraşan Ermeniler bütün Osmanlı ülkesi hatta Avrupa'nın pek çok bölgelerine gidip gelerek, mal götürüp getirerek büyük servet sahibi olmuşlardır. Bunların içinde dünya zenginleri arasına girenler bile olmuştur. Dünyanın en büyük petrol sermayedarlarından olan Gülbenkyan ile Şahbender Balyoz, Emirhanyan, Karaman, Hobeser gibi Ermeni zenginleri bu zümredendir(18).

---

(18) "Köy Gezileri Tetkik Notları", s 58.

Talas'da Türkler ile Ermeniler ve az sayıdaki Rumlar Osmanlılar döneminde mahalleleri kısmen birbirinden ayrı olmasına rağmen, iyi komşuluk ilişkileri içerisinde birlikte yaşamışlardır. Ermeniler Türk kültür ve medeniyetini benimsemişler, Türkçe konuşmuşlar, ibadetlerini dahi Türkçe yapmışlardır. Kendi okullarındaki eğitim dahi Türkçe olmuştur (19). Zaman içerisinde yukarıda da belirtildiği üzere Türkler fakirleşmişler, Ermeniler ve Rumlar zenginleşmişlerdir. Bunun sonucu olarak da Talas'da ekonomik ve siyasi güç Ermeni ve Rumlara geçmiştir. Bunlar büyük evler ve kiliseler inşa etmişlerdir. Türkler ise ancak küçük mes-cidlerde ibadetlerini yapabilmişlerdir.

Osmanlılar döneminin sonlarına doğru 1895 ile 1899 yılları arasında Anadolu'ya gelen iki Alman ilim adamı Anadolu'yu baştan başa dolaşmışlar ve Talas'a da iki defa uğramışlardır. Almanya'ya dönüşlerinde de bir seyahatname şeklinde eser meydana getirerek Osmanlı ülkesinde gördüklerini yazmışlar ve kendi devlet yetkililerine sunmuşlardır.

"İncesu yolu ile Kayseri'ye geldik. Yol çok berbattı. Kayseri'de hiç durmadan 3 çeyrekte Talas'a geldik. Talas gelişen, küçük, temiz bir şehirdi. Küçük dar sokaklardan geçerek Yukarı Talas'daki Amerikan misyonerinin kapısını çaldık. Avrupa konforu ile döşenmiş bu eve misafir olduk. Burada çok güzel yapılmış 4 büyük bina, ahır ve çok büyük bir bahçeden oluşan yatılı kız okulu vardı. Burada çoğunluğu Ermeni olmak üzere 60 kız tahsil görüyor ve ihtiyaçları buradan karşılanıyordu. 1895'de Kayseri'de meydana gelen Türkler ile Ermeniler arasındaki olay ve karışıklıkların izleri hala sürüyordu. Ermeniler Türklerin öfkelen-

(19) *Oberhummer Und Zimmerer, a.g.e., s 239; Mustafa Dağlı, Anadolu'da Kurulan Yabancı Okullar ve Tesirleri, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kayseri 1990, s 25.*

ceklerinden korkuyordu. Kayseri Mutasarrıfı bizim yanımıza, herhangi bir olayla karşılaşmamız için polis verdi. Bu sırada Kayseri'nin nüfusu 60 000, Talas'ın nüfusu da tahmini 30 000 civarında idi. Kayseri çok bakımsız, sokaklar dar ve kötü idi. Evleri genelde basit idi. Mevsim sonbahardı. Her tarafta hayvanlar kesilmiş, hayvan pislikleri her tarafta kokuyordu. Bu sebeple bu şehre "kokan şehir" adını verdik. Talas daha temiz ve düzenli idi. Güzel çarşıları vardı. Kayseri'de banka olmamasına rağmen, Talas'da Osmanlı Bankası'nın bir şubesi vardı. Kredi mektubu ile zor para çekebildik. Çünkü onlar kredi mektubunu bilmiyorlardı. Bir kaç gün sonra Talas'dan çıkıp Kızılırmak yolu ile Kayseri'yi terkettik"(20).

"Dönüşte tekrar Talas'da Amerikan misyonerlerini ziyaret ettik. Mevsim kıştı. Atların ayakları kayıyordu. Sokaklar bataklık gibi çamurdu"(21).

"Talas'a vardığımızda akşam oluyordu. Amerikalıların evlerinde banyo yaptık. Yiyecek ve şarkılarla misafir edildik. Amerikalı ev sahipleri dindar olduklarından yemekte sigara ve şarap içilmedi. Talas'daki iş yerlerinin tamamına yakın kısmı Ermeni ve Rumlara aitti. Talas çarşısında bir Ermeninin fotoğrafçı dükkanı vardı. Bir Ermeni terzide Avrupalı elbiseler diktirdik. Bir Ermeni lokantasına gittik. Bütün yemekler aynı fiatta idi. Hristiyanlara ait bir çocukeyi (kreş) vardı. Burayı ziyaret edip bir ders dinledik"(22).

---

(20) Oberhummer Und Zimmerer, a.g.e., s 131-133.

(21) Oberhummer Und Zimmerer, a.g.e., s 236.

(22) Oberhummer Und Zimmerer, a.g.e., s 238.

O döneme ait Talas'ın çekilen bir fotoğrafında pek çok kilise görülürken, minareli bir cami görülmemektedir(23).

Görülüyorki 19 yy'ın sonlarında ve 20.yy'ın başlarında Talas Ermeni ve Rumların gayet rahat yaşadığı, zengin oldukları, kiliseleriyle, çarşılarıyla, evleriyle, okullarıyla, bankasıyla hakimiyet sürdükleri bir Türk beldesidir.

Bu dönemde Talas'daki Türklerin durumu nedir? Bu konu üzerinde duralım. Bunu çocukluğu o dönemde geçen ve o zaman Türklerin yaşadığı Talas'ın Kçükköy mahallesinde oturan babam Ziya Özsoy'un(24) anlattıklarını dinleyelim.

"Bizim çocukluk dönemimiz diğer Türk çocukları gibi yokluklarla geçti. Ermeni ve Rumlar çoğunlukla Tablakaya, Han, Harman ve Yukarı Mahalle'de otururlardı. Kçükköy Mahallesi'nde de az miktarda Ermeni oturmakta ve de bu mahalle genelde bir Türk mahallesi idi. Tablakaya Mahallesi'nin alt kısmında da bir kaç büyük bir Türk ailesi vardı. O dönem Balkan ve I.Dünya Savaşı yıllarıydı. Bütün eli silah tutan Türkler askere alınmıştı. Babam da bunlardan biriydi. Askere alınan bu insanlar ya şehid olup bir daha dönmediler, ya da babam gibi uzun süren savaşlardan, açlıktan hastalanıp eve gelir gelmez vefat ettiler. Benimle beraber dört kardeşim yetim kaldık. Fakat bu sadece benim başıma gelen bir olay değildi. Mahallede kadınlar, çocuklar ve yaşlı insanlar vardı. O dönem yokluk dönemi, kıtlık dönemi idi. Kimsede ne yiyecek, ne giyecek, ne de para vardı. Tarlaları sürüp, ekip dikecek ne insan gücü ne

(23) *Oberhummer Und Zimmerer, a.g.e., s 242.*

(24) *Ziya Özsoy, H 1325(M 1907), Talas doğumlu, halen Talas Tablakaya Mah.Çağlayan Sok.No 10'da oturup, çiftçilik yapmaktadır.*

de hayvan vardı. Yokluğun meydana getirdiği salgın hastalıklar eksik olmuyordu. Çift sürmek için eşekleri çifte koşuyorduk. İşte bu dönemde Ermeniler çok zengindi. Her şey onların elindeydi. Aç kalan Türklerin ellerinden bağ, bahçe ve tarlalarını yok pahasına satın alıyorlardı. Türkler onların hizmetkârı durumundaydı. Türk hanımları onların evlerini temizler, çamaşırlarını yıkar, hayvanlarının sütünü sağardı. Türk erkekleri ve çocuklar da onların hayvanlarını otlatır, bahçe ve tarlalarında çalışır, helâlarını temizler, onların hayvanlarına ot taşır ve en ağır işlerde karın tokluğuna çalışırdı. Çok iyi hatırlıyorum; mahalledeki diğer Türk çocukları ile beraber zengin Ermeni evlerinin pencereleri altına her gün koşarak onların soyup attığı elma ve portakal kabuklarını kapışarak, toplayıp sevine sevine yedik. Bunlar hep size hikâye gelir, o günleri yaşamayan bunları düşünemez bile. O dönemde biz de okuma nerde. Onların gittikleri muntazam okullar vardı. Bizim de mahalle mektebimiz vardı, ama düzenli değildi. Okulu doğru dürüst bitiren olmazdı. Çünkü millet açdı, karnını doyurma derdindeydi."

Babamın büyük kardeşi olan, H.1321 (M.1903) doğumlu 1985'de vefat eden, amcam Ahmet Özsoy(15)'dan o döneme ait dinlediğim iki olaydan bahsedeyim.

"Çocukluk dönemimizde Talas'a Ermeniler hakimdi. Hepsi çok zengindi. Bu zengin Ermenilerin çocukları ve gençleri de çok şımarıktı. Türklerle ellerinden gelen her türlü fenalığı yapmaya çalışıyorlardı. Bir zamanlar Yukarı Mahalle'de oturan zengin bir Ermeninin oğlu olan Karabit böyle bir Ermeni genciymiş. Karabit iri yarı, kırmızı suratlı, yüzünden

(25) Ahmet Özsoy(Nadiyelerin Ahmet Ağa,Bakkal Ahmet Ağa),Önceleri Kışıköy Mahallesiinde, daha sonra Tablakaya Mah.Çağlayan Sok.'ta oturdu. Bakkallık ve çiftçilik yapardı ve 1985'de vefat etti.

kan fışkıracakmış gibi sıhhatli bir gavurmuş. Çok iyi ata biner, önüne gelene sataşır, kız ve kadınlara sarkıntılık yapar, arkadaşları ile birlikte gezer, hiç çalışmamış. Evlerindeki bütün işleri fakir Türkler yaparmış. Atlarına bakan seyisleri ise Seyid Çavuş isimli bir Türk'müş. Seyid Çavuş, askerliğini çavuş olarak yaptığı için böyle anılırmış. Savaşta yaralanmış, ayağı sakat kalmış. Karabit diğer bütün Ermeniler gibi pastırmayı çok severmiş. Kendi aralarındaki toplantılarda on Türk bana yetmez dermiş. Karabit her gün sabah atına binerken eziyet olsun diye, atını tutan Seyid Çavuş'a önce ayağı ile, atına bindikten sonra da dizginleri çekip atın başı ile vururmuş. Seyid Çavuş bu hakaretlere katlanmaktan, sabretmekten başka elinden bir şey gelmezmiş. Gün olmuş, Ermenilerin Türklere karşı bir cuma günü, Türkler camide iken, silahlı baskın yaparak ayaklanacakları haber alınınca Kayseri Mutasarrıflığı Talas'daki Türklere haber göndererek Ermenilere karşı tedbirli olmalarını istemiş. Türkler de kendi aralarında teşkilâtlanmışlar. Seyid Çavuş'a Karabit düşmüş. Bir sabah Seyid Çavuş Karabit'in her zamanki ata bineceği yere büyüğünden bir lahana kökü koymuş. Zira Türklerde silah pek yokmuş. Karabit yine atına binmek için arkasını dönüp bir ayağını atın özengisine koyunca, Seyid Çavuş lahana kökünü yerden kaptığı gibi Karabit'in ensesine yapıştırmış. Ermeni sersemleyerek yere düşünce Seyid Çavuş yılların verdiği zulümlerin kini ile Karabit'i orada öldürmüş. Bu durum Türkler arasında şöyle bir üçlük mısra ile zihinlere yerleşmiştir.

"Yağlı yağlı pastırmayı yerken,
On Türk bana yetmez derken,
Lahana kökü ile giden Karabit"

İkinci olayı ise Ahmet Amcam'a İhsan Emmisi anlatmış. Amcam da bana anlattı. Olayı İhsan Emmi şöyle anlatmış: "Bizler küçük çocuktuk. Çocukluğun verdiği haylazlıkla Ermenilerin ve Rumların kiliselerine girer çıkardık. Papazlar bizi kovalarlardı. Bizler de onların içerde ne yaptığını merak ederek kiliselerin yetişebildiğimiz pencerelerinden onları seyrederdik. Pencereler yüksek olduğundan birbirimizin sırtına çıkarak pencerelere ulaşırdık. Ermenilerin kiliselerinde verdikleri vaazlar genellikle Türkçe olduğu için duyabildiklerimizi anlardık.

Bir gün yine mahalledeki çocuklarla beraber Ermeni kilisesinde ayin olduğunu öğrenince kiliseye gittik. Kapılar kapalıydı. İçerden Türkçe sesler geliyordu. Yine birbirimizin sırtına basarak pencereye ulaştık. Sesimiz duyulmasın diye de çok sessiz hareket ediyorduk. Pencereden içeri baktığımızda Ermeniler oturmuşlar, papazlar da daha yüksek bir yerden vaaz ediyordu. Vaaz Türkçe olmasına rağmen, tam olarak anlayamıyordum. Sessiz kalıp dikkat kesilince papazın cennetten, cehennemden bahsettiğini duydum. Papaz hristiyanların cennete gideceğini, Türklerin ise cennete giremeyip cennetin penceresinden bakacaklarını veya cehenneme gideceklerini söyledi. Vaaz dinleyen kadınlardan birisi söz isteyip "Papaz Efendi, Papaz Efendi, Türkler azgın olur cennetin penceresinden bakarlarsa, pencereyi kırıp cennete atlarlar, bu sebeple Türkler cennetin penceresinden de bakmasınlar, doğrudan cehenneme gitsinler" dedi. Papaz efendi kızgınlıkla, "Atlayamaz, atlayamaz, onların kafasını kırarız biz" dedi. Biz bunu duyunca pencereden uzaklaşıp, kiliseyi taşa tuttuk ve bazı camlarını kırdık. Ermeniler dışarı çıkarak bizi kovaladılar ve büyüklerimize şikâyet ettiler."

Anlaşılacağı üzere XVI.yy'ın başlarında Kayseri ve Talas'a gelen Ermeniler uzun yıllar barış içinde Türklerle beraber yaşamışlar ve Türk kültürünü benimsemişlerdir. Ancak Osmanlı Devleti'nin zayıflaması ile birlikte başta İngiltere, Fransa ve Amerika olmak üzere Osmanlı Devleti'ni yıkmak için,Türklerle uzun süre beraber yaşayan azınlıkları kışkırtarak, onlara her türlü yardımı yaparak devlete isyan ettirmişlerdir. Bu çerçeveden olarak Ermeniler de bu tahriklere kapılarak komşularını Türklere karşı silahlanmışlar ve saldırıya geçmişlerdir. 1890 yıllarında Anadolu'nun bir çok yerinde başlatılan Ermeni Komitecilik faaliyetleri, Kayseri, Talas ve diğer çevre yerleşim merkezlerinde de başlamış, I.Dünya Harbi öncesi ve sırasında da yoğunlaşmıştır. Bir taraftan Avrupa ve Amerika'dan gelen komitecilerle teşkilatlanma ve propaganda faaliyetleri yürütülürken, diğer taraftan da silah, cephane tedariki ve isyan hazırlıkları tamamlanmıştır. Bu amaçla harekete geçen Hınçak Komitesi'ne Kayseri ve Talas'dan yardımcı olan Ermeniler olmuştur. Bol miktarda bomba imal edilmiştir. Amerika'da bulunan Kayserili Ermeniler de çeşitli yollarla silah ve mühimmat göndererek Kayseri'deki Ermenilerin silahlanmalarını sağlamışlardır. Hınçak Komitesi, Paris eski genel başkanı Kayseri'ye gelerek Kayseri ve çevresindeki teşkilatlanma, silahlanma ve propaganda faaliyetlerini denetlemiş ve son talimatını vermiştir. Yine verilen direktiflerle, seferberlik ilanı ile silah altına çağırılan Kayserili genç Ermeniler ya Türk ordusuna katılmamış veya katılanlar silahlarıyla birlikte firar ederek eşkiyalık yapmaya başlamışlardır. Bütün bu faaliyetlerde Hınçak ve Taşnak Ermeni komitelerinin rolü büyük olmuştur. İlk Ermeni faaliyeti Develi'de olmuş, Develi'nin çeşitli yerlerine yerleştirilen tellere elektrik verilmek suretiyle

müslüman halk ve askerler öldürülmeye çalışılmıştır. Hükümet bu faaliyetleri tesbit etmiş ve saklanan silah ve mühimmat ele geçirilmiştir. 1914 ocağındaki bu olaylar Hınçak, Taşnak reisleri ve Rusya'daki Ermeni kilisesi ile irtibatlı olan ve Anadolu'daki isyanları planlayan Kayserili Ermeni Murahhası Hasraf tarafından gizlemeye çalışılmışsa da başarılı olunamayıp; zamanında bu faaliyetlerin hükümet tarafından öğrenilmesi üzerine, 1915 başlarından itibaren Kayseri'nin Talas dahil bir çok yerinde olaylar başlamıştır. Bunun üzerine hükümet Ermeni evlerinde, maşatlıklarında, cemiyetlerinde, kiliselerinde, okullarında bir çok silah, cephane, bomba, dinamit, talimat, beyanname ele geçirmiş ve pek çok Ermeniye suçüstü yakalamıştır(26).

Bu olaylardan sonra Talas'da Ermeni ve Rum nüfus hızla azalmaya başlamıştır. Büyük bir kısmı İstanbul'a göçmüş, bir kısmı da başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere Fransa, İngiltere, Almanya gibi Avrupa devletlerine göç etmişlerdir. Zaten Talas'da iken zengin olan bu insanlar, gittikleri ülkelerde de zenginliklerini sürdürerek dünyanın sayılı zenginleri arasına girmişlerdir. Rumlardan Onassis, Makaryos, Ermenilerden Gülbenkyan, Emir Hanyan, Elia Kazan bunlardan sadece bazılarıdır. Ermeni ve Rumların göçü ile beraber Talas'da nüfus hızla azalmıştır. Talas ticaret merkezi olmaktan çıkmıştır. Türkler Ermeni ve Rumların boşalttıkları evlere ve mahallelere yerleşmişlerdir.

Talas Osmanlı Devleti'nin sonlarına doğru 1907 (H.1325) yılında belediye olmuştur. İlk belediye reisi Halim Oğulları'ndan Ali Paşa Oğlu Hacı İhsan namında bir zat olup, beş yıl süre ile belediye reisli-

(26) Göde, *Tarih İçinde Kayseri*, s 23,24; Azmi Süslü, *Ermeniler ve 1915 Tehcir Olayı*, Ankara 1990, s 72,73.

ği yapmıştır(27).

Talas 1907'de Belediyelik olduktan sonra, Kayseri Mahkemesi sicillerindeki kayıtlardan anlaşılacağı üzere, 1911 yılında "Nahiye" yapılmış ve çevre köyler Talas'a bağlanmıştır(28).

Talas Kurtuluş Savaşı yıllarında bütün Anadolu gibi üzerine düşen görevi yapmış ve pek çok şehid vermiştir. 30 Ağustos 1922'deki Büyük Taarruz sonrasında esir alınan Yunan ordusu başkomutanı General Trikopis ve kurmay heyeti Talas'da misafir edilmişlerdir. Yunanlı esirlerden bir kısmına da bugün Talas Kiçiköy Mahallesi'nin kuzeyinde bulunan askeri depo kazdırılmıştır. Bugün Talas'da yaşı yetmişbeş'in üzerinde yaşayan herkes General Trikopis'i gördüğünü söylemektedir. Babam Ziya Özsoy da, çocukluğunu geçirdiği ev Kiçiköy Mahallesi'nde olduğu için, General Trikopis'i pek çok defa çok yakından gördüğünü söyleyerek, generalin bazı günler yanında nöbetçilerle gezdiğini, yanlarına gelerek anlamadığı bazı şeyler söylediğini belirtmektedir. Daha sonra General Trikopis ve maiyeti Yunanistan'a mübadele yolu ile iade edilmiştir.

Ermenilerin bu milli birlik ve beraberliği bozucu davranışlarına karşılık, 1922 ve 1923'lü yıllarda "Anadolu'da Ortodoksluk Sadâsı" adlı Türkçe bir gazeteyi Kayseri'de yayınlayarak, Yunanlılar aleyhine, Türk-

(27) "Köy Gezileri Tetkik Notları",s 63.

(28) Kazım Özdoğan, *Kayseri Tarihi*, Kayseri 1948,C 1,s 67.

lerin lehine yazılar yazan Kayseri'li "Türk ortodokslar" mühim faaliyetlerde bulunmuşlardır. Bu gazetenin 14.sayısında "Anadolu Türktür" başlıklı yazıda: Türkler'in Anadolu'ya Selçuklular ile değil, tarihten önce geldikleri, Anadolu'da Türk ırkının var olduğu; ırken, lisânen, âdeten Türk, diyâneten Ortodoks oldukları, Türklüklerinden hiçbir kim-
senin şüphe edemeyeceği ifâde edilmiştir(29).

4. Cumhuriyet Döneminde Talas

Talas Cumhuriyet'in ilk yıllarında bütün Anadolu gibi haraptı. Nüfusu, Ermeni olayları, Balkan, I.Dünya ve Kurtuluş Savaşları sebebiyle çok azalmıştı. Eli iş tutan erkek nüfus yok denecek kadar azdır. Talas-
da ticaret ve zenginliği elinde tutan Rum ve Ermeniler göç etmişler, göçerken de kendilerine ait ev ve mahalleleri yıkıp harap etmişlerdi. Giderken götürebildikleri ne varsa hepsini götürmüşler. Ermeni olayları ve savaşlar sebebiyle Talas 20.yy'ın başlarında çok zengin bir ticaret merkezi iken, 1920-1925'lerde virane haline gelmiştir.

Cumhuriyet'le birlikte bütün yurttaki olduğu gibi Talas'da da yoksulluktan kurtulma ve kalkınma faaliyetleri başlamıştır. İlk önce Talaslı Türkler Ermeni ve Rumların harap vaziyete getirdikleri mahallelere yavaş yavaş yerleşerek eski evleri onarıp içine oturmuşlardı. Daha sonra çalışkan Talas halkı bir taraftan Talas'ın içini mamur hale getirirken, ağaçlar dikip, bahçeler yaparken diğer taraftan da Talas'ın etrafındaki kayalık tepelere üzüm asmaları dikerek Herami, Delikkaya,

(29) Göde, a.g.e., s 24.

Şakşak, Yeni Bağlar, Çömlekçi, Çay Bağları gibi büyük bağ ve bahçe bölgeleri oluşturmuşlardır. Araziden taşlar temizlenerek yeni tarım alanları meydana getirilerek ziraat yapılmıştır.

Cumhuriyet Türkiye'si'nin en önemli özelliği devlet-vatandaş işbirliğidir. Devlet vatandaşa her alanda öncülük etmiştir. Başta Cumhuriyet'in kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere devlet yetkilileri Türk insanına ilimde, fende, ziraatte ve her dalda rehberlik görevi yapmışlardır. İşte bu anlayışın sonucu olarak Kayseri'deki devlet yetkilileri de vatandaşın ayağına gitme ihtiyacı duymuş ve 1936 yılında Kalseri Valisi bulunan Adli Bayman da yanına daire müdürlerini ve yetkilileri alarak 29.11.1936 yılında Talas Nahiyesi'ne gitmişlerdir. Gidilen bu yerleşim merkezlerinin tarihi, coğrafyası, kültürü hakkında notlar tutularak basılmıştır. Bunlardan birisi de Kayseri İlbaş, Adli Boyman'ın Başkanlığı Altında Yapılan Yaya Köy Gezileri tetkik notlarıdır.

Bu notlarda bu gezilerin amacı şöyle belirtiliyor: "Büyük bir istek ve ilgi ile her hafta pazar günleri yapılmakta olan yaya köy etüd gezilerinin beşinci serisi de 29.11.1936'da Talas nahiye merkezine yapılmıştır. Bu gezilere iştirak edenler, pazar günlerini dört gözle beklemekte ve bu günü candan gelen sevgilerle çekmektedirler. Gezi günü, geziye iştirak edenler için, hem çok güzel bir eğlence ve hem de büyük bir araştırma sahası olmaktadır. Zira herkes bu alanda kendi mesleğine uygun etüdüleri yapabilmekte ve hatta köy ile alâkadar işlerini görmekte, köylü derdini dökmekte, dilek ve ihtiyacını arz etmektedir. Bu dilek ve ihtiyaçlar yetkili kişiler tarafından mahallinde dinlenip, incelen-

mekte, karar verilmesi mümkün olanların kararı mahallinde verilmektedir. Mahallinde karar verilmesi mümkün olmayanların notları alınarak, merkezde işler takibe alınmakta, İlbaşımız (valimiz) kontrol etmekte, umumi direktiflerini vermekte ve sonuçlananları köylülere ulaştırmaktadır. Bu geziler sayesinde köylünün hastası doktor ve sağlık personeli ile karşılaşılıyor, ilacı bedava temin ediliyor. Yoksullar sosyal yardım heyetlerinin yardımını görüyor, köylü öğretmenlerle aydınlatılıyor, yaşama yollarını ve kalkınmayı öğreniyor. Mahallinde köyün kalkınma planı çiziliyor, köylü şimdiye kadar görmediği gösteriden dolayı seviniyor, kendi ayağında, köyünde dertlerinin dinlenmesinden ötürü büyük sevinç duyuyor. Cumhuriyet rejimini, bu rejimin alakasını bağrında sıkıyor, Cumhuriyet Atası'nın güneşi altında ısınıyor, bu yoldan ömrünün sonuna kadar gitmeyi ahdediyor, evlatlarına aynı dersi veriyor ve bu rejimden bir gün ayrılmamalarını vasiyet ediyor.

Bu gezi günleri şehirli köyleri etüdlerinden memnun oluyor, köylü de şehirlinin murundan faydalanıyor. Velhasıl gezi günleri köy toplantıları mahşeri bir gün halini alıyor. Küçüğü büyüğü, şehirlisi köylüsü sevinç ve heyecanından mest bir hale geliyor. Köylü herhangi bir şeyi anlatırken köyüne yapılan geziden ve tarihinden bahsediyor. Zira bugün onun için mutlu bir gün oluyor.

Talas gezisi bütün Kayseri'nin ve civarının kesif kar tabakalarıyla örtülü olduğu ve beyazlara büründüğü, bütün evlerin, dağların beyazlar giydiği ve bütün ağaçların dallarının beyaz kar çiçekleri ile süslü olduğu bir günde yapılmıştır."(30).

(30) "Köy Gezileri Tetkik Notları",s 52.

29.11.1936 yılında yapılan bu gezi notlarında Talas Nahiyesi ile ilgili olarak şu bilgiler verilmektedir:

Talas H.1330 (M.1911) senesinden beri nahiyedir. Nahiyenin köyleri ile beraber 5395 kişisi kadın 4523'ü erkek olmak üzere toplam nüfusu 9918'dir. Görülüyor ki, uzun süren savaşlar sonucu bütün Anadolu'da olduğu gibi Talas'da da kadın nüfus erkek nüfustan % 22 oranında daha fazladır. 1936 yılında Talas merkezde 732 hane, köyleri ile beraber 1904 hane bulunmaktadır. Talas'ın merkez nüfusu ise sadece 3443'dür.

1936 yılında Talas'ın köyleri ile beraber hane ve nüfus sayısı çizelge halinde aşağıya çıkartılmıştır(31).

<u>Talas Nahiyesi</u>	<u>Hane</u>	<u>Kadın</u>	<u>Erkek</u>	<u>Toplam Nüfus</u>
Merkez	732	1874	1569	3443
Reşadiye Köyü	183	627	598	1225
Zincidere Köyü	96	318	283	601
Endürlük Köyü	78	273	256	529
Kıranardı Köyü	177	684	544	1228
Akçakaya Köyü	329	630	486	1116
İspile(Başakpınar) Köyü	165	534	415	949
Kuruköprü Köyü	143	455	372	827
Toplam	1904	5395	4523	9918

Bu tarihte ayrıca Talas merkez ve köyelerine dağılmış vaziyette 110 nüfus da Ermeni vardır.

1990 nüfus sayımına göre Talas'ın merkez nüfusu 30 145'dir. Köyleri ve bucakları ile beraber ilçe nüfusu ise 48 916 olmuştur(32).

(31) "Köy Gezileri Tetkik Notları", s 62.

(32) Turan Arık, Talas Nüfus Müdürlüğü Kayıtları hakkında bilgi, 1965 Sarız doğumlu olup, halen Talas Nüfus Müdür Vekili'dir.

1990 nüfus sayımına göre Talas merkez, bağlı bucak ve köylerin nüfusu da şöyledir:

Talas Merkez	30 145
Erciyes Bucağı	7 034
Başakpınar Bucağı	3 784
Akçakaya Köyü	402
Ardıç Köyü	192
Cebir Köyü	387
Çatakdere Köyü	571
Çevlik Köyü	205
Endürlük Köyü	510
Kamber Köyü	573
Kuruköprü Köyü	1334
Kepez Köyü	1579
Sakaltutan Köyü	640
Süleymanlı Köyü	705
Yaz Yurdu Köyü	584
Yazılı Köyü	298
Toplam İlçe Nüfusu	48 916

1936 yılında 3443, 1985 nüfus sayımında 14 300, 1990 nüfus sayımında 30 145 olan Talas merkez nüfusu görüleceği şekilde hızla artmaktadır. Hızlanarak artan bu nüfus çoğalmasa, Talas'daki kooperatif ev yapımlarının bir sonucudur. 1990 nüfus sayımlarına göre Talas merkezde bir hane olmak üzere ilçe ve köylerinde 274 adet gayri-müslim nüfus bulunmaktadır ki, bunların tamamına yakını da Ermeni'dir.

1911'de nahiyelik olan Talas 1987 tarihinde Bakanlar Kurulu'nun mayıs ayında Resmî Gazete'de yayınlanan kararı gereğince ilçe olmuştur.

1911'den 1987'ye kadar şunlar Nahiye Müdürlüğü yapmışlardır.

<u>Adı</u>	<u>Vazifeye Başladığı Tarih</u>	<u>Ayrıldığı Tarih</u>
Hayik	2 Mart(1330)1911	15 Haziran(1330)1911
Cafer Sadık	15 Haziran(1330)1911	24 Temmuz(1330)1911
Ferit	26 Temmuz(1330)1911	22 Mart(1331)1912
Cafer Sadık	23 Mart(1331)1912	4 Şubat(1331)1912
Talat	4 Şubat(1331)1912	26 Mart(1332)1913
Cafer Sadık	26 Mart(1332)1913	16 Ağustos(1334)1915
Hamit Nuri	26 Ağustos(1334)1915	20 Kan.sani(1336)1917
Sami	20 K.sani(1336)1917	23 Mayıs(1337)1918
Sabri	23 Mayıs(1337)1918	3 Ocak(1338)1920
Asım	13 Ocak(1339)1920	8 Mart(1339)1920
Takyittin	8 Mart(1339)1920	-
Cafer Sadık	28 T.sani(1339)1920	24 Nisan 1926
Şekip	27 Nisan 1926	25 Haziran 1929
Hüsnü	26 Haziran 1926	29 Ekim 1930
Reşit Bey	29 Ekim 1930	25 Eylül 1939
Yusuf Aksoy	-	-
Remzi Aygar	-	-
Ayhan Salihler	-	-
Lâtif Çemoğlu	-	-
Celâl Tekin	23 Eylül 1968	2 Ocak 1970
Ferit Yılmaz	2 Ocak 1970	10 Haziran 1987

1987 tarihinde ilçe olan Talas'da 14 Eylül 1988'de kaymakamlık bizzat hizmete girmiş ve teşkilatlanmıştır(Résim 5). 14 Eylül 1988'den günümüze kadar kaymakamlık yapanlar tarih sırasına göre aşağıya çıkarılmıştır:

Coşkun Başçivi	14 Eylül 1988	15 Eylül 1990
Osman Sel(vekaleten)	20 Eylül 1990	25 Ekim 1990
Ferit Yılmaz	25 Ekim 1990	Devam etmekte

Talas 1987 tarihinde ilçe olduktan sonra yeniden teşkilatlanma yapılmış; 8 mahalle, 2 bucak ve 13 köyden meydana gelmiştir(33).

(33) Ferit Yılmaz, Kaymakamlık kayıtları hakkında bilgi, 1935 Mardin doğumlu olup, halen Talas Kaymakam Vekilliği yapmaktadır.

Mahalleler:

1. Tablakaya
2. Han
3. Harman
4. Kiçiköy
5. Yukarı
6. Bahçelievler
7. Yenidoğan
8. Yeni

Bucaklar:

1. Başakpınar
2. Erciyes

Köyler

1. Akçakaya
2. Ardıç
3. Cebir
4. Çatakdere
5. Çevlik
6. Endürlük
7. Kamber
8. Kuruköprü
9. Kepez
10. Sakaltutan
11. Süleymanlı
12. Yaz Yurdu
13. Yazılı

İlçe teşkilatı içerisinde; Talas merkezde emniyeti sağlamak üzere emniyet müdürlüğü (polis teşkilatı), bucak ve köylerde emniyeti sağlamak üzere jandarma teşkilatı bulunmaktadır.

Talas Belediyesi (Resim 6)

Talas 1907 (H.1325) senesinde belediyelik olmuştur. İlk belediye reisi Halim Oğulları'ndan Ali Paşa Oğlu Hacı İhsan namında bir zat olup beş yıl süre ile belediye reisliği yapmıştır(34).

(34) "Köy Gezileri Tetkik Notları", s 63; Özdoğan, a.g.e., s 67.

Kuruluşundan günümüze kadar belediye reisliği yapmış kişiler de şunlardır:

1. Hacı İhsan Efendi
2. Ali Efendi
3. Hacı İsmail Efendi
4. Ahmet Okudan
5. İrfan Karahan
6. Ahmet Baykara
7. Kani Yüksel
8. Mehmet Okudan
9. Ahmet Baykara
10. Osman Aksoy
11. Yusuf Aksoy (vekaleten)
12. Remzi Aygar "
13. Zeki Hatipoğlu "
14. Halit Sağın "
15. Ayhan Salihler "
16. Ahmet Timuçin
17. Ahmet Yılmaztekin
18. Ahmet Erhan
19. Demir Güvener
20. Ahmet Timuçin
21. Ferit Yılmaz (vekaleten)
22. Sadullah Sayer "
23. Ahmet Erhan
24. Şaban Yılmaz (26 Mart 1987, halen görevde)

Bu belediye başkanları listesi Mehmet Özsoy (Çete)(35)'dan alınmıştır.

1936 yılında Talas'a yapılan gezide, o zamanki belediye reisi Ahmet Baykara'dır. 1936 yılına ait belediye bütçesi de şöyledir:

1936 YILI TALAS BELEDİYE BÜTÇESİ

Gelir Bütçesi

<u>Fasıl</u>	<u>Madde</u>	<u>Birinci Kısım</u>	<u>Lira</u>
1	1	Devlet vasıtası ile tahsil olunan belediye hissesi	150
	2	Misekkafattan belediye hissesi	75

(35) Mehmet Özsoy, 1945 Talas doğumlu olup, halen Talas Belediyesi'nde çalışmaktadır. Belediyenin en eski memurudur.

3	Yüzde on gümrük resmi	2800
	Birinci Fasıl Yekünü	3025
	Birinci Kısım Yekünü	3025

İkinci Kısım

2	Belediye vasıtası ile tahsil olunan vergi ve resimler	
1	İnşaat ve tamirattan ruhsatiye resmi	10
2	Danga resmi	10
3	Yer parası işgal resmi	150
4	Kantar resmi	25
5	Paç resmi	30
6	Dellâliye resmi	20
7	Numara	50
8	Merakibi berriye resmi	650
9	Levha resmi	10
10	Tenvirat	15
11	Tathirat ve tanzifat vergisi	50
12	Kontroto resmi	30
13	Köpek resmi	15
14	Zebhiye resmi	150
	İkinci Fasıl Yekünü	1215

3	Harçlar ve Ruhsatıyeler	
1	Ehliyetname ve ruhsatıyeler	20
2	Mahalle işlerinden tastik harç	50
	Üçüncü Fasıl Yekünü	70

4	Nakdi Cezalar	
1	Ceraimi belediye ceza-i nakdiyesi	200
2	Belediye vergi ve resimlerinden yüzde on ceza	10
	Dördüncü Fasıl Yekünü	210
	İkinci Kısım Yekünü	1495

Üçüncü Kısım

5	1	Belediye Gelirleri	150
		Beşinci Fasıl Yekünü	150
6	1	Su Hasılatı	750
		Altıncı Fasıl Yekünü	750
7	1	Hasılat-ı Müteferrika	200
		Yedinci Fasıl Yekünü	200
		Üçüncü Kısım Yekünü	1100

Dördüncü Kısım

8	1	Teberru ve muavenet	10
---	---	---------------------	----

Sekizinci Fasıl Yekünü	10
Dördüncü Kısım Yekünü	10
Birinci Kısım Yekünü	3025
İkinci Kısım Yekünü	1495
Üçüncü Kısım Yekünü	1100
Dördüncü Kısım Yekünü	10
Umumi Gelir Yekünü	5630

Gider Bütçesi

Birinci Kısım

1	Ücretler	
1	Reis ve memurini idareyi ücretleri	1440
2	Ebe tahsisatı	500
3	Odacı ücreti	120
	Birinci Fasıl Ücreti	2060
2	1 Kırtasiye masrafı	30
	2 Evrak ve defter basım ve cildiye ücreti	30
	3 Mefruşat	15
	4 Tenvir, teshin	15
	5 Mesarif-i müteferrika	50
	6 Melbusat zabıta memuru ve odacı	45
	7 Posta ücreti	10
	İkinci Fasıl Yekünü	195
	Birinci Kısım Yekünü	2255

İkinci Kısım

3	1 Muhtacine mualece bedeli	15
	2 Fakir ve biles hasta nakli	25
	3 Düşkünlere yardım	25
	4 Techiz ve tekfin	20
	Üçüncü Fasıl Yekünü	85
	İkinci Kısım Yekünü	85

Üçüncü Kısım

4	1 Memureyni fenniye ve istikşafiye harcırahı	30
	2 Memureyni fenniye ve keşif harcırahı	30
	3 İcabında belediye kalfasına keşif harcırahı	20
	Dördüncü Fasıl Yekünü	80
	Üçüncü Kısım Yekünü	80

Dördüncü Kısım

5	1	Tenvirat masrafı çarşı	25
	2	Tathirat ve tanzifat amelesi yevmiyeleri	30
	3	Mezbaha masrafı daimesi	20
		Beşinci Fasıl Yekünü	75
		Dördüncü Kısım Yekünü	75

Beşinci Kısım

6	1	İcabında avukata verilecek masraf	50
	2	Mesarif-i tahsiliye ve mahkeme masrafı	30
	3	Merasim ve tezyinat	30
		Altıncı Fasıl Yekünü	110
7	1	Mesarif-i gayri melhuza	50
		Yedinci Fasıl Yekünü	50
8	1	Yüzde beş belediyeler bankası iştirak hissesi	300
		Sekizinci Fasıl Yekünü	300
		Beşinci Kısım Yekünü	460

Altıncı Kısım

9	1	Belediye mülkleri ve vakıflar vergisi	50
10	1	Kaldırım ve caddeler tamiri	50
11	1	Umumi çeşmeler tamir ve temizlenmesi	30
12	1	Belediye mülkleri ve vakıflar tamiri	90
13	1	Caddelerdeki ve bahçedeki fidan masrafı	50
14	1	Su yolları ve membalar temizlik ve tamiri	285
15	1	Edevat-ı inşaiye	25
16	1	İtfaiye tahsisatı	25
17	1	Gurup merkezi ayar memuru harcırahı	10
18	1	Gurup merkezi ayar tahsisatına iştirak	36
19	1	Ölçü numaraları bedeline hisse iştirak	25
20	1	Telefon ruhsatiye tahsisatı	15
21	1	Müşterek neşriyat tahsisatı	30
22	1	CHP Komün Yönetim Kurulu masraflarına yardım	80
23	1	CHP hayır cemiyetlerine yardım	20
24	1	Okuma evinin tenvirat ve teshin masrafına yardım	10
25	1	İzmir Fuarı tahsisatı	30
26	1	Emlâki milliye hane taksidi	160
27	1	Eyüp O.Ali'ye satılıp geri alınan bağ bedeli	939
28	1	Su bahçeleri yevmiyeleri	375
29	1	Talas İlkokulu'nun tamirâtı	239
30	1	Milli Seferberlik hazırlık tahsisatı	100
		Altıncı Kısım Yekünü	2675
		Birinci Kısım Yekünü	2255
		İkinci Kısım Yekünü	85
		Üçüncü Kısım Yekünü	80

Dördüncü Kısım Yekünü	75
Beşinci Kısım Yekünü	460
Altıncı Kısım Yekünü	2675
Umumi Gider Yekünü(36)	5630

Görüleceği üzere 1936 yılında Talas'ın merkez nüfusu 3443 kişi olup Talas Belediyesi'nin bütçesi de 5630 ı'dır. Belediye geliri nüfus başına yaklaşık birbuçuk liradır. Bu durum Belediye gelirinin çok az olduğunu ve belediyenin fakir olduğunu, halka önemli hizmetler götüremediğini ortaya koymaktadır.

1936 yılında Talas'a gelen Kayseri Valisi (İlbay'ı) Adli Bayman bu bütçeyi incelemiş, bu bütçe ile Talas halkına bir hizmet verilemeyeceğini görmüş ve bütçe gelirlerinin artırılması yolunda ilgililere talimat vermiştir(37). Yine bu yıllarda Talas'ın elektrik tesisatları yenilenmiş, yeni elektrik direkleri dikilmiş ve elektrik verilebilen saha genişletilmiştir. Bu sayede belediye gelirleri kısmen artırılmıştır. Belediye hizmetlerinin görülmesi için reis, bir katip ve muhasip, bir tahsildar ve ayar memuru, iki zabıta memuru ve bir odacı olmak üzere toplam altı görevli bulunmaktadır. Belediyenin bu yıllarda gelir getirecek on dükkanı, üç fırını, üç garajı, üç evi ve bir hamamı ile onbir tarlası bulunmaktadır. Bunların da gelirleri çok azdır. Zira Talas'da kiralar çok ucuzdur. Belediye sınırı içinde üç nalbant, üç berber, üç demirci, bir marangoz, bir kalaycı, bir kahveci, iki terzi, üç manifatura, yedi kasap, onbeş bakkal, bir tenekeci, altı fırın, iki kunduracı, iki eskici olmak üzere elli dükkan vardır. Sokakları gayri muntazamdır ve çok dardır. Dört cami ile iki mescid vardır. Temizlik ise hiç

(36) "Köy Gezileri Tetkik Notları",s 63-67.

(37) "Köy Gezileri Tetkik Notları",s 67.

iyi değildir(38).

Talas'ın 1936 yılındaki durumunu, belediyesini ve belediye bütçesini inceledikten sonra, aradaki farkı, büyümeyi, gelişmeyi ve çarpıcı şekilde görmek için 1990 yılındaki durumunu, belediye ve belediye bütçesini inceleyelim.

1930'lu yıllarda 6 kişi ile halka hizmet veren Talas belediyesi, 1990 yılında 214'ü işçi, 23'ü memur olmak üzere toplam 237 kişi ile hizmet vermektedir. İşçilerden 89'u otobüs işletmesinde, 89'u temizlik hizmetlerinde, 36'sı da su hizmetlerinde çalışmaktadır(39).

Talas çarpık ve plansız kentleşmenin dışında her şeyi ile daha iyiye daha güzele doğru götürülmektedir. Hızla gelişmektedir. Bütün belediye başkanları ve belediye çalışanları Talas halkına daha iyi hizmet için çalışmışlar ve çalışmaktadırlar. 1936 yılında 5630 ₺ olan Talas Belediye bütçesi 1990 yılında 6 000 000 000 ₺ olarak tahmin edilmiş; 5 300 000 000 gelire karşılık 6 800 000 000 ₺ olarak gerçekleşmiştir. Aradaki 1 500 000 000 ₺ fark Sosyal Sigortalar Kurumu, Vergi Dairesi, Konut Edindirme Fonu gibi kamu kuruluşlarına borç olarak kalmıştır. 1990 bütçesinin en önemli gelirleri; devletin yardımı, emlak vergileri, taşıma gelirleri, su ve elektrik gelirleri, inşaat ve ruhsat gelirleri olmuştur. Belediye bu gelirleriyle hem kendi giderlerini karşılamış, hem de Talas halkı için yatırımlar yapmıştır. Bütün mahallelerin yolları yapılmış, uygun yerler asfaltlanmış, uygun yerlere parke taşları döşenmiştir. Sadece 1990 yılında 20 000 m² olan parke taşları ile kaplan-

(38) "Köy Gezileri Tetkik Notları",s 68.

(39) Şaban Yılmaz, Talas Belediyesi hakkında bilgi, 1938 Tomarza doğumlu olup, halen Talas Belediye Başkanlığı görevini yürütmektedir.

mıştır. Taşıma için yeni otobüsler alınırken, temizlik için de temizlik kamyonları ve vidanjörler alınmıştır. Talas halkı için bahçe ve parklar yaptırılarak çocuklara oynama, halka dinlenme yerleri temin edilmiştir.

1991 Haziran ayında görüştüğümüz Talas Belediye Başkanı Şaban Yılmaz(40) Talas ve Talas Belediyesi ile ilgili olarak şu bilgileri vermiştir:

"Talas Kayseri'nin en yeni ilçelerinden biri olmasına rağmen, en hızlı büyüyen ve gelişen ilçesidir. Bu hızlı gelişmenin sonucu olarak da problemleri bulunmaktadır. Amacımız halkımızın desteği ile bu problemleri ortadan kaldırmaktır. En önemli problemimiz alt yapıdır. Yol problemimiz şu anda yoktur. Bütün mahallelere asfalt yollarımız bulunmaktadır. Bilhassa yeni kurulan mahallelere geniş bulvar ve yollar yapılmıştır. Talas'ın en önemli problemi olan su problemi, benden önceki belediye başkanları ve bizim çalışmalarımız sonucu halledilmiştir. Yeni su kaynakları ortaya çıkarılmış, hatlar döşenmiş ve depolar yapılmıştır. Şu anda evinde çeşmeden su akmayan bir ev yoktur. Talas'ın en büyük alt yapı problemi kanalizasyondur. Yazın nüfusu 50-60 bine çıkan Talas'ın ne yazık ki bir kanalizasyon şebekesi yoktur. Bu konuda yapılan girişimler de bir sonuca ulaşamamış ve problem benim dönemime kadar devam edegelmiştir. Bütün evlerde ve apartmanlarda fosseptik çukurları bulunmaktadır. Bu çukurlar zamanla dolduğu için dışarıya sızıp akmaktadır. Bu durum çok kötü kokulara ve çevre kirlenmesine sebep olmaktadır. Her ne kadar geçici çözüm olarak bu fosseptik çukurların temizliği için

---

(40) Yılmaz, 1938 Tomarza doğumlu olup, Talas Tapu Sicil Müdürlüğü'nden emekli olduktan sonra 26 Mart 1988 seçimlerinde DYP'den Talas Belediye Başkanlığına seçildi. Halen bu görevi yürütmektedir.

belediyemiz üç adet vidanjör kullanıyor ise de istenilen çevre temizliği sağlanamıyor. Bu sebeple belediyemiz birinci görev olarak kanalizasyon şebekesi işini halletmeye çalışmaktadır. Bunun için çalışmalarımız hızla devam etmektedir. Devletimizin yetkilileri ile bu konuda görüşmelerimiz, bilgi alış verişlerimiz devam etmekte olup, en kısa zamanda ihale aşamasına gelinecektir. Bu kanalizasyon problemi çözülünce Talasımızın önemli bir alt yapı problemi kalmayacaktır."

Talas belediyesinin en önemli görevlerinden biri de yolcu taşımacılığıdır. Talas'da çalışan nüfusun tamamına yakını her gün Kayseri'ye gelir, akşam döner. Talas'daki hızlı kooperatifleşme ve yapılanma Talas'ı bir "misafirhane ilçe" konumuna getirmiştir. Kayseri'ye yakınlığı sebebi ile Kayseri'de çalışanların birçoğu evlerini Talas'a yaptırmışlardır. Ayrıca Talas'ın yerlilerinin çoğu da Kayseri'deki kamu kurum ve kuruluşlarında çalışmaktadır. Erciyes Üniversitesi Kampüsü'nün de Kayseri-Talas arasında bulunması, buradaki personelin Talas'da oturmasına sebep olmaktadır. Talas Belediye Başkanı Şaban Yılmaz'ın bir gazete(41) verdiği demeçte de belirttiği gibi "Talas'da oturanların yüzde kırkı kirada oturmaktadır. Bu kirada oturanların tamamına yakınının işi Kayseride'dir". Dolayısıyla her gün sabahleyin Talas'dan Kayseri'ye akşam da Kayseri'den Talas'a bir insan akını olmaktadır. Bir de buna Talas'da oturup Kayseri'de öğrenim gören öğrencilerle, Erciyes Üniversitesi'nde okuyan ve Talas'da oturan öğrencileri de ekleyince, Talas belediyesi için taşımacılığın ne kadar önemli olduğu ortaya çıkacaktır. Talas Belediye Başkanı bir gazetenin(42) "En önemli probleminiz neler-

---

(41) Anadolu Magazin Gazetesi Kayseri, Y 4, S 60-61, Mayıs 1991, s 4.

(42) a.g.g., s 4,7.

dir" sorusuna Şu karŐılıđı vermektedir. "Tabii ki sorunlar tüklenmez. ÇalıŐılan her yerde mutlaka problemler de olacaktır. En önemli problemlerimizden birisi ulaşım idi. Bunu çözüyoruz; 10 tane körüklü otobüs alıyoruz. Şu anda 18 otobüsümüz hizmet veriyor. Aslında 5 körüklü otobüs bizim ihtiyacımızı karŐılıyor ve ulaşım problemimizi 2000 yılına kadar çözüyor. Ancak hükümet 10 otobüsten aŐađısına izin vermiyor. Biz bu otobüslerden ikisini Erciyes Belediyesi'ne vereceğiz. Bütün semtlerin ve mahallelerin yollarını yaptırdık. Gerek asfalt, gerekse parke. Mahallelerimize otobüs rahatça gidebilir. Biz vatandaşlarımızın daha rahat seyahat edebilmesini sağlamak amacındayız."

Yine belediye başkanı 1991 Haziran ayında Belediye Meclisi toplantısında faaliyet raporunu(43) açıklarken bu konu ile ilgili olarak Şöyle demiŐtir: "Belediyemiz araç filosuna üç adet AS 900 kamyon, bir adet kepçe, bir adet greyder katılmış, bunlar için belediyemiz bütçesinden 1 000 000 000 İI'ye yakın para ödenmiŐtir. Şu anda 12 adet 302, dört adet Ford, iki adet 50 NC otobüs ile ulaşım problemini halletmeye çalışan iŐletmemize, gerekli giriŐimleri yaparak körüklü otobüs almaya çalıŐtık. Her ne hikmetse hükümet bu konuları devlet politikası haline getirmiş olduğundan, taleplerimizi reddetti. Biz de Kayseri Büyük Şehir Belediyesi ile bağlantı yaparak onlardan beş adet körüklü otobüs tedarik etme yoluna gittik. İnşallah çok kısa zaman sonra körüklü otobüslerimize kavuŐacađız. Yine bugüne kadar yapılmamış olan otobüs hareket saatlerini belirleyen bir tablo çıkartılarak duraklara ve otobüslerin içerisine asılmış, hareket saatlerini bilmeyen vatandaşlara kolaylık sağlanmıştır."

(43) Yılmaz, 1990 faaliyet raporu, Belediye kayıtları, s 2.

"Talas Belediyesi bünyesinde mevcut olan araç parkında bir adet makam otosu, 16 adet büyük otobüs, iki adet küçük otobüs, iki adet dolmuş, bir adet pikap, dört adet kamyon, bir adet kepçe, bir adet greyder, üç adet temizlik aracı, bir adet ambulans, bir adet et taşıma aracı, iki adet itfaiye aracı, üç adet vidanjör olmak üzere toplam 38 araç bulunmaktadır. Bu araçların her türlü bakım ve onarımları belediyeye ait atölyelerde yapılmaktadır. Bu atölyede motor, elektrik, makina, boya ve kaborta ustaları ve işçileri olmak üzere toplam 11 kişi çalışmakta ve belediyeye ait araçların hizmetlerini aksamadan yapmaları için gece gündüz mesai yapmaktadırlar."(44)

"Fen İşleri ve İmar Müdürlüğü'nce 'İmar planının revizyonu ve ilave imar planı' işi 129 000 000 ₺'ye ihale edilmiş olup, bu sayede imar da 'Yeşil Talas' ibaresini koruyucu tadilatlar gerçekleştirilmiştir. Çok katlı binalardan vazgeçilmiştir. Bu çalışmalardan Yeşil Talas'ın yeniden yaratılacağı inancındayız."(45)

"Su işlerimizdeki memur ve işçiler yoğun bir çalışma içerisinde. Şu anda Talas'da susuz bir tek yer kalmamıştır. 1990 yılı içerisinde 21 600 adet makbuz kesilmiş, 625 adet su sayacı tamir edilerek değiştirilmiş, 419 yeni abone yapılmıştır. İlçenin su arızaları yakından takip edilerek arızalı yerler günlük olarak tamir edilmektedir."(46)

"1986 yılında kurulmuş olan Emlak Vergi Dairesi her geçen yıl daha da gelişmiş ve arşivleme sistemi yerleştirilmiştir. Mükellefler al-

(44) Yılmaz, 1990 faaliyet raporu, s 2.

(45) Yılmaz, 1990 faaliyet raporu, s 2, a.g.g., s 7.

(46) Yılmaz, 1990 faaliyet raporu, s 3.

fabetik bir sıraya göre dizilmiştir. Kendi içerisinde sicil, tahakkuk ve tahsilat birimleri oluşturularak, görevini en iyi şekilde yapmaktadır. Belediyenin zarar etmeyen birimlerinden biri olan Emlak Dairesi 1990 yılında 275 000 000 ₺ gelir sağlamıştır."(47)

"Kurallara uygun çalışmayan esnafı, çöpünü çöp tenekesine atmayan halkı, foseptik çukurları taşan ev ve apartmanları, ruhsatsız yapılan binaları belediyemiz zabıta birimi kontrol etmekle, uyarmakla, uymayanlara gerekli cezaları kesmektedir. Bu sebeple zabıta birimi belediyemizin aynasıdır. Ayrıca temizlik hizmetlerinin kontrolünü de zabıta ekipleri yapmaktadır. Bu işler bir zabıta müdürü ve beş zabıta tarafından yürütülmektedir. Bu birim 1990 yılında uyarılara uymayan kişi ve kuruluşlara 729 adet varaka düzenleyerek 77 000 000 ₺ para cezası yazmıştır. 129 esnafa tatil günleri çalışma ruhsatı çıkartılmıştır. Zabıt varakalarının çoğunluğu foseptik çukuru taşan ev ve apartmanlara düzenlenmiştir."(48)

"Belediyemiz bünyesinde son yıllarda kurular Veteriner Müdürlüğü Talas halkının hizmetinde olup, hem hayvan sağlığı ile ilgilenmekte, hem de hayvansal ürünlerin başta et olmak üzere sağlığa uygunluğuna dikkat etmektedir. Bu bölümün kontrolünde faaliyet gösteren modern mezbahada günlük 100 civarında büyük ve küçük baş hayvan kesilmektedir. Ayrıca bu mezbahada Kayseri Melikgazi ve Kocasinan ilçe belediyelerinin hayvan kesim ihtiyacı da karşılanmaktadır. 1990 yılında 100 kg civarında insan sağlığına zararlı et imha edilmiş ve 20 iş yerine sağlıksız et ve diğer hayvansal ürünleri sattığı için para cezaları kesilmiştir. Ay-

(47) Yılmaz, 1990 faaliyet raporu, s 3.

(48) Yılmaz, 1990 faaliyet raporu, s 3-4.

rıca Talas içerisinde başıboş dolaşan köpeklere karşı tedbirler alınmakta ve kuduz hastalığına karşı koruyucu aşılar yapılmaktadır."(49)

Görüleceği üzere Talas Cumhuriyet döneminde bütün Anadolu şehir ve kasabaları gibi her yönden hızlı bir gelişme göstermiştir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında 2 000 civarında olan nüfus 1936'da 3443'e, 1965'te 4301'e, 1985 yılında 14 300'e, 1990 yılında ise 30 145'e yükselmiştir (50). Cumhuriyet'in başlarında her yeri yıkılmış bir viranelikten bugün modern yolların, çarşıların, iş yerlerinin ve yüksek katlı apartmanların bulunduğu bir ilçe merkezi haline gelmiştir. Bu hızlı şehirleşmenin sonucu olarak da ne yazık ki eski bağ ve bahçeler azalmış, Yeşil Talas hüviyetinden çok şey kaybetmiştir.

---

(49) Yılmaz, 1990 faaliyet raporu, s 3-4.

(50) Meydan Larousse, C 11, Talas, s 558.

İL BÖLÜM

KÜLTÜR DURUMU

1. Okullar ve Eğitim

Talas'da ilk düzenli okul 1871 tarihinde açılmıştır. Bu tarihte Talaslı Serasker Ali Saip Paşa'nın yardımı ile bir ilkokul ile bir rüştiye mektebi yapılmıştır. Rüştiye okulu bir müddet eğitim ve öğretime devam ettikten sonra, Kayseri'de idadi mektebinin açılması üzerine kaplanmış, bina da harap vaziyete girdiğinden satılmıştır(51). Rüştiye okulunun kitabesi şöyle yazmaktadır:

Cehaletten bir etfali kurtarmak murad oldu
Yapıldı mekteb-i rüştiye hep etfal şad oldu
Şehinşahi maarif perver Sultan Aziz Han kim
Hoca tayin etti ehli kariye ber murad oldu
Talas'ın ehli hayratı büyük himmet ettiler
Bu mektep 1286'da küşad oldu.

---

(51) "Köy Gezileri Tetkik Notları",s 70.

Yaptırılan ilkokul ise eğitim ve öğretime devam etmiş ve 1936 yılında Vilayet'in, Özel İdare'nin, Talas Belediyesi'nin ve halkın yardımları ile tamir edilerek Talas halkına hizmete devam etmiştir. Talasın Han mahallesinde bulunan bu okul 1962 yılına kadar ilkokul olarak eğitim ve öğretime devam etmiş; bu yılda okulun hemen yanına yapılan yeni ilkokul binasının Öğretmen Derviş Güneş adıyla öğretime başlaması üzerine eski bina restore edilerek Pratik Kız Sanat Okulu haline getirilmiştir.

Osmanlı Devleti zamanında ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında Arap alfabesi ile eğitim öğretim yapan bu ilkokulda 1927 yılında Latin harflerinin kabulü ile bütün yurttaki olduğu gibi Talas'ta da yeni alfabe ile eğitim ve öğretim başlamıştır. Büyüklükler için de kurslar açılarak Talas halkının yeni alfabe ile okuma yazma öğrenmesi sağlanmıştır.

Talas Amerikan Okulları

Talas'ta eğitim ve öğretim yapan okullardan en eskilerinden biri de Amerikan misyonerlerinin azınlıkların eğitimi ve kendi gizli amaçları için kurmuş oldukları Amerikan okullarıdır. Bu okullar ile ilgili olarak bir çok eser ve makaleler yazılmış, çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalardan en yenisini de Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Yrd.Doç.Dr.Kemal Göde'nin yönetimi altında "Anadolu'da Kurulan Yabancı Okullar ve Tesirleri" adı altında Mustafa Dağlı'nın(52) yapmış olduğu doktora tezi çalışmasıdır. Dr.Mustafa Dağlı bu çalışmasında Anadolu'da kurulan diğer yabancı okullar yanında, Talas Amerikan Erkek

(52) *Mustafa Dağlı, Erciyes Üniversitesi Yabancı Diller Bölümü Öğretim Görevlisi, 1946 Talas doğumlu.*

Okulu hakkında da ayrıntılı bilgiler vermiştir.

Kayseri'ye ilk Amerikan misyonerleri 1854 yılında gelmişlerdir. Kayseri ve başta Talas olmak üzere çevrede bir protestan kiliseler ve ilk ve orta dereceli okullar ağı oluşturmuşlardır. 19.yy'ın sonlarında ve 20.yy'ın başlarında Kayseri ve civarında ikibine yakın öğrencisiyle kırkdört okul faaliyet göstermekteydi(53).

Talas'da açılan ilk Amerikan okulu 1871 tarihinde açılan Amerikan Kız Okulu'dur. 1889 tarihinde Amerikalı Mr.Henry Winget Aşağı Talas'da orta derecede bir erkek okulu açmıştır. Yine 1889 senesinde Yukarı Talas'da "Paşanın Konağı" namı ile bilinen binada kız mektebi açılmıştır (54). 1893 yılında Henry K.Wingate Talas Erkek Okulu'nu yöneltmek ve daha büyük bir bina yaptırmak üzere Merzifon'dan Talas'a tayin edilmiştir(55).

1899 yılında Talas'a uğrayarak Amerikalı misyonerlere misafir olan Roman Oberhummer ve Heinrich Zimmerer adlı iki Alman Talas'daki Amerikan okullarında gördüklerini şöyle anlatmaktadır: "Talas'daki yatılı kız okulu çok güzel inşa edilmiş dört bina, bir ahır ve bahçeden oluşuyordu. Okulda çeşitli mezheplere mensup 60 hristiyan kız öğrenim görüyor ve öğrencilerin bütün ihtiyaçları buradan karşılanıyordu. Ayrıca Kayseri içinde de 40 babası ölmüş Ermeni erkek okuyordu. Talas'daki Amerikan misyonerlerinin asıl mezhebi protestan olduğu için öğrencilerin çoğu protestandı. Çocuklar için de Amerikalılar Talas'da bir okul açmışlardı."(56)

(53) Dağlı, a.g.e., s 26.

(54) "Köy Gezileri Tetkik Notları", s 71-72.

(55) Frank Andrew Stone, *Academies For Anatolia*, USA 1984, s 90.

(56) Oberhummer Und Zimmerer, a.g.e., s 131-133.

"Talas'a vardığımızda akşam oluyordu. Amerikalıların evlerinde banyo yaptık. Yiyecek ve şarkılarla misafir edildik. Amerikalı ev sahipleri dindar olduklarından yemekte şarap ve sigara içilmedi. Ev Avrupalı tarzda döşeliydi ve eşyaları Avrupa'dan getirtilmişti. Ertesi günü sabahleyin hristiyanlara ait bir çocukevine (kreş) gittik. Burada bir ders dinledik. Öğleden sonra yatılı kız okulunu ziyaret ettik. Çok güzel ve sağlam binaları vardı. Bi binayı misyonerler bir mimar olmadan kendileri yaptırmışlar(57). Güzel bir girişi ve dersaneleri vardı. Bayan ve erkek öğretmenler için ayrı odalar vardı. Ertesi sabah yine bu kız okuluna gittik. İlk ders bütün talebelerle ortak yapılıyordu. Bu derste İncil'den Türkçe vaaz veriliyor ve sabah ibadeti yapılıyordu. Daha sonra aynı derste Türkçe hristiyan ilâhileri söyleniyordu. Bu ibadetlerin müziğini genç bir Amerikalı bayan öğretmen çalışıyordu. Daha sonra bir Rum öğretmen son sınıf kız öğrencilerine Eski Yunan Edebiyatı'ndan Türkçe olarak bir ders verdi. Diğer bir derste de Amerikalı bir hoca, öğretmen olmak üzere yetiştirilen oniki kız öğrenciye anatomi dersi verdi. Çok kibar ve canayakın bir bayan olan bu öğretmen yirmi yıldır ömrünü bu misyoner öğretmenliğine vermişti. Daha sonra Kayseri'deki umumi mektebe gittik. Orada geometri dersi dinledik. Ermeni ve katolik kiliselerini ziyaret ettik. Bu okullarda İngilizceden önce, İngilizceyi kolay öğrensinler diye Türkçe dilbilgisi kaideleri öğretiliyordu. Türkçe de Latin alfabesi ile öğretiliyordu."(58)

(57) Bu binalar Yukarı Talas'ta olup, halen Erciyes Üniversitesi'nin Rektörlük Konutu ve Sosyal Tesisleri olarak kullanılmaktadır.

(58) Oberhammer Und Zimmerer, a.g.e., s 238-239.

1893 yılında Talas'da Amerikan Erkek Okulu'nda göreve başlayan Henry K.Wingate 1902'de yazdığı bir yazısında, okulun çok çabuk geliştiğini, ancak binanın çok küçük olduğunu ve yer darlığından bir çok öğrenci başvurusunun geri çevrildiğini, yeterli bir binanın yapılabilmesi için 1000 dolar gerektiğini belirtmiştir(59). 1906 yılında Mr.Wingate tarafından okul binası yaptırılmaya başlanmış; ancak Yukarı Talas'da yaptırılan bina için ulaşım vasıtalarının yetersizliğinden dışardan malzeme getirilememiş ve bu yüzden bina tamamen yerli malzemeler kullanılarak iki yılda tamamlanmıştır. Bu okulun programı başlangıçta yedi yıl olarak tesbit edilmişti. İlk yıllarda öğrencilerin hemen hemen tamamını Rum ve Ermeniler teşkil etmiştir. Okulun tüm binaları mahalli gayri müslim zenginlerin yardımlarıyla yapılmıştır. Binalar dış görünüşüyle çok iyi olmakla beraber, iç yapısı itibarı ile tamamen misyonerlik ideallerine uygun bir şekildedir(60).

Talas'daki bu okullar diğer azınlık mekteplerine öğretmen yetiştirmekte olup, bu şekil eğitim 1914 senesine kadar devam etmiştir. 1914 senesinde bu okulun 100'ü yatılı, 30'u gündüzlü olmak üzere 130 öğrencisi bulunuyordu. Kız mektebi binasının yetersizliği sebebi ile 1911 yılında yine Dr.Mr.Wingate tarafından yeni binalar yapılmıştır. Şimdi Erciyes Üniversitesi Sosyal Tesisleri olarak kullanılan bu binalarda azınlık öğrenciler için bayan öğretmenler yetiştirilmiştir. Bu kız mektebi ilk, orta ve lise kısımlarına sahipti. Buranın bir de hastane kısmı olup, 1900 yılında azınlık ve müslüman 7729 hastaya bakılmıştır(61).

---

(59) Stone, a.g.e., s 91.

(60) "Köy Gezileri Tetkik Notları", s 72.

(61) Uygur Kocabaşoğlu, *Anadolu'daki Amerika*, İstanbul 1989, s 128.

I.Dünya Savaşı yıllarında (1914-1918) bu binalar Türk hükümetleri tarafından hastane olarak kullanılmıştır. Okulun öğretmen ve idarecileri ülkelerine dönmüşlerdir. Savaştan sonra 1919-1923 yıllarında bu binalar yetimhane olarak kullanılmıştır. 1927'de Tarsus Koleji eski direktörü Mr.Paul Nilson Cumhuriyet hükümetinin müsaadesiyle Yukarı Talas'ın tepesindeki eski Amerikan erkek okulunun binalarında beş sınıflı bir orta hayat mektebi açmıştır. Maarif Vekâleti bu mektepte Türk çocuklarının da okumasını sağlayarak ticaret ve sanat kısımlarına fazla yer verilmesini istemiştir. Bu suretle bu mektep Türkiye'de açılmış olan yabancı mekteplerinin en sonuncusu olmuş ve "Talas Amerikan Mektebi" ünvanını almıştır(62).

1935-1936 ders yılında beş senelik program dört seneye sıkıştırılmış ve iki senelik sanat kursu açılmıştır. 1937'de köylere demirci yetiştirmek ve hem de Kayseri'deki fabrikalar için usta muavini hazırlamak üzere Maarif Vekâleti tarafından bu iki senelik kurs için elli talebe verilmiş ve bu talebelerin ders araç ve gereçleri yiyecek, giyecek ve öğretim giderleri vekâletçe üstlenilmiştir. Ayrıca bir de Türkçe sanat öğretmeni tayin edilerek maaşı hükümetçe karşılanmıştır. Öğrenciler Kayseri ve Yozgat vilayetleri köylerinden Maarif Vekâleti'nce seçilmiştir(63). Bu kurslara Talas içinde de ilkokulu bitirenlerden pek çok öğrenci gündüzlü olarak katılmışlardır. Bu kursları bitiren Talaslılar Kayseri'deki Hava İkmal Fabrikaları ile Ana Tamir Fabrikaları gibi askeri fabrikalarda görev almışlardır. Hatta bu kurslardan mezun olup fabrikalarda görev alan Talaslı işçiler mükemmel olmasa da İngilizce

(62) "Köy Gezileri Tetkik Notları",s 72.

(63) "Köy Gezileri Tetkik Notları",s 72.

bildiklerinden fabrikaların kurulmasında, Amerika'dan gelen malzemele-
rin montajının yapılmasında yararlılıklar göstermişler, Amerikalı ve
diğer yabancı uzman personelle anlaşarak büyük hizmet görmüşler, hepsi
ustabaşı olmuşlardır. Bunlardan birisi de halen İngilizceyi unutmayan,
yeri geldikçe konuşan babamın küçük kardeşi Mehmet Özsoy'dur. Amcam As-
keri Hava İkmal Merkezi'nden emekli olmuş ve halen hayattadır. İngiliz-
ce bilenlerle rahatça konuşur.

Bu kurslara katılan öğrencilerin her biri için devlet okula 75 ₺
ödemıştır. Bu programlar 1939 yılına kadar devam etmiştir(64).

1927 yılında Talas Amerikan Mektebi'ni yeniden açan Mr.Paul Nilson
ilk yıllarında düşük maaş, zor hayat şartları vs. gibi sebeplerle çok
güçlük çekmişlerdir. II.Dünya Harbi yıllarında okula yeterli sayıda öğ-
retmen temin edilememiştir. 1952'de Nilsonlar Diyarbakır'a nakledilmiş-
ler ve yerlerine Scottlar idareci olarak atanmışlardır(65).

Okulda normal derslerin dışında sosyal faaliyetlere de önem veril-
miştir. Bunlardan en ilginç Talas'ın güneybatısında bulunan Ali Dağı'-
nın Talas'a bakan yamacına TC ve Roma rakamıyla Cumhuriyet'in kuruluş
yıldönümünün yazılmasıdır. TC harflerinin taşlarla yazılmasının hikâye-
si şöyledir:

1932 yılında bir grup Talas Amerikan Mektebi öğrencisi Ali Dağı'na
tırmamış ve taşlarla çok uzaklardan görülecek şekilde Talas'ı semboliz-
ze eden "T" harfi yazmışlar. İki yıl sonra "T" harfinin yanına Türkiye

---

(64) Stone, a.g.e., s 278.

(65) Dağlı, a.g.e., s 28.

Cumhuriyeti'ni sembolize etmek için aynı büyüklükte bir de "C" harfi eklenmiştir. Cumhuriyet'in 1938'de onbeşinci yıldönümünde Roma rakamıyla "XV" ilâve edilmiştir. O tarihten sonra her yıl 29 Ekim'de bu yazı yenilenmeye başlamıştır. Bu gelenek okulun kapandığı 1968 yılına kadar devam etmiştir(66).

Bizler de arkadaşlarla okula başladığımız 1960 yılından itibaren Cumhuriyet bayramlarından önce Ali Dağı'nda gerçekleştirilen bu olayı heyecan içinde seyrederdik. Hatta birinde arkadaşlarla onları Ali Dağı'nda görüp yanlarına giderek yardımcı olduk. Bu durum bize büyük bir olay gibi gelmiş ve çocuk sevinci ile sevinmiştik.

Talas Amerikan Okulu'nun 1949 yılından 1968 yılında kapanışına kadar Türkçe öğretmenliği ve idarecilik yapan emekli Kayseri Dedeman Ortaokulu Müdürü Mustafa Dülgeroğlu (Pişkin) Talas Amerikan Okulu ile ilgili anılarını anlatmasını istediğimizde, şu anısını anlatmıştır: "Yılı tam hatırlamıyorum, ama okul müdürü Mr.Scott'dan okulun yapımında çok büyük emeği geçen Mr.Wingate'nin oğlunun Amerika'da çok zengin bir iş adamı olduğunu öğrendim. Okul maddi açıdan büyük zorluklar içindeydi. Okul müdür Mr.Scott'a Wingate'nin oğluna bir mektup yazmayı teklif ettim. Türkçe olarak duygulu bir mektup yazdım ve Mr.Scott bunu İngilizceye çevirdi. Mektubumda babasının bu okulda çok büyük emeği olduğunu, kendisinin de çocukluğunun Talas'da geçmesi hasebiyle Talas'a gelmesini ve okulu ziyaret etmesini istedim. Wingate'nin oğlu davetimizi kabul edip Talas'a geldi. Okula yardım edeceğini umduğumuz için çok sevinmiştik. Talas'da çocukluk günlerini yadetti. Ne yemek istediğini

---

(66) Dağlı, a.g.e., s 29.

sorduğumuzda mahalli yemeğimiz olan "yağlama" yemek istediğini, ayrıca "bazlama"yı da çok özlediğini söyledi. Birkaç gün sonra Wingate'nin oğlunun davranışları değişti. Buna sebep okul kâtibinden aldığı bir cevap olmuştu. Okul kâtibine okulda kaç Ermeni öğrenci olduğunu sormuş ve "üç-dört tane var" cevabını almıştı. Çok zengin bir iş adamı olan Wingate'nin oğlu dişe dokunur bir yardım yapmadan Talas'dan ayrıldı(67).

Gelişen Türkiye'ye ayak uydurabilmek için okula idareci, öğretmen temini ve yeterli mali kaynak bulma gittikçe zorlaşmış ve 1960 yılında Scott'ların okuldan ayrılmasından sonra yedi yıl içinde altı idareci görev yapmak zorunda kalmıştır. 1966 sonbaharında Board, eskiyen tesislerin tamir masrafları ve diğer mali yetersizlikler yüzünden okulun kapatılmasına karar vermiş ve Talas Amerikan Okulu 1967-1968 öğretim yılı sonunda kapatılmıştır(68).

Talas Amerikan Okulu Amerikalı misyonerlerin gizli amaçları ve azınlık çocuklarını okutmak için kurulmuş olmasına rağmen, bilhassa Cumhuriyet döneminden sonra kontrol altına alınarak başta Talas halkı olmak üzere milletimize faydalı olmuş bir eğitim kurumudur. Bu okulda okuyup da şu anda ülke yönetiminde ve ilim dünyasında görev yapan pek çok vatan evlâdı bulunmaktadır. Ayrıca bu okul Talas için önemli bir yer tutmuş, ismi dünyaca tanınmış, Talas halkı bu okuldan maddi, manevi istifade etmiş, insanları burada çalışmış, okula, bahçesinde yetiştirdiği ürünleri, başta süt olmak üzere çeşitli yiyecekleri satmış, bir çoğu bu okulda okuma veya sanat öğrenme fırsatı bularak sanatkar

(67) Dağlı, a.g.e., s 30.

(68) Dağlı, a.g.e., s 31.

olmuş, rahatlıkla iş bulabilmiş, bir kısmı da daha da üst mevkilere yükselerek devlet idaresinde ve çeşitli eğitim kurumlarında görev almışlardır.

Talas Amerikan Mektebi'nin 1968 yılında kapanmasından sonra okul binaları boş kalmıştır. Bir süre Özel İdare tarafından kullanıldıktan sonra Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü Kayseri Beden Terbiyesi Bölge Müdürlüğü'nün spor ve kamp tesisleri olarak kullanılmaya başlanmıştır (Resim 7). Kapalı spor salonu ve güzel binalarının dışında havanın çok güzel ve temiz olması, sakinliği, tabiat güzelliği açısından tam bir kamp yeridir. Bu sebeple milli müsabakalara hazırlanan sporcularımız bilhassa boks ve güreş milli takımlarımızın kamplarını burada yaptıklarından radyo ve televizyondan Talas tesislerinden sık sık bahsedilmektedir. Bu okulun hemen altındaki kız okulu da kapandıktan sonra uzun süre yabancı uyruklu doktorların görev aldığı bir sağlık tesisi, hastane olarak kullanılmış ve 1967'ye kadar bölge halkına hizmet vermiştir. 1970'lerden sonra bir süre boş kalmış, bir süre Özel İdare'nin denetiminde kaldıktan sonra Kayseri Erciyes Üniversitesi'nin kurulmasıyla Üniversiteye devredilmiştir. Yeniden restore edilen binalar ve düzenlenen bahçe Üniversitenin sosyal tesisleri haline getirilmiştir.

Günümüzde Talas'da Bulunan Eğitim Kurumları

İlkokullar

1. **Anayurt İlkokulu:** Talas halkının kurmuş olduğu bir dernek vasıtası ile devlet-vatandaş işbirliğiyle 1958'de yapılmış ve eğitime açılmıştır. Okul Tablakaya Mahallesi ile Kçüköy Mahallesi arasındadır.

Talas'ın Orta Asya'dan Talas şehri ve nehri civarından gelen Türkler tarafından kurulduğunu zihinlerde canlı tutmak amacıyla Türklerin ana yurdu Orta Asya'ya izafeten bu isim verilmiştir. Taş yapılı ve kalori-ferlidir. Sekiz dersliği olup, halen 24 öğretmen görev yapmaktadır. 1990-1991 öğretim yılında 274'ü kız 299'u erkek olmak üzere toplam 573 öğrencisi vardır.

1959 yılından itibaren beş yıl süre ile ben de Talas'ın bu ilk modern yapılı ilkokulunda okudum.

2. Öğretmen Derviş Güneş İlkokulu: Okul Han Mahallesi'ndedir. Eski ilkokulun yanına 1960 ihtilalinden sonraki hükümette görev alan Talaslı Mehmet Özgüneş'in yardım ve desteği ile yapılmış ve 1962 yılında öğretime açılmıştır. Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde 46 yıl süre ile Talas'da öğretmenlik yapan ve pek çok Talaslı'nın öğretmeni olan Mehmet Özgüneş'in babası Derviş Özgüneş'in adına izafeten Öğretmen Derviş Güneş İlkokulu adı verilmiştir. On dersliği bulunan okulda 1990-1991 öğretim yılında 33 öğretmen görev yapmış ve 388'i kız, 384'ü erkek olmak üzere 772 öğrenci eğitim görmüştür.

3. Demir Kalaç İlkokulu: Talas Yukarı Mahalle'de büyük bir bahçenin içinde bulunmaktadır. I.Dönem Mecliste Kayseri Milletvekili olan Ahmet Hilmi Kalaç tarafından yedi yaşında vefat eden oğlu Demir Kalaç adına vakfedilen 8169 m²'lik bahçe içerisine yapılmıştır. 1962 yılında faaliyet gösteren okul binası taştan yapılmıştır. Üç dersliği bulunan okulda 1990-1991 öğretim yılında 3 öğretmen görev yapmış ve 6'sı kız, 9'u erkek olmak üzere 15 öğrenci öğrenim görmüştür.

Bahçesinin büyüklüğü, güzelliği, havasının temizliği ve konumunun uygun olması sebebiyle bahçe yeniden tanzim edilerek öğretmenlere dinlenme yeri ve sosyal tesis haline getirilerek, yaz aylarında hizmete açık tutulmaktadır(69).

4. Fatma Zehra Dülgeroğlu İlkokulu: Bahçelievler Mahallesi'nde bulunan bu okul 1986 yılında eğitim öğretime açılmıştır. Hayırsever vatandaşımız Fatma Zehra Dülgeroğlu yaptırdığı için bu isim verilmiştir. Okulun ikinci katını devlet 1989 yılında yaptırmıştır. Onüç dersliği bulunan okulda 1990-1991 öğretim yılında 27 öğretmen görev yapmış ve 319'u kız, 341'i erkek olmak üzere 660 öğrenci öğretim görmüştür.

5. Mahmut Cemile Oğulcuklu İlkokulu: Yenidoğan Mahallesi'nde bulunan bu okul 1983 yılında faaliyete geçmiştir. Hayırsever vatandaşlarımızdan karı-koca Oğulcuklu ailesi birinci katını yaptırmıştır. Devlet 1989 yılında ikinci katını yaptırmıştır. Onaltı dersliği bulunan okulda 1990-1991 öğretim yılında 40 öğretmen görev yapmış ve 661'i kız, 658'i erkek olmak üzere 1319 öğrenci öğrenim görmüştür.

Orta Dereceli Okullar

1. Talas Ortaokulu ve Lisesi (Resim 7): Talas Ortaokulu 1957 yılında Anayurt İlkokulu ile beraber devlet-vatandaş işbirliği ile yapılmış ve 1958 yılında hizmete açılmıştır. Tablakaya Mahallesi ile Kiköy Mahallesi arasında Anayurt İlkokulu ile yanyanadır. Bu okul ihtiyaca cevap vermeyince 1987 yılında Hükümet Konağı yanına yaptırılan yeni binasında ortaokul, lise beraber açılmıştır. Okul devlet-vatandaş

(69) Ahmet Karaaslan, Demir Kalaç İlkokul Müdürü, 1952 Talas doğumlu.

işbirliği ile yaptırılmıştır. Ortaokulun eski binasında Sağlık Bakanlığı'na bağlı Sağlık Eğitim Enstitüsü geçici olarak öğretim yapmaktadır. Bu okula ait bina Talas-Kayseri yolu üzerinde olup halen inşa halindedir. Yirmibir derslikli olan lise binasında 1990-1991 öğretim yılında orta kısımda 573'ü kız, 673'ü erkek olmak üzere 1246 öğrenci, lise kısmında ise 167'si kız, 114'ü erkek olmak üzere 281 öğrenci öğrenim görmektedir. Toplam öğrenci sayısı 1572 olup, 33 öğretmen görev yapmaktadır.

2. Kız Sanat Ortaokulu: Pratik Kız Sanat Okulu 1959 yılında Han Mahallesi'nde bir işyerinde faaliyete geçmiştir. 1962 yılında eski ilkokul restore edilerek Pratik Kız Sanat Okulu olarak faaliyet göstermiştir. Uzun yıllar bu eski okulda bulunan Pratik Kız Sanat Okulu 1989 yılında Fatma Zehra Dülgeroğlu bünyesine taşınmıştır. 1990 yılında okulun statüsü değiştirilerek Kız Sanat Ortaokulu haline dönüştürülmüştür. Bünyesinde ana okulu da bulunan okulun üç dersliği, sekiz öğretmeni ve 20 kız öğrencisi bulunmaktadır(70).

İlçe Kütüphanesi

Talas'da ilk kütüphane fikri 1947 yılında Mehmet Okyay ve o tarihte teğmen olan Mehmet Özgüneş tarafından tasarlanıp, bu fikir muhtelif vesilelerle Talas'ın kültürlü kişilerine duyuruldu. Bu düşünce Talas halkı tarafından ilgiyle karşılandı. Bir başlangıç olmak üzere Mehmet Okyay 500 cilt kitap bağışında bulunarak Talas'ın eski çarısı semtinde 7 Temmuz 1948 yılında Talas Gençlik Kitaplığı olarak ilk kütüphane

(70) Mustafa Kılınçer, Talas İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü kayıtları hakkında bilgi, İnce-su 1956 doğumlu olup, halen Talas İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nde Şube Müdürü olarak görev yapmaktadır.

açıldı. 1951 yılına kadar Talas halkının kitap ve maddi bağışları ile kitaplık büyüdü ve çevreye faydalı olmaya başladı.

Kütüphane 1951 yılında resmîyet kazanarak Maarif Vekaleti'ne bir memur görevlendirildi. Bu tarihten itibaren Maarif Vekaleti yayın neşriyatları gönderilmeye başlandı. Bu arada kütüphane az da olsa Talas Belediyesi ve Kayseri Özel İdaresi tarafından desteklendi.

Kullanılan kütüphane binası eski ve kışları ısıtılmasının zor olması sebebiyle 1950 yılında Talas'ın Gölbaşı mevkiinde Belediyenin tahsis ettiği bekleme salomuna taşındı.

1958 yılında Talas Halk Kütüphanesi adını alarak yeni yapılan Talas Ortaokulu'nun alt katında hizmet vermeye başladı. Dokuz yıl kadar burada hizmet verdikten sonra, 1967 yılında Öğretmen Derviş Güneş İlkokulu'nun zemin katına taşındı. Yirmibir yıl orada hizmet verdikten sonra 19 Ocak 1989 yılında Hakka Hizmet Vakfı Mustafa Dedeoğlu Kuz Yurdu'nun 3.katına taşınmıştır. Halen orada hizmetine devam etmektedir. Bu zaman zarfında kitap sayısı ve kalitesi Talas halkının ve öğrencilerinin hemen bütün bu konudaki ihtiyaçlarını karşılayacak düzeye ulaşmıştır(71).

2. Tarihi Eserler ve Camiler

Bugünkü Talas Selçuklu Türkleri zamanında kurulmuş olmasına rağmen pek tarihi eser bulunmamaktadır. Ancak Osmanlı Devleti'nin son zamanları ile Cumhuriyet yıllarının başlarında yapılmış birkaç bina ile çoğun-

---

(71) Aliye Özsoy, *Talas Kütüphanesi kayıtları hakkında bilgi, 1958 Avanos doğumlu olup, halen Talas Kütüphanesi sorumlusu olarak çalışmaktadır.*

luğu yakın zamanda yapılan camilerimizi tarihi eser olarak sayabiliriz.

Talas Amerikan Erkek Okulu Binası: 1906 yılında Amerikalı misyoner Henry K.Wingate tarafından Talas Amerikan Erkek Okulu olarak yaptırılmıştır. Bina Yukarı Talas'ın tepesinde Talas ve Kayseri'ye hakim durumda taş bina olarak yaptırılmıştır. Orijinal bir yapısı vardır. 1968 yılında okulun kapatılması üzerine, Özel İdare'ye geçmiş olup, bir süre TV paket yayın verici merkezi olarak hizmet verdikten sonra 1976 yılında Gençlik ve Spor Bakanlığı'na devredilmiştir. Halen Kayseri Beden Terbiyesi Bölge Müdürlüğü spor, eğitim ve kamp merkezi olarak kullanılmaktadır (Resim 9,10).

Talas Amerikan Kız Okulu Binaları: İlk binalar 1871 yılında yapılmış olup okula 1889'da ilave yapılmış, bu binaların da kifayetsiz gelmesi üzerine 1911 yılında yine Amerikalı misyoner Wingate tarafından hastane olarak kullanılan binalar yaptırılmıştır. Birinci Cihan Harbi'nde bu binalar hastane olarak kullanılmıştır. Bir ara yetimhane olarak kullanılan bu binalar uzun yıllar Amerikalı misyonerler tarafından hastane olarak kullanılmıştır. 1970'lere kadar hastane olarak kullanılan bu binalar bir ara Özel İdare'nin kontrolüne geçtikten sonra 1978 yılında Erciyes Üniversitesi'ne devredilmiştir. Bu tarihten sonra binalar restore edilip ve bahçeleri yeniden tanzim edilerek Erciyes Üniversitesi Rektörlük Konutu ve Sosyal Tesisleri olarak kullanılmaktadır. Bu binalar Yukarı Talas'da Amerikan Erkek Okulu binasının hemen altında ve Yukarı Talas yolu güzergahı üzerindedir (Resim 11,12).

Talas Atatürk Köşkü: Cumhuriyet döneminde Atatürk'ün yaptığı yurt gezilerinde kalması için hemen her şehirde Atatürk evleri veya

köşkleri yapılmıştır. Kayseri valiliği de en uygun yerin Talas olacağı düşüncesi ile Yukarı Talas'ta Şahinkaya denilen yüksek yere Harman Mahallesi'nin Yukarı Mahalle ile birleştiği yalçın kayaların hemen üzerindeki düzlüğe 1927 yılında güzel bir bina yaptırmıştır. Etrafı da düzenlenerek güzel bir bahçe yapılmıştır. Atatürk Kayseri'ye geldiği günlerde kendisi için yaptırılmış olan bu köşkte kalmıştır. Atatürk'ün vefatından sonra bir süre Kayseri valilerinin yazlık evi olarak kullanılan bina, daha sonra bir müddet Kız Yetiştirme Yurdu olarak kullanılmıştır. Bina şu anda Kayseri Valiliği'nin misafirhanesi olarak kullanılmaktadır (Resim 13).

Talas Hamamı: 1891 yılında Osmanlı Devleti zamanında Talaslı Serasker Ali Saip Paşa tarafından yaptırılan Talas Hamamı zaman zaman tamirat görmüş olmasına rağmen, halen Talaslıların hizmetindedir. Tablakaya-Han-Harman mahallelerini birbirine bağlayan yolun üzerinde olup, Han Mahallesi'ndedir.

Camiler (72)

1. Merkez Harman Camisi: Harman Mahallesi meydanında bulunan bu cami Talas'ın en eski camilerindedir. IV.Murat zamanında yaptırıldığı söylenmektedir. Çeşitli defalar onarım geçiren cami bir vakıf camisidir.

2. Han Camisi: Han Mahallesi'nde Talas Hamamı'nın hemen ilerisindedir. Talas'ın en büyük camilerinden birisidir. 1889 tarihinde Şeyhülislâm müsteşarı Talaslı Hacı Derviş Efendi tarafından yaptırıl-

(72) Namık Şahin, Talas İlçesi Müftülük kayıtları hakkında bilgi, 1954 Tomarza doğumlu olup, halen Müftülük'te memur olarak çalışmaktadır.

mıştır. Yakın tarihte Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından bakım ve onarımdan geçirilmiş olup bir vakıf camisidir.

3. Kçüköy Aşağı Camisi: Kçüköy Mahallesi'nin aşağı ucundadır. Hicri 1269 tarihinde yapılan bu caminin kimin tarafından yaptırıldığı bilinmemektedir. Bir vakıf camisidir.

4. Ali Saip Paşa Camisi: Kçüköy Mahallesi yukarı kısmında Gölbaşı'nın hemen yakınındadır. 1887 tarihinde Serasker Ali Saip Paşa yaptırmıştır. Kuzey kısmında çeşmesi de vardır. Bugüne kadar önemli bir tamirat geçirmemiş olup bir vakıf camisidir (Resim 14).

5. Yeni Cami: Tablakaya Mahallesi'nin Yukarı Mahalle'ye doğru olan kısmında bulunmaktadır. 1881 tarihinde kilise olarak yaptırılmış olup, Cumhuriyet döneminde cami haline dönüştürülmüştür. Talas'ın en büyük camilerinden biri olup, şu anda içinin süslemeleri dökülmüş ve bakımsız bir vaziyettedir (Resim 15).

6. Tablakaya Camisi: Tablakaya Mahallesi'nin aşağı kısmındaki meydana bulunan cami, 1962 yılında küçük mescid'in yerine mahalle halkı tarafından yaptırılmıştır.

7. Yukarı Mahalle Fatih Camisi: Talas Yukarı Mahalle'de bulunan cami, minaresiz olup 1970 yılında mahalle halkı tarafından yaptırılmıştır.

8. Yenidoğan Çiftekuyular Camisi: Yenidoğan Mahallesi'nde bulunan bu cami, 1978 yılında mahalle halkı tarafından yaptırılmıştır.

9. **Vurevler Camisi:** ay Bağları'nda bulunan bu cami 1978 yılında ibadete açılmış olup, mahalle halkı tarafından yaptırılmıştır.

10. **Dedeoğlu Camisi:** Bahçelievler Mahallesi'nde Talas-Kayseri yolu üzerinde bulunan bu cami, 1980 yılında Mustafa Dedeoğlu isimli hayırsever vatandaş tarafından yaptırılmıştır.

11. **Tablakaya Bahçelievler Camisi:** Tablakaya Mahallesi'nin kuzeyinde yeni yeni yerleşim merkezi olmaya başlayan Yenibağlar semtinin hemen girişinde bulunan bu cami, 1988 yılında Cami Yaptırma Derneği tarafından yaptırılmıştır.

12. **Emniyet Siteleri Camisi:** Talas eski mezarlığının hemen yanında bulunan Emniyet Sitesi mensupları tarafından 1986'da yapılmıştır.

13. **Miraboğlu Camisi:** Yenidoğan Mahallesi'nde bulunan cami, 1989 yılında Mehmet Miraboğlu tarafından yaptırılmıştır. Talas-Kayseri yolu üzerindedir (Resim 16).

14. **Altıntepe Camisi:** Kikiköy Mahallesi'nde mezarlığın karşısındaki tepe üzerinde bulunan bu cami, 1989 yılında ibadete açılmış olup, halen üst kısmı yapılmaktadır. Mahalle sakinleri tarafından yaptırılmaktadır.

15. **Erciyes Camisi:** Yukarı Mahalle'de bulunan bu cami mahalle halkı tarafından 1990'da ibadete açılmıştır.

16. **ardakbaşı Camisi:** Yukarı Mahalle'nin ardakbaşı mevkiinde bulunan cami, 1990 yılında mahalle halkı tarafından yaptırılmıştır.

3. Gelenek Görenek ve Âdetler

Bilindiği üzere Türkiye son 10-15 yılda her yönden önemli değişikliklere sahne olmuştur. Millet olarak hızlı bir değişimin içine girilmiştir. Teknik açıdan ve refah seviyesi bakımından oldukça ileri adımlar atılmış olmasına rağmen gelenek, görenek ve âdetlerimiz yönünden oldukça kayıplara uğramış bulunuyoruz. İyi olmayan âdetlerin ortadan kalkması elbette sevindirici bir olay olmasına rağmen iyi âdetlerin, geleneklerin, milleti millet yapan değerlerin kalkması, tamamen kalkmasa bile erozyona uğraması milletimiz açısından büyük üzüntü kaynağı olmaktadır.

Talas ilçesi tüm Türkiye'deki gelişmelerden nasibini almıştır. İyi olmayan âdetlerin yanında iyi olan âdet, gelenek ve göreneklerimiz kaybolmaya başlamıştır. 10-15 yıl öncesine kadar fertler arasındaki akrabalık ve komşuluk ilişkileri, bağları çok kuvvetli iken nüfusun da hızla artmasıyla bugün bu ilişkiler ya zayıflamış, ya da tamamen kopma noktasına ulaşmıştır. Komşuluk ilişkileri akraba ilişkileri gibiydi. Komşu komşunun iyi gününde de yanında olur, kötü gününde de yanında olurdu. Evde pişen önemli yemeklerden mutlaka komşulara dağıtılırdı. Mahallede oynayan çocuklar, karnı acıktığında hangi ev yakınsa o eve evin çocuğu ile beraber girip karınlarını doyururlar ve ihtiyaçlarını giderirlerdi. Veya hangi komşunun o anda durumu iyi ise, yemeği hazırsa o kendi çocuğu ile birlikte diğer çocukların karınlarını doyururdu. Bütün mahalle halkının babaları amca, anneleri teyze idi. Bizim çocukluğumuz böyle geçti. Mahalle halkından herkes kötü hareketlerimizde bizi uyarmaya hatta gerektiğinde dövmeye yetkiliydiler. Onların her sözü

tutulurdu. Babanın aldığı yeni bir meyve diğer komşu çocuklara da dağıtılırdı. Çok iyi hatırlıyorum; biz çiftçilik yaptığımız için yazın tarlada yetiştirdiğimiz kabak, domates, karpuz, kavun komşulara dağıtılırdı. Komşular da işimizin yoğun olduğu dönemlerde, tarlalarda ellerinden geldiği kadar yardımcı olurlardı. Sabahleyin çok erkenden güneş doğmadan salatalık toplamaya giderdik. Salatalığın toplanıp saat en geç 7'ye Kayseri haline getirilmesi gerekti. Bu yüzden mahallenin bütün işi bilen çocukları, ablaları, anneleri gece bize yardım etmeye, salatalık toplamaya gelirlerdi. Biz de komşuların bulgurunu, sebzelerini ücretsiz onların evine teslim ederdik. Bütün mahalle çocukları ile mutlu büyüdük. Mahallede kim zengin, kim fakir belli değildi. Şimdi biliyorum komşu komşudan habersiz, akraba akrabadan habersiz. Çocuklarımızın şimdi durumuna bakıyorum; komşularımızı tanımadığı gibi bir göbek ilerdeki akrabalarımızı bile tanımıyor. Bu durum bütün Talas'da olduğu gibi zannediyorum pek çok yerde bu durumdadır. Bizzat yaşadığım için bu komşuluk ve akrabalık dayanışmasına örnek verdim. Diğer pek çok âdet, gelenek ve göreneklerimiz de aynı durumdadır. Fakat onları burada konunun dışına çıkmamak için yazmıyorum. Talas halkının gelenek, görenek ve âdetlerini yazarken şimdiki durumu değil de, 10-15 yıl önceki durumu yazmak daha uygun olacaktır. Talas'daki gelenek ve âdetlerin ortadan kalkmasa da, iyi âdetlerin azalmasında en önemli faktörlerden biri de hiç şüphesiz çok hızlı nüfus artışı ve kooperatifleşme olmuştur.

1988 yılında "TALAS" isimli bir broşür hazırlayan Talas Öğretmen Derviş Güneş İlkokulu öğretmenleri Talas'daki gelenek, görenek ve âdetler konusunda şöyle demektedirler: "Kasaba halkı atadan kalma gelenek ve göreneklerine çok bağlı idiler. Ama şimdi gelenek ve göreneklere

bağlılık gittikçe zayıflamaktadır. Eskiden gelenekçi bir baba hakimiye-
tine tabi, bütün üyelerin bir arada yaşadığı aile tipi çoğunlukta idi.
Akrabalık ve komşuluk bağları kuvvetlidir(73).

Talas halkı genelde sade bir yaşam tarzına sahiptir. Akşamları er-
ken yatar, sabahları erken kalkar. Gece hayatı hemen hiç yoktur. Ancak
televizyonun yaygınlaşması ile artık geç saatlere kadar oturulmaktadır.
Kadınları genelde kapalı elbiseler giyerler, başları açık olan genç
kızlar evlendikten sonra başlarını örtemeye başlarlar. Talas halkı di-
nine oldukça bağlıdır. Halen onaltı caminin olması bunun en büyük deli-
lidir. Camiler günlük namaz vakitlerinde dolmasa da Cuma ve Bayram na-
mazlarında tamamen dolar. Dinine düşkün olan Talas halkı okullar tatil
olunca, çocuklarını camilerde açılan dini kurslara göndererek onların
islâm dininin gereklerini ve Kur'an-ı Kerim öğrenmelerine imkân hazırlar.
Ramazan aylarında hemen herkes orucunu tutar. Mazeretleri sebebiyle
tutamayanlar da bunu belli etmemeye özen gösterirler. Dini bayramlar
bütün canlılığı ile kutlanır. Ramazan ve Kurban bayramlarında bayram
namazı kılındıktan sonra erkenden mezarlık ziyaretleri yapılır. Bu me-
zarlık ziyaretlerine hemen bütün erkekler ve bazen de çocuklar katıldığı
için çok kalabalık olur. Talas halkı bu ziyaretlerde kendi mezarını
ziyaret edip fatiha okuduğu gibi, Hacı Cemil'in mezarını da ziyaret
eder ve dualar okur. Talaslı olup da Talas'da oturan veya oturmayan
varlıklı kimseler bilhassa Ramazan ayında fakirlere yardım etmeyi dini
ve sosyal bir vazife sayarlar.

---

(73) Derviş Güneş İlkokulu Öğretmenleri, *Talas 1988*, s. 6.

Talas halkı genelde sakindir. Herkes kendi işinde gücündedir. Döğüş, kavga pek olmaz. Cinayet hemen hemen hiç işlermez. Mahkeme ve karakol ile pek ilgileri olmaz. Hiç karakol ve mahkeme salonu görmeyenler çoğunluktadır. Mahalledeki istemeyen bir olayı mahalle büyükleri tatlılıkla hallederler. Herkes birbirine saygılıdır. Küçükler büyüklere saygı gösterir. Talas-Kayseri arasında çalışan belediye otobüslerinde çocuklar ve gençler yaşlılara ve kadınlara yerlerini verirler. Son zamanlarda bu geleneğe uymayan davranışlar görülmeye başlanmıştır.

Evlenme işi, görtücü usulü dediğimiz erkek tarafından kız tarafına dünür gönderilerek iki tarafın rızası ile başlar. Kız kaçırma olayına pek rastlanmaz. Başlık âdeti yoktur. Evlenme çağına gelen erkek gördüğü beğendiği genç kızları annesine söyler veya komşu ve akrabalar beğendikleri tanıdıkları genç kızları oğlanın ailesine haber verirler. Böylece dünürlük işleri başlar. Bu işlerde hatırı sayılı kişiler araya girer. Kız tarafı rıza gösterince kahve içilerek söz kesilir. Sonra nişan yapılarak erkek tarafı gelin adayına çeşitli takılar takar. Sonra dini ve resmi nikahlar yapılır. Düğünler genel olarak Pazartesi başlar. Pazartesi günü kız tarafına alınan hediyeler(kalın) gider. Salı günü kadınlar gelini hamama götürürler. Çarşamba günü gelin tarafının hazırladığı çeyiz oğlan evine gönderilir. Çarşamba akşamı kına gecesi yapılır. Çalgılar çalınır ve eğlenilir. Geline kına yakılır. Perşembe günü öğle vaktine doğru taksi, otobüs ve dolmuşlarla çalgılar çalınarak gelin oğlan evine getirilir. Durumu iyi olan erkek tarafı yemekler yedirir. Herkes durumuna göre kızına fazla çeyiz vermeye çalışır. Kız çocuğu doğduğu günden itibaren çeyiz hazırlamaya başlanır. Son zamanlarda düğün ve nişanlar artık asrın yeniliklerine uyularak il merkezindeki

düğün salonlarında bir gecede yapılmakta veya düğün de yapılmayarak gelin, resmi nikahtan sonra erkek evine gitmektedir.

Erkek çocuklarının sünnet ettirilmesi sırasında da düğünler yapılır. Genelde sünnetten sonra yemekler yedirilir. Bu yemek eskiden evde yenirken şimdilerde şehir merkezindeki lokantalarda yenilmektedir. Sünnet olunan çocuğa çeşitli hediyeler verilir. Sünnet işleri genelde okullar tatil olunca, yaz aylarında yapılmaktadır. Kirve âdeti yoktur.

İlçemizde onbeş yıl öncesine kadar sadece üç tane kahvehane varken son yıllarda hızla artmıştır. Kahvelerin, kumar oynamamasına rağmen sosyal ve kültürel hayata bir katkıları yoktur. Genellikle sağlığa uygun olmayan birer oyun yerleridir.

Hamurdan yapılan yemekler zevkle yapılır ve iştahla yenilir. Bunlardan bilhassa etli mantı ve şebit yağlaması en çok yapılanlarıdır. Su böreği de Talas halkı tarafından çok sevilir. Bahçelerin kenarında mutlaka şebit pişirmek için yerler vardır. Ayrıca bağların çok olması sebebi ile yaprak sarması en çok yenen ve sevilen yemekler arasındadır. Kışın portakal, yazın karpuz en çok yenilen meyvelerdir. Kayısı ve dut kurusu ise kışları yenir. Kışın kuru üzüm ve kuru kayısı hoşafı yapılır.

Talas'ın kendi özgü destan, türkü ve folkloru yoktur. 1934 yılı baharında Yukarı Mahalle ve Ali Dağı eteklerinden gelen sel Harman Mahallesi'nde yirmi evi tamamen yıtmış, bir çok evi de su basarak can ve mal kaybına sebep olmuştur. Bu hadise üzerine aşağıdaki türkü yakılmıştır(74).

(74) "Köy Gezileri Tetkik Notları",s 74.

Talas yollarını seller bürüdü
İpekli mendilimi yeller sürüdü
Leylâm senin aşkından ömrüm çürüdü.

Haydi Leylâm haydi günler doğuyor
Zalim annen dama çıkmış bizi görüyor

Talas bahçelerinde gülden geçilmez
Leyla'nın evleri selden geçilmez
Emsalin içinde eşin seçilmez.

Haydi Leylâm haydi günler doğuyor
Senin aşkın ciğerime ateş salıyor.

Erciyes'den Talas'a ırmaklar akar
Damların başından güzeller bakar
Leylâm senin gülüşün cihanı yakar.

Haydi Leylâm haydi günler doğuyor
Senin aşkın ciğerime ateş salıyor.

4. Şair ve Evliyalar

Talas'da yetişen şairlerden bildiklerimiz ve bulabildiklerimizin kısa hayat hikâyeleri ile bazı şiirlerinden örnekler vermeye çalışacağım. Belki de önceki dönemlerde pek çok şair yetişmiştir, ama onlardan haberimiz yoktur. Günümüzde de mevcut şairlerimiz vardır, onları da bilemiyoruz. Bu konuda geniş bir çalışma yapamadım. Bu konudaki çalışmalarını edebiyatçı arkadaşlara bırakarak bildiklerimizi ve şiirlerini tanıtmaya çalışalım.

Evliyalar kısmında da son otuz yılda Talas ile özdeşen Talas diyince akla gelen Allah dostu avi boncuklu Hacı Cemil Baba'yı anlatmaya çalışacağım.

YAMAN DEDE (Diyamandi) (1888-1963)

Güçlü bir iman şairi ve aşk adamı olan Yaman Dede 1304 tarihinde Talas'da doğdu. Babası mutaassıp bir ortodoks ve bilgin bir zat olan iplik ve pamuk tüccarı Bay Yuvan, annesi Sabrani Hanım'dır. Yaman Dede'nin ilk adı Diyamandi Keçeoğlu'dur.

İlkokulu ortodoks mektebinde okudu. İdâdi'nin 3.sınıfında Farisi dersinde Mevlâna'nın şiirleri ile tanışan ve küçükten beri içinde taşıdığı kıvılcımlar tutuşan Yaman dede İslâma ve Mevlâna'ya karşı derinbir aşkla yanıp tutuşmaya başladı. 1907 yılında İstanbul'a gitti. İçindeki derin aşkla İstanbul'da Galata Mevlevihanesi'ne devam etti. Ahmet Celâleddin Efendi'nin mesnevi derslerinden ve Kayserili Ahmet Remzi (Akyürek) Dede'nin sohbetlerinden istifade etti. Kalp gözü açıldı.

1909'da İstanbul Hukuk Mektebi'ne girdi. 1913 yılında mezun olup Beyoğlu I.Hukuk Mahkemesi'nde görev aldı. 1932 yılında bu görevinden istifa ederek serbest avukatlığa başladı. İstanbul'un çeşitli liselelerinde öğretmenlik yaptı.

Daha okul çağlarında büyük mutasavvıf Mevlâna'nın aşkı ile tutuşan ve kendi isteği ile İslâm'la müşerref olan Yaman Dede, ailesinin baskısıyla İslâmiyet'i ancak 1942 yılında ancak kabullenebilmiş ve Mehmet Kadir Keçeoğlu adını almıştır. Şaire Yaman Dede adını Diyamandi'den çevirerek Ahmet Remzi Dede vermiştir.

1945 yılında ortodoks olan ilk dinden ayrılan Yaman Dede, 1947 yılında emekli öğretmen Hatice Hanım'la evlenmiştir. Ölünceye kadar her yıl Konya'ya gidip Mevlâna'yı ziyaret eden ve Şeb-i Aruz günlerine ka-

tılan Yaman Dede'ye yakın dost ve arkadaşları, içinde taşıdığı manevî aşkla tutuşmasından dolayı "Yanan Dede" demeyi uygun bulmuşlardır(75).

KURBAN KURBAN ÜSTÜNE

Hamdülillâh verdiler hicran hicran üstüne
Bahşolundu ruhuma niran niran üstüne

Akseden âmâk-ı şebden ruhumun feryadıdır
Her telimden cûş eder efgan efgan üstüne

Yâreli bir saz-ı firkat ah ile ülfettedir
Şükretmezsem olur küfran küfran üstüne

Öyle bir nur-i Hüdâ mecnun-i aşk etmiş ki dil
Sahva gelmez, gelse de Lokman Lokman üstüne

Kalbimin her zerresinde nâr-ı Aşkullah var
Hûn-ı dilden müncele Furkan Furkan üstüne

Bir şehin mabubune baş vermeyi kılsın nasip
Konmam asla vermeye kurban kurban üstüne

YAMAN DEDE

AĞLATMA DA YAK

Yak sinemi ateşlere efganıma bakma
Ruhumda yanan ateş-i niyrânıma bakma
Hiç sönmeyecek aşkıma imanıma bakma
Ağlatma da yak,hal-i perişânıma bakma

Ağlatma ki alâmımı tahfife de başlar
Ağlatma ki serinletmede bağrımı yaşlar
Rahmetme sakın gerçi dayanmaz buna taşlar
Ağlatma da yak,hâl-i perişânıma bakma.

Yaşlar akarak zerresi uçar belki de aşkın
Ateşle yaşar yaşla değil yâresi aşkın
Yanmaktır efendim biricik çaresi aşkın
Ağlatma da yak,hâl-i perişânıma bakma.

YAMAN DEDE

(75) Emir Kalkan, *Çağlar Boyunca Kayseri Şairleri*, Kayseri 1988,s 85.

SADIKA ANA (?-1985)

Talas'da doğdu, ama ne zaman bilinmiyor. 1985 yılında seksen yaş civarında Kayseri'de öldü. Yaşantısı bir garip dervişçeydi. Ölümü de öyle oldu. Yunus'un dediği gibi, üç gün sonra duyuldu. Kimi kimsesi yoktu.

Kimseden bir şey beklemeden, ummadan, istemeden yaşadı. Dünya nimetlerine değer vermedi. Daha gençliğinde, dünyayı elinin tersi ile itip gidip Hacı Bektaşî Velî dergahına kapılandı. Yedi uzun yıl bu kapıya hizmet ettikten sonra Ankara Hacı Bayram Velî dergahına gitti. Bir yedi yıl da bu kapıya hizmet etti. Pişti, yandı.

"Yüzüm süre süre geldim meydana
Erenler meydanı uludur diye
Aradım eksiklik özümde buldum
Kusura kalmayan Ali'dir diye."

söyleyen Sadıka Ana, her kusuru özünde aradı. Manâ içinde derya derya büyüdü. Dostluğu, iyiliği, sevgiyi öğütledi. Bütün dünyası elinde gezdirdiği çıkının içindeydi. Yiyeceği, içeceği, malı, mülkü, her şeyi.

"Eğer oldun ise Hakka yakın
Sırrını yâdelden sakın
İhvânın attığı okun
Yarasına derman olmaz."

öğütünde bulunan Sâdika Ana, tatlı dilli, güler yüzlü, edep timsali haliyle herkesin günlüne hizmet etti.

Yurtsuz, yuvasız ve kimsesiz, duvar diplerinde, dergah köşelerinde, mezarlıklarda barınarak, tam bir garip ve tam bir dervişçe yaşayarak sabır ve feragat örneği bir ömürden sonra Kayseri'de vefat etti. Ardında;

"Pişir pişir söyle sözün
Arasında ham bulunur."

mısrası ile bir mihenk bıraktı.

BULUNUR

Be hey Derviş ne gezersin
Dervişlikte dem bulunur
Bekle Pîr'in eşiğini
Derdine derman bulunur.

Gel de bahr-i ummana dal
Sever isen gel gevher al
Merd-i cenktir meydana gel
Meydanda merdan bulunur.

Eğer oldun ise hasta
Doğru geldin ise dosta
Bir derdine derman iste
Dostunda derman bulunur.

Sâdika'yım emdir özüm
Hakka turap ettim yüzüm
Pişir pişir söyle sözün
Arasında ham bulunur."(76)

SADIKANA

CELAL AVKOVAN (Celal Usta)(1908-1969)

1908 yılında Talas'da doğdu. Babası Kethüdaoğlu Salih Bey'dir. İki yıl Dar'ül Hilâfe'de okuduktan sonra, Talas'da ilkokulu bitirdi. 12 yaşında babasını kaybeden ve geçim derdi omuzlarına yüklenen şair, eğitimi sürdürme imkânı bulamadı. On yıl müddetle şoförlük yapıp, Türkiye'nin çeşitli bölgelerini tanıma fırsatı buldu. 1937 yılında şoförlüğü bırakıp, motor tamirciliğine başlayan Celâleddin Avkovan halk içinde "Celal Usta" namıyla şöhret buldu.

(76) Kalkan, a.g.e., s 88-89.

Yoksul bir hayat sürmesine rağmen, son derece yardımsever bir insan olan Celal Usta, aynı zamanda zeki, hazır cevap, sohbet ve gönül ehli, güler yüzlü, sevecen ve samîmî bir insandı. Av meraklısı ve doğaya düşkün olan Celal Usta 29 Kasım 1969'da vefat etti. Şiirleri Ahmet Okutan tarafından derlenerek kitaplaştırıldı.

SEVDİĞİM

Sevdiğim tamiri güç virane gönlümdür benim
Aşkla rüsva olan, divâne gönlümdür benim.

Bûy-u aşkı koklamıştır, neylerin artık gülü
Hüsn'ü vechin şem'ine pervane gönlümdür benim.

Mey dökülmüş safiyâ meyhaneler olmuş harâb
Sakiyâ doldur da son peymâne gönlümdür benim.

Zahidâ, sekkir nedir, ondan leziz amma şarap
İçmeyen bilmez, içen merdâne gönlümdür benim.

Ey Celâl, el çek cihanın hay-u hûyunu bugün
Kâbetullah'tır gönül, meyhane gönlümdür benim.

CELAL USTA

MUHASEBE

Gâh neşeli geçmekte ömür, gâhi habersiz
Bir gâm yükü yüklenerek gitmede sessiz.

Bir neşe ki bir saniye gözde dudakta
Görünüp geçmede heyhât ömrü sorgusuz.

Vicran mı dedin, kimdi acap kâhpe tabiat
Her maddeye tapmakta fakat gâye belirsiz.

Vicdanlara baktıkça düşer hayrete insan
Bir âcûbe-i hilkât beşer, sırtı semersiz.

Yıllardır bu gambâneye dilhaste dolaştık
Emvâç-ı belâ zırhlı gelir, bizse silahsız.

Umman-ı mâsiyette yüzüp ümide sarıldık
Bir sandala bindik ki çürük hem de küreksiz.

Bir şerbeti bin zehirle meczetmede gerdün
Bir âleme düştün ki Celâl,kendi değersiz.(77)

CELAL USTA

CEMİL BABA

Cemil Baba 1912 (R.1328) yılında Kayseri'nin Dikilitaş Mahallesi'nde dünyaya geldi. Annesi Methiye Hanım, babası "Kazancı" lakabıyla anılan Hacı Mustafa Ağa'dır. İkbâl ve Rifat adında iki kardeşi olan Cemil Baba, babası Kazancı Mustafa Ağa'yı I.Cihan Harbi'nde kaybetmiştir. Üç çocuğu ile dul kalan Methiye Hanım, Talas'ın Harman Mahallesi'ne yerleşmiştir. Kız kardeşi İkbâl bir hastalık sonucu ölmüştür. Daha sonra sırasıyla annesini ve ağabeyi Rifat Efendi'yi kaybeden Cemil Baba yalnız kalmıştır.

Nüfus kayıtlarına göre Cemil Baba'nın asıl adı Cemal, soyadı Kazan'dır. Fakat tüm Talaslı ve Kayserililer onu Cemil Baba, Cemil Emmi, Hacı Cemil diye tanırlar. Neslimiz Cemil Baba'yı "mavu boncuğu" ile tanıır. O'nu Mavi Boncuklu Cemil Baba olarak hatırlar.

Talas'da delikanlılık çağına geldiğinde, normal olmayan hareket ve tavırları dikkat çekmeye başlamıştır. Bu sebeple askere alınmamıştır. Kendisi kimsenin anlamadığı ve bir türlü izah edemediği bir girdaba kapılmıştır. Hareketleri değişmiş ve içine kapanmıştır. Hayatı boyunca hiç evlilik yapmamıştır. Gençliğinde boyacılık yaptığı için Boyacı Cemil diye anılmıştır. Eskiler genellikle Cemil baba'dan Boyacı Cemil olarak bahsederler. Ağabeyi Rifat Efendi de boyacılık yapardı. Ço-

cukluğumuzda Kiçiköy'ün Gölbaşı'nda ayakkabılarımızı boyardı.

Gençliğinden itibaren bir çok defa Hac farizasını yerine getirdiğinden Cemil Baba'ya gençler ve orta yaşlılar Cemil Emmi veya Cemil Baba, yaşlılar ise Hacı Cemil diye hitap ederlerdi.

Bizim neslin Cemil Baba'sı 6 Kasım 1982 tarihinde saat 15.30 sıralarında kardeşi Rifat Efendi'nin damadı Ali Felek'in Talas Tablakaya Mahallesi'ndeki evinde Allah'ın rahmetine kavuştu. 7 Kasım günü Anayasa oylaması olmasına rağmen cenazesi gömülmemiş bir cemaatin iştiraki ile Talas mezarlığında toprağa verildi. Cemil Baba'nın Talas mezarlığındaki kabri kendisini seven Talaslı, Kayserili ve İstanbul'daki dostları tarafından türbe şeklinde yaptırıldı (Resim 17,18).

Cemil Baba'yı onbeş yaşın üzerindeki hemen her Talaslı tanır ve mutlaka onunla ilgili bir anısı vardır. Yahut Cemil Baba hakkında anlatılanları duymuş veya dinlemiştir. Cemil Baba ile ilgili olarak onun ölümünden sonra Kayseri'de Veli Altınkaya tarafından "Allah Dostlarından Mavi Boncuklu Cemil Baba" isimli bir kitapçık yayınlanmıştır(78). Bu kitapçığın uzun bir çalışmadan sonra gayet güzel bir şekilde hazırlandığı anlaşılmaktadır. Bu kitapçıkta Cemil Baba'nın hayatı, onun sözleri ve onunla ilgili olarak anlatılan olaylar yer almıştır. Cemil Baba hakkında daha fazla bilgi edinmek isteyenler bu kitabı okuyabilir. Ben buraya bu kitabın Cemil baba'yı çok iyi tanımlayan giriş bölümünden bazı parçalar ile birkaç olayı alıyorum.

---

(78) Veli Altınkaya, *Allah Dostlarından Mavi Boncuklu Cemil Baba*, Kültür ve Sanat Yayınları, No 8, Birinci Basım, Kayseri 1984.

"Kılığı, kıyafeti, hâl ve tavırlarıyla dikkatleri üzerinde toplayan Cemil Baba'yı kış-yaz, ne hikmettir bilinmez, yıllar yılı hiç eskimeyen, hep aynı, fakat tertemiz misk kokulu elbisesi içinde, sırtında torbasıyla, çarşıda, pazarda, caddede, sokakta, uzaktan, yakından görmeyenimiz, tanımayanımız, aşinalığı olmayanımız var mıdır? Hangimiz bir kaç dakikacık ta olsa ayaküstü konuşup görüşmedik ki!"

"Zengin-fakir, büyük-küçük, kadın-erkek, yaşlı-genç hangi zümreden olursa olsun, ayırım yapmaksızın herkesle konuşan, görüşen, halleşen, dilleşen, söyleşen, hepimizi seven, hepimizce sevilen Cemil Baba'yı anlatabilmek bir yana, anlatmaya kalkışmak bile ne mümkün."

"Dünya nimetlerinden arınmış, sade dış görüntüsünün yanında, O'nda insanları kendisine çeken, cezbeden, tesir eden âdeta gizli bir güç vardı. Her 40-50 adımda yolunu kesenler, elinin öptülmesine müsaade etmediği halde ellerine kapananlar, bir yüzük, bir şeker, bir parçacık ekmek, bir mavu boncuk, bir hayır dua alabilmek için çırpınanlar... Askeri olan Cemil Baba'ya koşar. Hastası olan Cemil Baba'ya koşar. Gurbetteki yakınından haber alamayan Cemil Baba'ya koşar. Sıkıntısı olan, darda kalan, borcu olan, bunalan... herkes, herkes Cemil Baba'ya koşar. Kendisine verilmek istenen cuz'i miktardaki paraların kimini alır, kimini geri çevirir. Aldıklarına da mutlaka karşılığında bir şeyler verir. Karşılıksız almaz. Kısacası Cemil Baba genellikle kendisine gelenleri boş çevirmezdi."

"Cemil Baba'yı anlatabilmek imkânını mümkün kılmaya çalışmak gibi bir şey olur. Dilin tutulduğu, ifadenin aciz, kelimelerin yetersiz kaldığı yerde gönlün dili olan şiir konuşmuş. Merhum Cemil Baba'yı dış

görünüştü ile çerçevelemeye çalışan şu mısralara kulak verelim:

Libâsı hem yorgan,hem de yatağı
Dünya'ya meyletmez,yoktur metaı
Ne zevcesi var,ne de otağı
Halleri başkadır,Cemil Baba'nın.

Evet, halleri bir başkaydı Cemil Baba'nın. Bizim çoğumuzun anlamadığı, anlayamayacağı bir hal. O'nu olanca ruh dünyası içinde, bütün iç zenginlikleriyle, ihtişamıyla göremediğimiz için bize kapalı, gönül ehline açık bir hâl. Sözü, ifadenin anlatmakta yavan kaldığı, yavan kalacağı bir hâl. Konuşmak, anlatmaya kalkışmak, büsbütün O'nun ahvalini gizlemek olacağından, en iyi susmak. O'nu kendi haliyle kendi sırrı içinde başbaşa bırakmak. Yakın bir dostunun söylediği gibi:

Nurdan içre bir nur vardır görene
Gizli hazineye kim der virane
Bâtını sırlıdır,zâhir divâne
Esrarı başkadır Cemil Baba'nın.

"Yaşayışındaki olanca sadeliğine rağmen, esrar bakımından bir sır olarak kalan Cemil Baba, Allah yolunun bağlılarından bir gizli hazine gibi gelip geçti aramızdan. Bu sır Cemil Baba ile bu hazineden bir parçayı görenler arasında yine bir sır olarak kaldı."(79)

EV YAPTIRIYORUM DEME

Halen şehrimizin Yenimahalle semtinde ikamet etmekte olan HA da şunları anlattı:

---

(79) Altınkaya,a.g.e.,s 5-7.

- Bir gün evimi onarmak için inşaat malzemesi almak üzere şehre inmiştim. Talas Caddesi'nden geçiyordum. Cemil Baba'yı gördüm. Beni tanımazdı. Bana yaklaşarak:

- Hacı Efendi. Sakın kimseye ev yaptırıyorum deme, alaçık yaptırıyorum de. Ev ahirette yaptırılır. Dünyadaki alaçıktır, dedi.

Şaşırıp kaldım. Uzaklaşıp gitmişti(80).

ŞU ÇOCUĞU SÜNNET ETTİR

Talas kasabasında nahiye müdürlüğü yapan ve isminin açıklanmasını istemeyen ... Bey de şunları anlattı:

- Bir gün hanım ve çocuklarla Zincidere'ye gidiyordum. O sırada birden Cemil Baba ile karşılaştım.

- Bana bak ya şu çocuğu sünnet ettir, yoksa ben ettireyim, dedi.

- İnşallah, Cemil Baba, dedim.

Gerçekten de büyük oğlanı sünnet ettirmiş, küçük oğlanı sünnet ettirmemişim. Hayretten dona kaldım. Aradan hayli zaman geçti. Yine bir gün Talas Belediye Binası önünde duruyordum. Yanıma gelen Cemil Baba:

- Çocuğu halâ sünnet ettirmedin değil mi? dedi. Gerçekten de fırsat bulup çocuğu sünnet ettirememiştim(81).

---

(80) Altınkaya, a.g.e., s 33.

(81) Altınkaya, a.g.e., s 47.

ALLAH DİYE SİÇRAYINCA HAVAYA ÇEKİLECEK GİBİ OLUYORDU

Kayserili esnaflardan Mehmet Erdoğan, "Cemil Baba'yı temiz bir müslüman ve Allah dostu olarak tanırım. Allah rahmet eylesin." diyerek, Cemil Baba'yı elli yılı aşkın bir zamandan beri tanıyan Talas'da onun komşusu olan Kent Turizm'in kurucularından merhum Halil Bayer'den naklen şunları anlattı:

- Kâbe'ye otobüsle hacı adaylarını götürmüştük. Bir ara mahşerî bir kalabalığın ortasında Cemil Baba'yı dua ederken gördüm. Ellerini kaldırmış dua ediyor, kalabalıkta "âmin" diyordu. Âmin sesleri yeri göğü inletiyordu. Cemil Baba'nın yüzünde bambaşka bir nuranilik vardı. Saçı ve sakalı pamuk gibi, bembeyazdı. Cemil Baba kalabalıkta âdeta kendinden geçmişti. Ben hayatımda öyle dua işitmedim. Bütün peygamberlerin isimlerini sayıyor, sonra da "Allah huuu..." diye sıçrayınca havaya çekilecek gibi oluyor, sanki uçacak gibi yükseliyor, çevresinde bulunanlar omuzlarından bastırarak sakinleştirmeye çalışıyorlardı. Buna bizzat şahit oldum. Bu durumu yüzlerce Kayserili hacı da gördü(82).

---

(82) Altınkaya, a.g.e., s 66-67.

III BÖLÜM

EKONOMİK VE SOSYAL DURUMU

1. Ekonomik Faaliyetler

Talas'da günümüzde büyük fabrikalar ve imalâthaneler yoktur. Mahalle aralarında ve caddeler üzerinde mobilya ve demir doğrama atölyeleri mevcuttur. Bunlar da büyük çaplı değildir. Talas halkı 1930 ile 1960'lı yıllar arasında şoförlük mesleğine karşı büyük ilgi duymuş ve Kayseri'de şoför deyince Talas ve Talaslılar akla gelmiştir. Kayseri'deki ilk otobüs şirketleri ile ilk nakliye şirketlerini ya tamamen Talaslılar kurmuşlar veya ortak olmuşlardır. Son yıllarda bu meslek Talas'da önemini yitirmeğe başlamış olmasına rağmen, şu anda da Kayseri'deki otobüs şirketlerinde ve nakliye şirketlerinde pek çok Talaslı vardır. Talaslılar arabacılığın gereği olarak, onların tamir-bakım ve onarımları ile yakından ilgilenmişler ve bilhassa şoför çocukları ilkokulu bitirince Kayseri sanayisine giderek ustalarından kaborta, motor, boya,

oto elektrik, oto döşeme gibi sanatları öğrenerek usta olmuşlardır. Şu anda Kayseri eski ve yeni sanayide pek çok Talaslı usta bulunmaktadır.

Geçmiş yıllarda Kayseri'deki Sümer Bez Fabrikası, Hava İkmal Merkezi, Ana Tamir gibi fabrikalarda çok sayıda Talaslı işçi çalışmaktaydı. Zamanla bir bölümünün emekli olması ve diğer iş kollarının ortaya çıkmasıyla burularda çalışan Talaslı işçi sayısı azalmıştır. Bu fabrikaların Talas'a halen servisleri bulunmaktadır. Son yıllarda hızla kentleşen Talas'ın çalışanlarının büyük bir çoğunluğunu işçiler ve memurlar teşkil etmektedir. Bilhassa son yıllarda işçi ve memur kooperatiflerinin çok sayıda tamamlanıp oturtulmaya başlamasıyla Talas tam bir işçi, memur kenti olmuştur (Resim 19).

Eski yıllarda başta bizim ailemiz olmak üzere halkın büyük bir kısmı çiftçilikle uğraşırđı. Çiftçiliğın zahmetli ve zor olması, sulama suyunun bulunmaması ve hızlı kentleşme sonucu tüm ekili alanların koutlarla dolması sonucu birkaç aile dışında çiftçilikle uğraşan kalmamıştır. Bağcılık da artık bir ekonomik faaliyet alanı olmaktan çıkmıştır. Zira bağcılığın zahmetli olması, alınan ürünün bedelinin giderleri karşılamaması sebebiyle bağlara bakılmamaktadır. Bağlar bakımsız durumdadır. Bahçe meyvelerinden elde edilen gelirler de kentleşme sonucu azalmış, bahçeler küçülmüştür. Artık bağ ve bahçelerden elde edilen ürünler ancak ailelerin ihtiyaçlarına cevap vermektedir.

İlçede hayvancılık büyük otlaklar olmadığı için gelişmemiştir. Ancak on-onbeş sene öncesine kadar her mahalleden yüz civarında inek çikacak kadar sürüler vardı. Bu inek sürülerinin otlaklarının kooperatif evleri ile dolması sonucu bugün süt ineği besleyen ailelerin sayısı

hayli azalmıştır. İneklerin çok beslendiği yıllarda Talas'da açılan süt fabrikası da inek ve dolayısıyla süt miktarının azalması ile kapanmak zorunda kalmıştır. Bugün eski mahallelerde çok az sayıda inek kalmıştır. Sadece birkaç aile de koyun besiciliği yapmaktadır. Eskiden tavukçuluk ve arıcılık yapanlara çok rastlanırken, şimdilerde pek kalmamıştır.

Ziraate uygun arazinin kentleşme sonucu ortadan kalkması ve sulama suyunun olmaması sebebiyle sebzeçilik de ortadan kalkmıştır. Talas arazisinde pek çok sebze yetişirken bugün artık ekilmez olmuştur. Bu sebzelerin en başında da "Talas altının kabağı" diye Kayseri'de çok tutulan kabak gelirdi. Talas halkı sebze ihtiyacını eskiden kendisi karşılar, hattâ Kayseri'ye satarken, bugün sebze ihtiyacını il merkezinden veya ilçede haftada bir kurulan pazardan temin etmektedir.

Talas halkı Kayseri'nin yakın ve taşıma vasıtalarının bol olması sebebiyle giyim eşyaları ile yiyecek ihtiyacını Kayseri'den karşılar. Günlük ve acil ihtiyaçlarını da hemen her mahallede birkaç tane bulunan bakkal ve marketlerden karşılar.

2. Sağlık, Ulaşım ve Haberleşme

Talas'da sağlık işleri Cumhuriyet döneminden önce daha önce de belirtildiği üzere Amerikalı misyonerlerin kurduğu Yukarı Talas'daki Amerikan Hastanesi tarafından yapılıyordu. Bu hastanede öncelik azınlıklara (Rum ve Ermeni) verilmesine rağmen, Türk hastalara da bakılıyordu. Talas'daki bu hastanede 1887'de 1200, 1889'da 4236, 1900 yılında da 7729 hastaya bakılmıştır. Bu tür hastane ve dispanserlere gayri müslim

ahalinin yanısıra müslüman ahalinin de başvuruyor olması ve o tarihlerde Anadolu'da sağlık hizmetlerinin son derece yetersiz oluşu, Bâb-ı Alî'nin de bu işe hoşgörü ile bakmasına yol açmış olabilir(83). Cumhuriyet döneminin başlangıcından itibaren bu hastane Amerikan vakıf heyetine bağlı poliklinik şeklinde devam etmiştir. Bu dönemde Talas âdeta bir sağlık merkezi haline gelmiştir. Civar köylerden, Sivas, Yozgat, Maraş, Kırşehir, Nevşehir, Adana ve Mersin'den akın akın hasta gelmiştir. 1940'lı ve 1950'li senelerde Türk hekimliğinin gelişmesi, Kayseri'de sağlık kurumlarının artması ve özel hekimlerin çoğalması sebebiyle Talas Amerikan Hastanesi önemini yavaş yavaş yitirmeğe başlamıştır. 1967'de bu hastanenin kapanması ile Talas halkı Kayseri'deki hastane ve doktorlara gitmeye başlamışlardır. Son on yıllık dönemde Talas'da, Kçüköy Mahallesi'nde tepe üzerine bir sağlık ocağı kurularak sağlık hizmetleri Talas halkının ayağına getirilmiştir. İlçemizdeki sağlık ocağı, hasta tedavisi, ana-çocuk sağlığı, çevre sağlığı, okullardaki öğrencilerin genel sağlık kontrolleri, tüm çocukların aşılması gibi hizmetleri de yürütmektedir. Ayrıca Talas halkının sağlık yönünden aydınlatılması gibi konularda konferanslar vermektedir. Talas'da kendine has özel bir hastalık çeşidi yoktur. Aile sağlığına büyük önem verilmekte, kurallara uygun çocuk bakımı yapılmakta, sağlık yönünden eski hurafelere yer verilmemektedir. Sağlık ocağınca tedavi edilemeyen hastalıklar ve ameliyatlar ise Kayseri'deki Devlet ve Sigorta hastaneleri ile Talas yolu üzerindeki Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi'nde yapılmaktadır.

---

(83) Kocabaşoğlu, a.g.e., s 128.

Talas, Kayseri'ye 6 km gibi yakın bir mesafede bulunduğundan, her zaman Kayseri ile sürekli ilişkileri olmuştur. Motorlu araçlar çıkmadan önce Talas halkı at ve eşekleri ile Kayseri'ye gidip gelmişlerdir. Daha sonra atların çektiği yaylı at arabaları bu işte kullanılmıştır. Beş kişilik olan yaylı at arabaları uzun müddet Kayseri'ye Talas halkını götürüp getirmiştir. Motorlu taşıtlar çıkmaya başlayınca ilk önce birkaç zengin jip almışlardır. Talas Belediyesi ilk taşıtını 1938 yılında almıştır. Alınan bu ilk taşıt benzinli yolcu otobüsüdür.

Belediye yolcu otobüsü alınca daha önce kullanılan atların çektiği yaylı arabalar yavaş yavaş ortadan kalkmıştır. Yolcu taşıma işini belediye üstlenmiştir. İlk yolcu yedibuçuk kuruştan taşınmıştır. Bir otobüs yetişmez olunca 1944 yılında ikinci otobüs alınmıştır. Bu arada Talas halkı da şoförlüğe ilgi duymuş, otobüs ve kamyon alanlar çoğalarak Kayseri'de şirketler kurmaya başlamışlardır. Ancak yolcu taşınması belediye taşıtlarınca yapıldığından şahıs otobüsleri yolcu taşıyamamıştır.

Her geçen yıl Talas'ın nüfusunun artması sebebiyle otobüs ihtiyacı arttığından belediye yeni otobüsler almak zorunda kalmışlardır. Şu anda belediyenin onsekiz yolcu otobüsü vardır. Her beş dakikada Kayseri'den Talas'a kalkan otobüsler, Talas'dan hiç beklemeden durakları dolaşarak Kayseri'ye gelmektedirler. Bu sebeple Talas'ın ulaşımı Kayseri'nin mahallelerinin ulaşımından daha iyi durumdadır. Ulaşımın bu kadar iyi olması Talas'a göçün artmasının sebeplerinden biri olmuştur. Buna rağmen, daha önce de belirtildiği gibi belediye artan nüfusu düşünerek beş yeni körüklü büyük otobüs alımı için çalışmalar yapmaktadır.

Talas'da posta teşkilâtının tarihi hayli eskidir. İlk posta teşkilâtı 1897 tarihinde kurulmuştur(84). Talas PTT'si önce Han mahallesinde, sonra Harman Mahallesi'nde, daha sonra K çik y Mahallesi'nde (Gölbaşı'nda) faaliyetini sürdürmüştür. Talas PTT'si zaman zaman başlıbaşına müdürlük olarak, zaman zaman da Kayseri PTT'sine bağlı Şube olarak hizmet vermiştir. Bu dönemlerdeki mektup ve telgraf haberleşmeleri düzenli olarak yapılmıştır. Telefonun ise manyetolu olması sebebiyle yeterli hizmet verilememiştir. Talas'a bağlı köylerin mektuplarının dağıtımını atlarla köylere gidilerek dağıtıcılar tarafından yapılmıştır.

Talas'ın nüfusunun hızla artması sebebiyle manyetolu telefonlar ihyitaca kafi gelmemiştir. 1986 yılında bugünkü modern PTT binası inşa edilerek hizmete açılmıştır. Bina K çik y Mahallesi'nde Talas-Kayseri yolu üzerinde Atatürk Bulvarı'ndadır (Resim 20). Modern Talas PTT'sinin 6 000 hat kapasiteli, dijital santralı mevcut olup 5 700 adet hat dolmuştur. Binada misafirhane ve sosyal tesisler mevcuttur. Ayrıca 8 daire lojmanı vardır. Bir müdür ve ondokuz personel çalışmaktadır(85).

Talas'da Televizyon yayınları rahatlıkla seyredilmektedir. Günlük gazete ve dergiler de muntazaman pek çok bayi tarafından satılmaktadır.

3. Sosyal İlişkiler

Talas halkı genelde sade bir hayat yaşar. Birbirlerine karşı saygılıdır. Suç işleme oranı çok düşüktür. Gazino ve gece kulub  gibi eğlence yerleri yoktur. Halk genelde iki kullanmaz. Sarhoş insana pek

(84) "Köy Gezileri Tetkik Notları", s 73.

(85) Hasan Bahar, Talas PTT kayıtları hakkında bilgi, 1947 Nevşehir doğumlu olup, halen Talas PTT Müdürü olarak görev yapmaktadır.

rastlanmaz. Kan davası gibi bir olay Talas'da eskiden de görülmemiş, günümüzde de yoktur. Kız kaçırma olayları da görülmez. Ailede boşanma olayına kolay kolay rastlanılmaz. Toprak yüzünden işlenen suçlara bugüne kadar rastlanmamıştır. İlçede eskiden hiç hırsızlık olaylarına rastlanmazken, nüfusun hızla artmasıyla artık bu tür olaylarla zaman zaman karşılaşılmaktadır.

SONUÇ

1071 Malazgirt savaşından sonra Türklerin Anadolu'yu yeni bir Türk Yurdu yapmak için sistemli bir şekilde, bir daha geri dönmek üzere gelip yerleşmeleri sırasında, Kayseri bölgesine Asya'daki Talas bölgesinden gelen Türk oymakları, geldikleri yöreye benzeyen bu bölgeye yerleşerek yeni bir yerleşim merkezi kurup, kelime manasına uyan ve eski yerleşim merkezine benzeyen bölgeye **Talas** adını vermişlerdir.

Selçuklular zamanında Türkler tarafından kurulan Talas'a Osmanlılar zamanında İran Safavi Hükümdarı Şah İsmail'in öntünden kaçan Ermeniler 90 hane civarında yerleşmişlerdir. Sanat ve ticaretle uğraşan ve askere alınmayan bu Ermeniler zamanla zenginleşerek Türklerin mülklerini yavaş yavaş elde etmeye çalışmışlar, sürekli savaşlardan fakir düşen Türkler de ellerindeki mal ve mülklerini Ermenilere satmak zorunda kalmışlardır. Bu durum Osmanlı Devleti'nin son zamanlarında daha da hız kazanmıştır. Talas'ın kurucusu Türkler Talas'da nüfusları da azalarak

ekonomik ve siyasi yönden de iyice zayıflayarak ikinci sınıf vatandaş durumuna düşmüşlerdir. Bunun aksine Ermeniler Talas'ı büyük bir sanat ve ticaret merkezi yaparak nüfus ve nüfuzlarını artırmışlar, Talas'ın tek hakimi olmuşlardır. Bunda Amerikan misyonerlerinin Talas'da açmış oldukları Amerikan okulları ve hastaneleri de etkili bir rol oynamıştır. Bu dönemde Talas adeta bir Hristiyan yerleşim merkezi haline getirilmiş, her çeşit Hristiyan mezheplerine ait kilise ve okullarla donatılmıştır. Osmanlı Devleti'nin son yıllarında I.Dünya Savaşı sırasında bütün yurt genelinde olduğu gibi Talas'da da Ermeniler beraber yaşadıkları Türklere karşı insafsızca saldırılarda bulunmuşlar ve pek çok masum Türk'ün kanına girmişlerdir. Talas'daki Türk halkı da haklı olarak kendi topraklarında yerleşmelerine müsaade edip, misafir ettikleri, hoşgörü ile davrandıkları Ermenilerin başta Amerika, İngiltere, Fransa olmak üzere çeşitli devletlerin kışkırtmaları sonucu ayaklanmalarına, katliam yapmalarına seyirci kalmamış ve karşı koymuşlardır. Bu durum sonucu pek çok Ermeni Talas'ı terketmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ile birlikte Talas'da bulunan Rumlar mübadele yolu ile Yunanistan'a gönderilmiştir. Ermeniler de önce İstanbul'a daha sonra birçoğu Amerika ve Fransa olmak üzere Avrupa'ya göç etmişlerdir. Böylece 1910'larda otiz bin civarında olan Talas'ın nüfusu 1925'lerde iki bin beş yüz civarına düşmüştür. Talas'da sadece Türk nüfus kalmıştır. Görüleceği üzere Talas ve çevresi Osmanlı Devleti'nin son zamanlarına kadar zengin bir Hristiyan yerleşim merkezi olmasına rağmen Atatürk'ün idaresinde kurulan Türkiye Cumhuriyeti ile birlikte ilk kurulduğu gibi bir Türk yerleşim merkezi haline gelmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren hızlı bir kalkınma hamlesi yapan Talas bugün kırk bine yaklaşan nüfusu ile canlı bir yerleşim merkezidir.

BİBLİYOGRAFYA

- Ahmet Nazif Efendi, *Mirat-i Kayseriyye (Kayseri Tarihi)*, Hazırlayan Mehmet Palamutoğlu, Kayseri 1987.
- Akyüz, Yahya, *Türk Eğitim Tarihi*, Ankara 1985.
- Altınkaya, Veli, *Allah Dostlarından Mavi Boncuklu Cemil Baba*, Kùltür ve Sanat Yayınları, No 8, Kayseri 1984.
- Çayırdağ, Mehmet, *"XV. asırda Kayseri"*, Tebliğler, Kayseri 1987.
- Dağlı, Mustafa, *Anadolu'da Kurulan Yabancı Okullar ve Tesirleri*, Kayseri 1990.
- Darkot, Besim, *Kayseri, İslâm Ansiklopedisi*, C VI.
- Derviş Güneş İlkokulu Öğretmenleri, *Talas, Talas* 1988.
- Ecer, A. Vehbi, *"Milli Mücadelede Kayseri"*, Tebliğler, Kayseri 1987.
- *"Milli Mücadelede Kayseri Basını"*, Erciyes Dergisi, Temmuz 1990, S 151.
- Ergin, Osman, *Türkiye Maarif Tarihi*, C II, III, İstanbul 1977.
- Göde, Kemal, *Tarih İçinde Kayseri*, Erciyes Üniversitesi Yayınları, No 12, Kayseri 1991.
- Hacıeminoğlu, Necmettin, *Yabancı Özel Okullar ve Kùltür Emperyalizmi*, Bođaziçi Yayınları, İstanbul 1976.

- Halid Edhem, *Kayseri Şehri*, Hazırlayan Kemal Göde, Ankara 1982.
- Kalaç, Ahmet Hilmi, *Kendi Kitabım*, Ankara 1960.
- Kalkan, Emir, *Çağlar Boyunca Kayseri Şairleri*, Kayseri 1988.
- Kaşgarlı Mahmud, *Divan-ı Lugat-it Türk*, Hazırlayan Besim Atalay, Türk Dil Kurumu Yayınları, No 521, Ankara 1945.
- Kayseri İlбайı Adli Bayman'ın Başkanlığı Altında Yapılan Köy Gezileri Tetkik Notları, Seri 5, Talas, Kayseri 1938.
- Kayseri I. Kültür ve Sanat Haftası Konuşmaları ve Tebliğleri, 7-13 Nisan 1987, Kayseri 1987.
- Kayseri İl Yıllığı, 1968, 1973.
- Kırşehirlioğlu, Enver, *Türkiye'de Misyoner Faaliyetleri*, İstanbul 1963.
- Kocabaşoğlu, Uygur, *Kendi Belgeleriyle Anadolu'daki Amerika*, İstanbul 1989.
- Köymen, Mehmet Altan, *Selçuklu Devri Türk Tarihi*, Ankara 1963.
- Meydan Larousse, Talas, C XI.
- Oberhummer, Roman und Zimmerer, Heinrich, *Durch Syrien und Kleinsten*, Berlin 1899.
- Ortaylı, İlber, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Amerikan Okulları Üzerine Bazı Gözlemler*, C 14, Ankara 1982.
- Önder, Ali Rıza, *Kayseri Basın Tarihi*, Ankara 1972.
- Önray, Rıfat, *"19. yy'ın Sonunda Kayseri'nin İktisadi ve Ticari Durumu"*, Tebliğler, Kayseri 1987.
- Özdoğan, Kâzım, *Kayseri Tarihi*, C 1, Kayseri 1948.
- Polat, İlknur, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Açılan Amerikan Okulları Üzerine Bir İnceleme*, Belleten, C II.
- Stone, Frank Andrew, *Academier For Anatolia*, USA 1984.
- Subaşı, Muhsin İlyas, *Dünden Bugüne Kayseri*, Kayseri 1986.
- Süslü, Azmi, *Ermeniler ve 1915 Tehcir Olayı*, Ankara 1990.
- Talas Amerikan Okulu 1948 Yıllığı.
- Talas Amerikan Okulu 1954 Yıllığı.

Talas Amerikan Okulu 1955 Yıllığı.

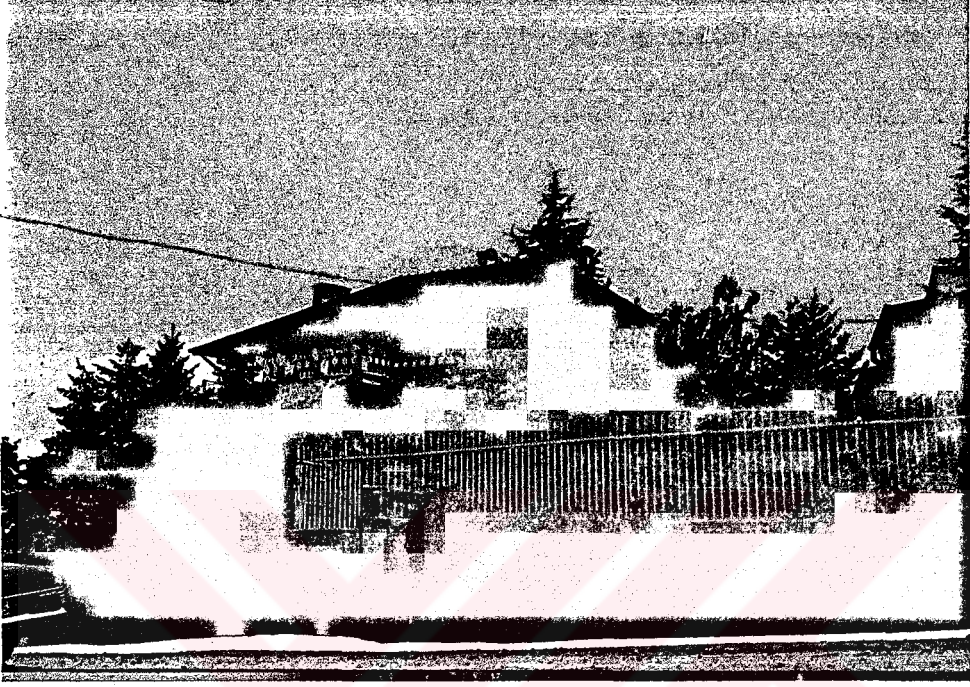
Turan, Osman, Selçuklular Zamanında Türkiye, İstanbul 1971.

Türkiye Ansiklopedisi, Talas, C 5.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, Osmanlı Tarihi, Ankara 1961.

DÜNDEN BUGÜNE TALAS'A AİT RESİMLER

Resim 1. Talas Yukarı Mahalle'deki Villalardan Bir Görünüş

Resim 2. Ali Dağı'nın Yukarı Talas'dan Görünüşü

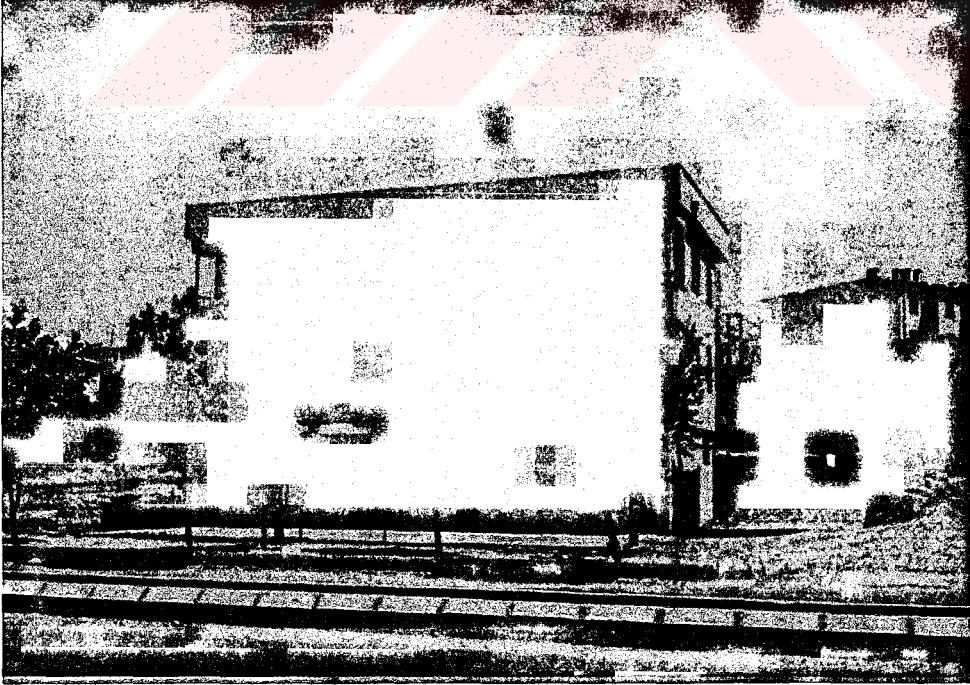
Resim 3. Ali Dağı'nın Aşağı Talas'dan Görünüşü

Resim 4. Ali Dağı Eteklerinin Görünüşü

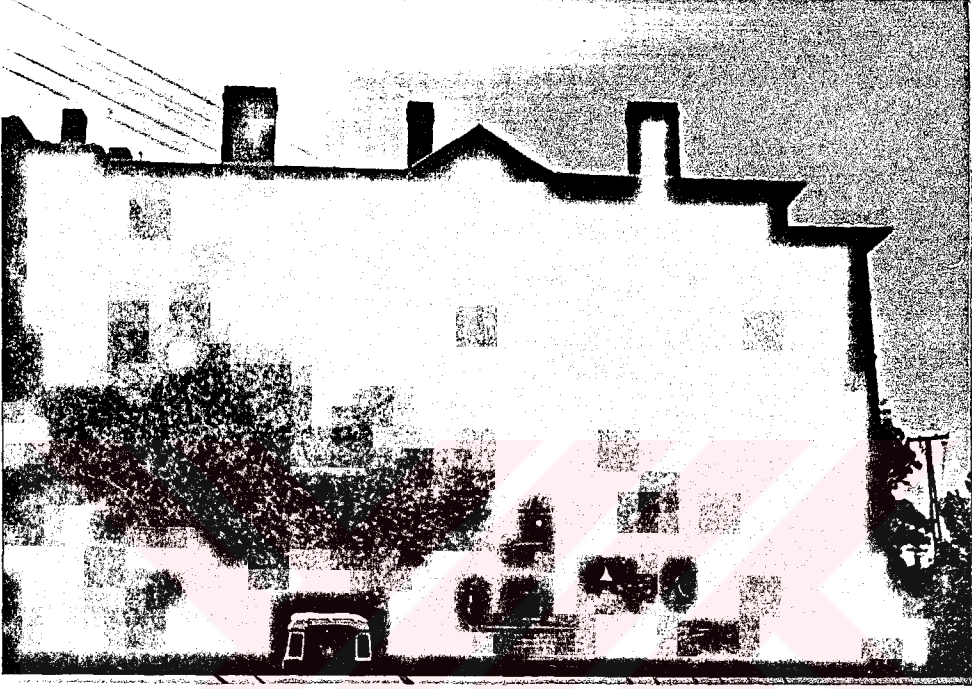

Resim 5. Talas Hükümet Konağı

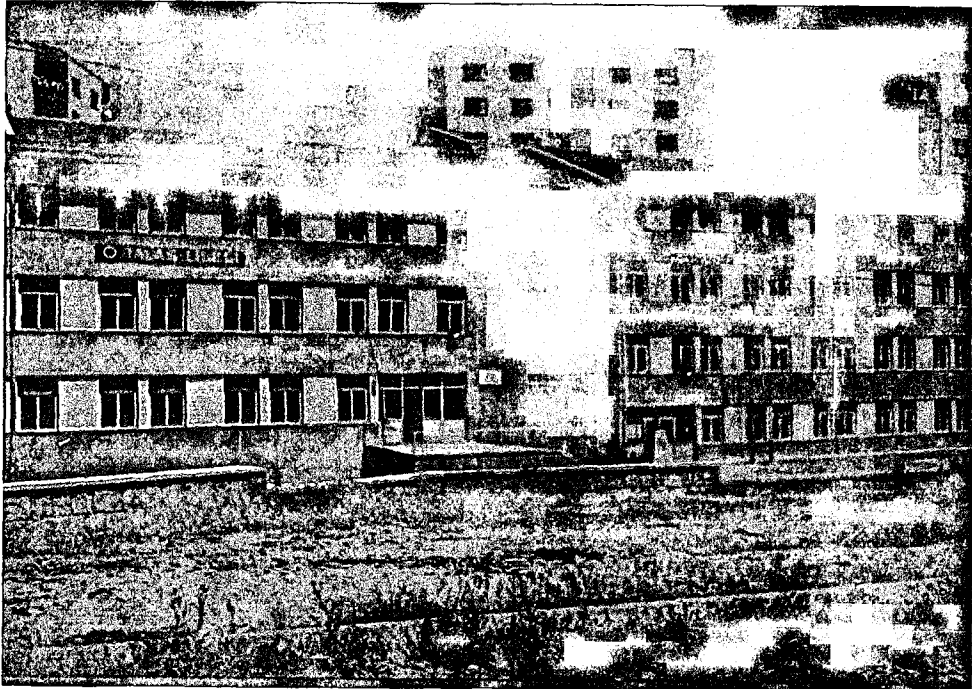

Resim 6. Talas Belediye Binası

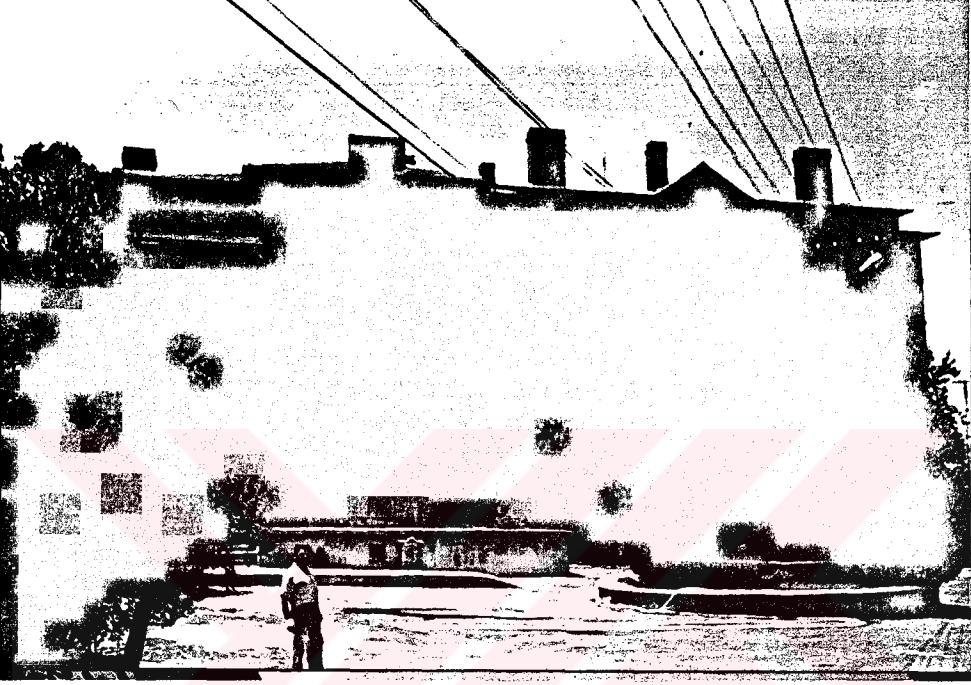

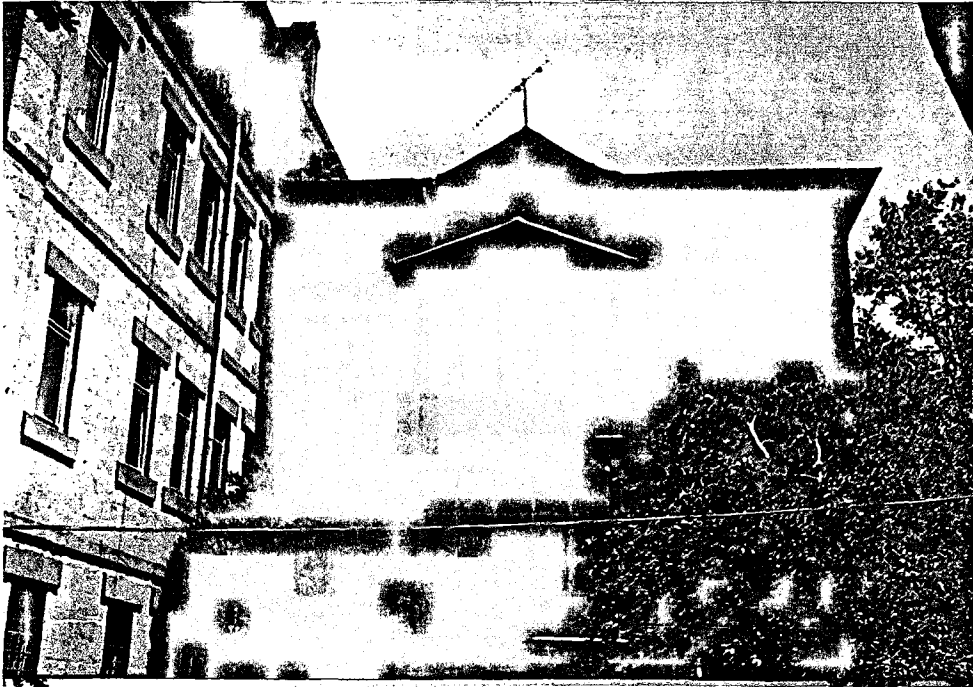
Resim 7. Talas Amerikan Okulu Binası

Resim 8. Talas Lisesi Binası

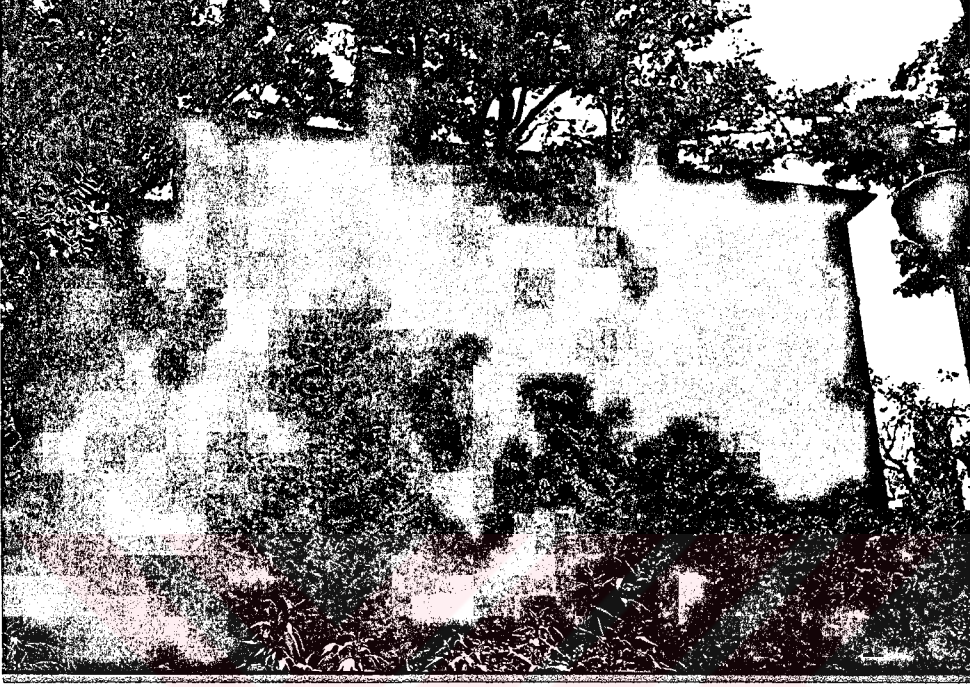

Resim 9. Talas Amerikan Okulu'nun Ön Cepheden Görünüşü
(Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün Kamp ve Spor Tesisleri olarak kullanılmaktadır)

Resim 10. Talas Amerikan Okulu'nun Arka Cepheden Görünüşü

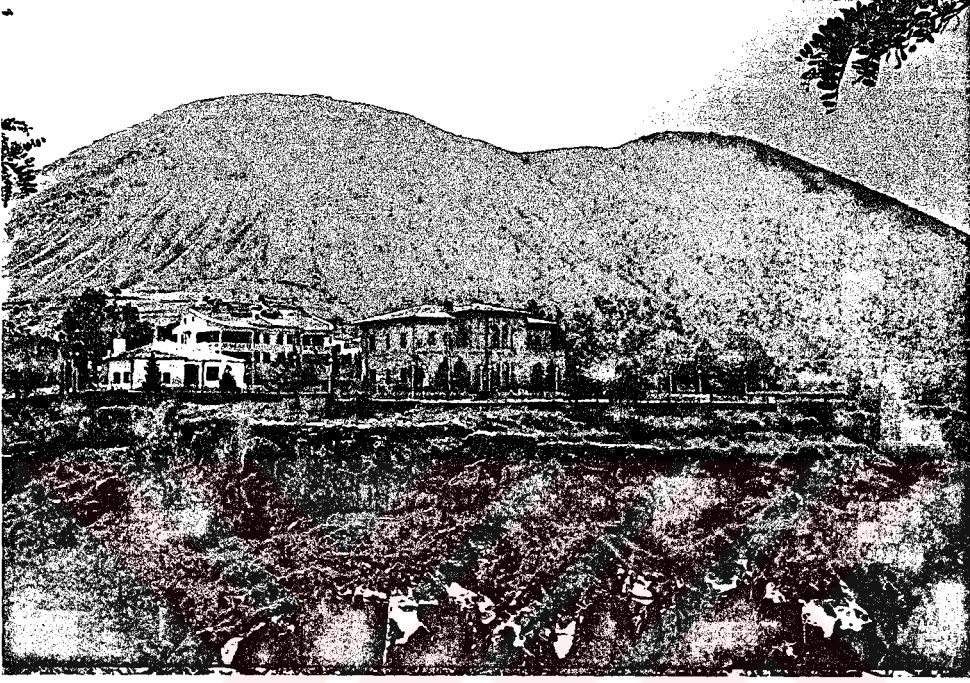

Resim 11. Talas Amerikan Kız Mektebi ve Hastanesine Ait Bir Binanın Önden Görünüşü (Erciyes Üniversitesi Sosyal Tesisleri olarak kullanılmaktadır)

Resim 12. Amerikan Kız Mektebi ve Hastanesine Ait Bir Başka Binanın Görünüşü

Resim 13. Talas Atatürk Köşkü'nün Çevresi İle Görünüşü

Resim 14. Ali Saip Paşa Camisi'nin Dış Avlu Kapısının Üst Kısmından Görünüş

Resim 15. Tablakaya Mahallesi Yeni Camisi'nin Çevresi İle Birlikte Görünüşü (Kilise'den Camiye çevrilmiştir)

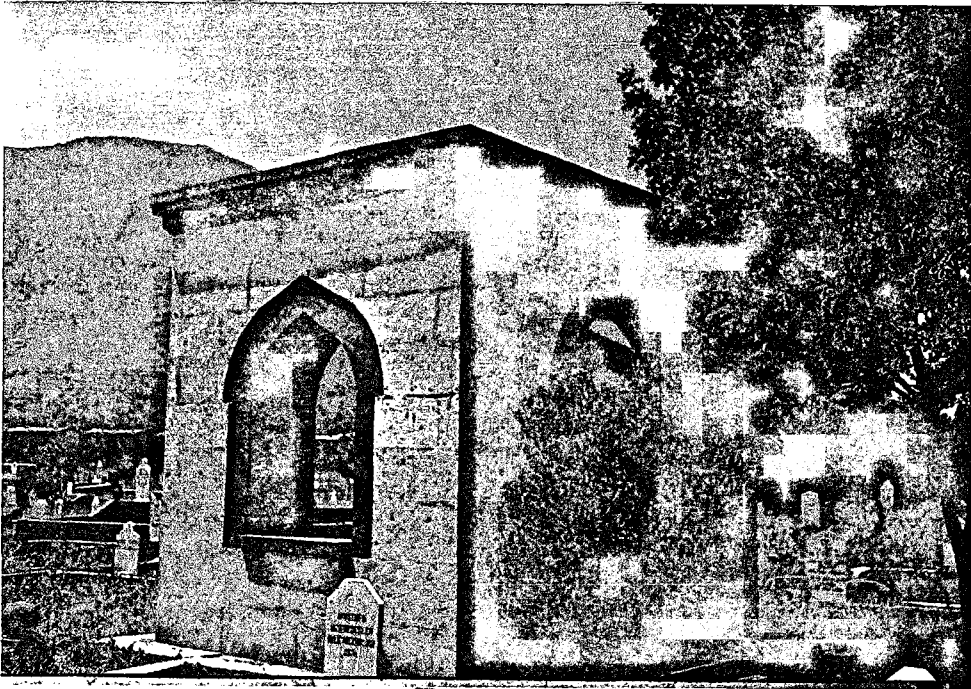

Resim 16. Miraboğlu Camisi'nin Önden Görünüşü

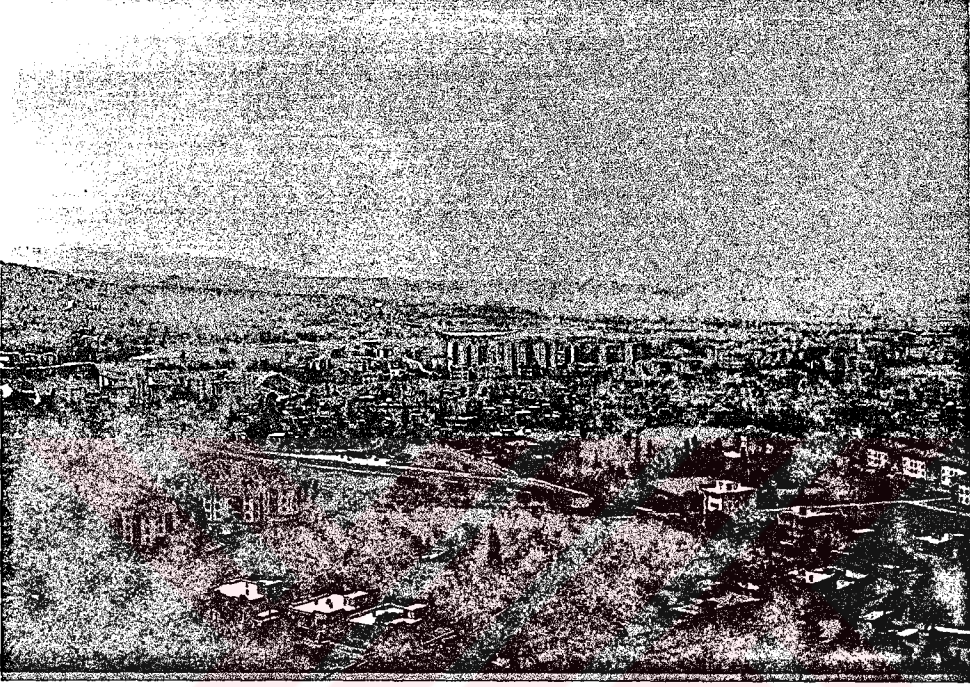

Resim 17. Cemil Baba Türbesi'nin İçten Görünüşü

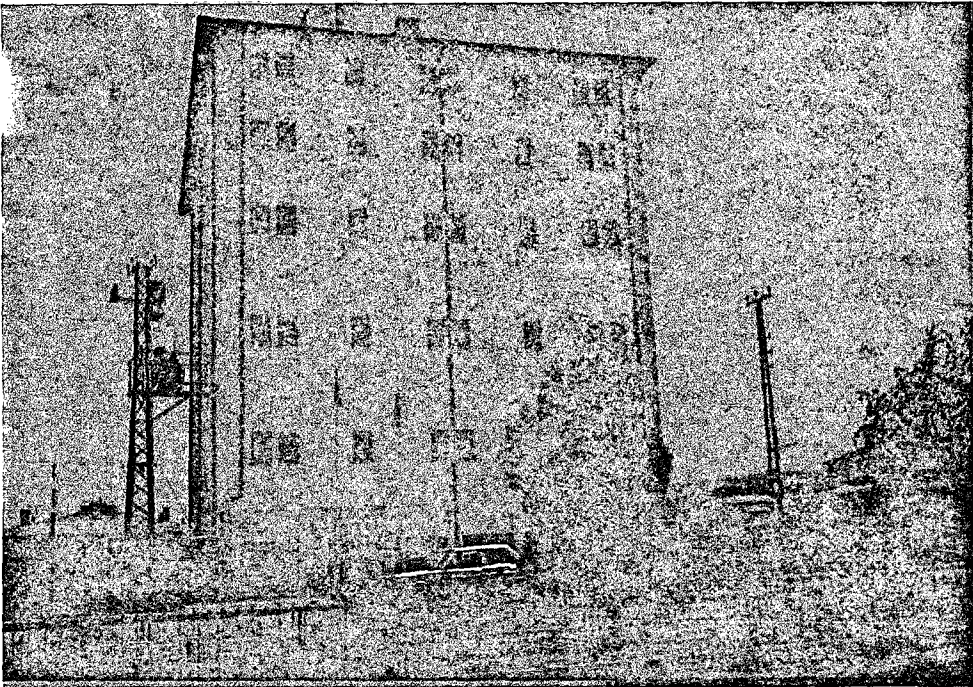

Resim 18. Cemil Baba Türbesi'nin Dıştan Görünüşü

Resim 19. Talas Kooperatif Evlerinden Genel Bir Görünüş

Resim 20. Talas PTT Binası'nın Ön Cepheden Görünüşü

TALAS HARİTASI

